## ఈ రూపకమున వచ్చు ముఖ్యపాత్రములు

| పురుషులు | స్త్రీలు |
|---|---|
| సూత్రధారుఁడు | కామందకి |
| నటుఁడు | అవలోకిత |
| మాధవుఁడు – నాయకుఁడు | లవంగిక |
| మకరందుఁడు – మిత్రుఁడు | చేటీద్వయము |
| కలహంసుఁడు – సేవకుఁడు | బుద్ధరక్షిత |
| పురుషుఁడు | మదయంతిక |
| అఘోరఘంటుఁడు | కపాలకుండల |
| భూరివసువు మొదలగు కొన్ని పాత్రములు రంగస్థలమునకు రానివి | సౌదామిని |

# విజ్ఞాపనము

మహాకవిభవభూతిప్రణీతమైన మాలతీమాధవమను ప్రకరణమున కిది సముచితమైన యనువాదము. అనేకపర్యాయముద్రితమును, ఇతర కావ్యములగొప్పతనమును నాసంస్కృతకవిజీవితములను సవిశేషముగ విశదీకరించియున్నాను. జిజ్ఞాసువులు దానిని పరిశీలింతురుగాక.

ఉత్పాద్యము ప్రఖ్యాతము మిశ్రము అను మూడువిధములైన యితివృత్తములలో నిందలిది కేవలము కవికల్పితమైనది. కావుననే యిది రూపకములలో ప్రకరణమను పేరఁ బరగుచున్నది. ప్రకరణమునఁ గంకములు పది యుండును.

మాలతీమాధవమందలి ప్రధానరసము శృంగారమే కాని, సందర్భోచితముగా వీరకరుణాద్భుతాదు లభివర్ణితము లగుటచేత నిది యెక్కువగా రక్తి కట్టినది. ఈరూపకమునఁ బ్రధాననాయకుఁడు విప్రుఁడు సత్కులసంజాతుఁడు నగును గాని, ధీరప్రశాంతుఁడు గాఁడు. మఱియు నిందు మాలతీమాధవులయుదంతమే ప్రధాన మగుట వాస్తవమే కాని, మదయన్తికామకరందులవృత్తాంతము గూడ దాని కనుస్యూతము కాక పోలేదు. ఏది యెట్లున్నను, రూపకమునకు వాంఛింపఁ దగినఫలము సహృదయరంజకత్వమే కాని, కేవలము లక్షణములవెంటఁ బడుట కాదు కదా!!

వస్తుపాత్రరసపోషణమున సిద్ధహస్తులైన సంస్కృతకవు లైదుగురిలో భవభూతి యొకఁడు. ఉత్తరరామచరిత్రలోఁ బ్రతిభకు మెఱుఁగు లూఁగించినయీమహాకవిచతురిమను జాటునది మాలతీమాధవమే.

కామందకి బ్రాహ్మణి చదువుకొన్నది సిరిపె మెత్తుకొని జీవించుచున్న బౌద్ధసన్న్యాసిని. అయితే నేమి? ఈ పదియంకములప్రకరణమును భద్రముగాఁ బ్రవర్తింపఁ జేసినరాజనీతినిపుణురాలామె. ఇట్లే తక్కినయెల్ల పాత్రములును తమతమచర్యలయెడ నప్రమత్తములై రసానుగుణముగాఁ బ్రవర్తించిన వనుట తథ్యము.

ఈరూపకమును మక్కికిమక్కి యన్నట్లు ప్రతిపదాంధ్రీకరణపద్ధతిని గాక, భావముప్రధానముగాఁ దెలిగించితిని. ఇందలియౌచిత్యానౌచిత్యములకుఁ బ్రాజ్ఞలోకమే ప్రమాణము.

దీని ప్రథమముద్రణాధికారము మాత్రము సికిందరాబాదు పుస్తకవర్తకు లగు శ్రీ చిట్టా వెంకటరామశాస్త్రిగారి కిచ్చితిని. కాపీరైటు కృతికర్తదే.

ధవళేశ్వరము
8 – 6 – 1958

మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి

---

ఓన్నమః పరబ్రహ్మణే

# మాలతీ మాధవము

## ప్రథమాఙ్కము

### నాంది

శ్లో. ఆత్మానందానుసంధాత్రీం
వన్దే వాగ్దేవతాం పరామ్.
వన్దే తద్దేవతామూర్తిం
మహాకవిపరమ్పరామ్.

మ. తలఁ గ్రైసేసినకర్పరంబులఁ జలద్గంగాంబువుల్ నిండ, మిం
చులకున్ మించినఫాలనేత్రరుచులన్ సొంపారి, తేఁగేఁగిన్
దలఁపింపం దగులేఁతచందురునిచందం బంద మీఁ, నొప్ప సం
గలతావేష్టితజూటముల్ శివుజటల్ గాపాడుఁ మిమ్మెల్లెడన్.

చ. ఆనటరాజునాట్యసమయంబున సందిక్కృతాసనస్వనం
బౌనఁగ వచ్చుషణ్ముఖునియానముఁ గాంచి తలంకి శేషభో
గ్లేని యణంగ నాసిక, మిళిందతతుల్ కటసీమ బ్రమంగఁ, నిం
పైనమహాగణాధిపతియాననచాలనశోభ యేలుతన్.

# ప్ర స్తా వ న

నా ం ద్యం త మ న

సూత్రధారుఁడు — (ప్రవేశించి) చాలునయ్యా! చాలు. నిఖిలభువన ద్వీపములకు నిత్యదీపమైనసహస్రాంశుఁ డావిర్భవించి, అఁడుగో, అక్షిగోచరుఁ డగుచున్నాఁడు (చేతులు జోడించి)

శా. దేవా! యీవిధి జీవరాసులు ప్రవర్తిల్లంగ నీ తేజముల్
గావే మూలము? నీవు సర్వజగతీకల్యాణసంధాతవున్
గావే? నాదురితం బడంపుము జగన్నాథా! నమస్కారముల్
నీవే నాశరణంబు సర్వశుభముల్ నేకూర్చి రక్షింపుమా.

(తెరవంక చూచి) మారిషా! రంగమంగళకార్యములు చక్కఁగా నెఱవేఱినవి. మహాకాలనాథునియాత్రగా నరుదెంచిన నానా దేశముల పుణ్యాత్ములు నిందు విచ్చేసి యున్నారు. నేఁడు వీనులవిం దగుక్రొత్తకథతోడిరూపక మభినయించి మా కానంద మొనగూర్పు మని యీవిద్వన్మహాసభ యాదేశించుచున్నది. ఇట్టియెడ నింకా మననటు లుదాసీనులై యున్నా రేమి? పరిషత్తు కోరినట్లు సుగుణభూయిష్ఠ మైనప్రబంధము నేఁడు ప్రదర్శింతము.

నటుఁడు — (ప్రవేశించి) బావా! ఈవిద్వత్సభ కోరుచున్న యాసుగుణము లేవి?

సూ — చెప్పెద వినుము.

గీ. భావనాస్వాద్య మగురసభావపటిమ,
రసము నలరించునఖిలపాత్రములపొత్తు,

తగినయుద్ధతి చిత్రకథాప్రసక్తి,
అన్నిటిం దీర్చువిమలగాథానురక్తి.

నటు — బావా! ఇన్నిసుగుణము లెం దున్నవి ?

సూ — ( ఆలోచించి ) ఆఁ! స్మృతికి వచ్చినది. దక్షిణాపథమున పద్మపుర మనునొకనగరము కలదు. అందు తైత్తిరీయులు పంక్తిపావనులు కాశ్యపగోత్రులు పంచాగ్నులు సోమపీథులు ధృతవ్రతులు బ్రహ్మవాదులు నైన 'ఉదుంబరు' లనుబ్రాహ్మణులు కొందఱు గలరు.

గీ. వారు చదువుదు రాత్మతత్త్వం బెఱుంగ,
ధనము లార్జింతు రిష్టపూర్తము లొనర్పఁ,
బెండ్లియాడుదు రన్వయవృద్ధిఁ గోరి,
బ్రతికియుందురు సత్తపోవ్రతముకొఱకు.

అట్టివారిలో వాజపేయయాజి యగుమహాకవి యనువిద్వాంసునికిఁ బౌత్రునిపౌత్రుఁడును లోకప్రసిద్ధి గాంచిన భట్టగోపాలునికిఁ బౌత్రుఁడును, పవిత్రకీర్తి లగుజతుకర్ణి నీలకంఠపండితులకుఁ బుత్రుఁడును, అన్వర్థనామధేయుఁ డగుజ్ఞాననిధికిఁ బ్రియశిష్యుఁడును పదవాక్యప్రమాణజ్ఞుఁడును శ్రీకంఠనామధేయుఁ డయ్యు భవభూతి బిరుదనామమున విఖ్యాతిగన్నమహాకవి సంస్కృతమున మాలతీమాధవ మనుప్రకరణమును నిర్మించియున్నాఁడు. దానిని గౌతమీతీరవాసులును హారీతగోత్రులాపస్తంబసూత్రులును తైత్తిరీయులును మల్లాద్యుపనామకులు శ్రోత్రియులునై వేదశాస్త్రప్రవచనంబున వన్నె కెక్కినలక్ష్మీనృసింహావధాని ప్రభృతిపురుషులవరుసలోఁ జేరొందినసకలతంత్ర స్వతంత్రుఁడును శతాయువు నగు రామస్వామిశాస్త్రికిఁ బౌత్రుండును వేదవేదాంతజ్ఞాని

శ్రీరామావధానికిని సాధ్వీమతల్లి యగు వెంకమాంబకును బుత్త్రుండును చర్ల బ్రహ్మశాస్త్రి గురువరకరుణాధీత పాణినీయుఁడును, మంథా చెన్నయ శాస్త్రిగురుకృపాసమధిగతప్రస్థానత్రయుండును సంస్కృతాంధ్రసారస్వత సారజ్ఞుండు నుభయభాషాకవియు నైన సూర్యనారాయణశాస్త్రి రసో దంచితముగా ననువదించి మన కిచ్చెను. ఈ కృతినిగూర్చి వా రన్న మాట లివి:—

ఉ. ఈకృతి గాంచి యెవ్వ రవహేళనసేయుదు రామహాత్ములే
దే కనుఁగొందు రొండు, రచియింపఁగలే దిది వారికోసమై
మాకు సమానధర్ముఁ డగువానిసి పుట్టకపోఁడు భూతలం
బా కడలంటి యుండె, కడ యన్నది లేనిది కాల మందుమా.

విన్నావా? ఆఁ! ఉండు. వారిమాట యింకొకటి —

ఉ. నేర్చితి వేదశాస్త్రములు నేర్చితి సాంఖ్యము యోగశాస్త్రమున్
నేర్చితి నంట యేల కృతి నీరసమే? నటుగాక యర్థముల్
తీర్చినభావముల్ రుచులు తేటినమాటలు నాటకంబునన్
జేర్చితినా, అదే తెలియఁజేయును విద్యలఁ గల్గుచాతురిన్.

వింటివా? ఇఁక జాగేల? ఆదర్శనీయరూపకమును బ్రదర్శింప వేషధారణమందును తౌర్యత్రికప్రయోగమందును సిద్ధముకం డని మన కుశీలవుల కెల్లరకుఁ దెలియఁజెప్పుము.

నటు — బావా! మన నటులు సిద్ధముగానే యున్నారు. ఇక రంగస్థల మున ముందుగాఁ బ్రవేశింపవలసిన — పాత్రములలో బౌద్ధ సన్యాసినియగు కామందకి నీవు కదా! ఆమెశిష్యురా లైన యవలోకిత నేను —

సూత్ర — అయితే ఇంకేమి ? —

నటు — ప్రకరణనాయకుఁడును మాలతీవల్లభుఁడునైన మాధవునిభూమిక మాట యేమి ?

సూత్ర — కలహంసక మకరంద పాత్రప్రవేశసందర్భమునఁ గదా మాధవ వేషధారణము మాట వచ్చును ? ఇపుడు దాని తొందర యేమి ?

నటు — అయితే సరే. ఇఁక నభినయ మారంభించి సామాజికులను రంజింపఁ జేయుదము.

సూత్ర — మంచిది. ఇదిగో నేను కామందకి నైతిని.

నటు — నే నవలోకిత నైతిని.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రస్తావన

# వి ష్క ం భ ము

(అంత వారిరువురు రక్తవస్త్రములు ధరించి కామందక్యవలోకితలై ప్రవేశింతురు.)

కామందకి — వత్సా! అవలోకితా!

అవ — ఏమి సెలవు?

కామం — భూరివసుపుత్రుఁడురు మాలతియు దేవరాతునికొడుకు మాధవుడును కులశీలవయోరూపాది లక్షణముల నొకరికొకరు తగిన వధూవరులు. ఆ చిరంజీవు లిద్దఱికిని పెండ్లి యైతే యందఱు నానందింపరటే! (సహర్షముగా నెడమ కన్నదరుటసూచించి) సెబాసు!!

గీ. మాలతీమాధవవివాహమంగళంబు
దలఁచునాకోర్కి తప్పక ఫలము గాంచు
ననుచు వివరింపఁ గాఁబోలు నదరెఁ గన్ను
వామ మయ్యును దాక్షిణ్యభావ మలర.

అవ — ఈ విషయమున పూజ్యురాలి మనోవేదన యింతంత కాదు. ఔరా! అందం దేటి తెచ్చుకొన్న గుడ్డపేలిక లొకటిగాఁ జేర్చి కుట్టుకొన్న బొంత కట్టుకొని, బిచ్చమెత్తి తెచ్చుకొన్న మెతుకులు తిని జీవించుచున్న మీకు మంత్రిశేఖరుఁ డగుభూరివసువు స్వార్థపరాయణుఁడై యిట్టిసాంసారిక మైనకష్టకృత్యము నియోగించుఁగాక. సర్వసంగపరిత్యాగము చేసి ముక్తినాసించు మీ మనోనిగ్రహమున కడ్డమైనయీగడ్డుపనికి మీరు సిద్ధపడుట వింత గాదా?

కామం — బిడ్డా! అట్లనరాదు. భూరివసువు నాకు ప్రాణతుల్యుఁడు పుణ్యవర్తనుఁడు, ఆబాల్యమిత్రుఁడు —

గీ. అతఁడు చెప్పినపని మైత్రి కాద్యఫలము,
ప్రణయసారంబు, దానిని ప్రాణమేని
తపము నే నిచ్చి తీర్తునా, ధన్యురాల,
నదియె మోక్షంబుకంటె నా కధికతరము.

సరేకాని, మేమందఱము కలసి చిరకాల మందందు చదువుకొను చుండ నొకనాఁడు సౌదామిని కూడా దగ్గఱనుండఁ గాని "మనము గృహమేధులమై సంతానవంతుల మైనప్పుడు [illegible] వియ్య మందుకొనవలె" నని భూరివసు దేవరాతులు ప్రతిజ్ఞ చేసి కొనియున్నారన్న మాట నీవుమాత్రము వినలేదా ? ఇప్పుడా విదర్భరాజమంత్రి దేవరాతుఁడు న్యాయశాస్త్రము చదువు నట కని తనకొడుకు మాధవుని కుండినపురమునుండి యీపద్మావతీపురమున కంపినాఁడు. ఈ పని యెంతదూరదృష్టితో చేసినదో చూచితివా ?

గీ. చిన్నతనమునఁ దాము చేసినప్రతిజ్ఞఁ
దగినసమయాన మిత్రుండు తలఁపఁజేసె,
మఱియు మాలతి కన్నిట మాధవుండె
తగినవరుఁ డన్నయాసక్తి తనరఁ జేసె.

వ — అయితే ఈయమాత్యుఁడు స్వయముగానే తనకన్యను మాధవున కిచ్చి పెండ్లి చేయక, దొంగపెండ్లి చేయుమని మిమ్ము తొందఱ పెట్టడ మెందు కమ్మా ?

ామం — గీ. నరవిభునినర్మసచివుండు నందనుండు
కన్నెఁ గోరుచునుండె భూకాంతునోట,
ఎదుటనే యివ్వ నన్న రా జీసుఁ జెందు
నందు కీమంత్రి యీయుపాయము దలంచె.

అవ — ఔరా ! మనయమాత్యుఁ డింతదనుక మాధవునిపేరు కూడా విననివానివలె కనఁబడితే అది నిజమే యనుకొన్నాను. ఎంత వింత ?

కామం — అదంతా నటన - అటు రాజును వంచించవలెను. ఇటు, పెద్ద లెవ్వరికిని తెలియదనుకొనునట్లు మాలతీమాధవు లొకరి నొకరు ప్రేమించుకొనుచుండవలెను. ఇదే మంత్రి చర్యలోని విశే షము. కాని, ఆ యువతీయువకుల పరస్పరానురాగముమాత్రము పౌరలోక మెఱుఁగక పోలేదు — అది వెల్లడియగుటయు మన కిపుడు మంచిదే. ఏమంటువా ?

ఈయుపాయమున పెండ్లి జరిగినను, "మాలతీమాధవులు పరస్పరాను రాగమున గాంధర్వవివాహము చేసికొన్నారుగాని యిది కామం దకి సమకూర్చినది కా" దన్న మాట పుట్టును. దానివల్ల నా పైని నింద తప్పును. పద్మావతీరాజు నతనిసఖుఁడును వంచితు లగుదురు. ఇంతకంటె మనకు కావలసిన దేమి ? అది గాక, యిం కొక్కటి చెప్పెద నాలకింపుము.

మ. తనభావంబు నెఱుంగనీ, కొరులయాంతర్యంబు తాఁ గాంచియున్
గనన ట్లుందటఁ గన్మొఱంగి, తను లోకం బెల్ల నమ్మంగ నే
మిని మాటాడక, తాఁదటస్థుఁడయి నేర్మిం జూపి చేయంగఁబూ
నినకార్యంబును నిర్వహించు నెటులేనిన్ బుద్ధిమంతుం డొగిన్.

అవ — భగవతీ ! బాగున్నది. అందుకే మీమాటనుబట్టి నేనును, ఏమేమో చెప్పి, మాలతికిఁ గనఁబడునట్లు మంత్రిగారి మేడప్రక్క వీథిలో మాధవుఁడు తఱుచు తిరుగునట్లు చేసినాను.

కామం — అది సరే. మఱి, యింతకు ముందే మాలతి దాదికూతుఁరు లవంగిక చెప్పినమాట విన్నావా ?

చ. మరలను గంటఁ బడ్డనవమన్మథు నారతియట్లు వీథిలో
మరిమరి యిట్టటుం దిరుగుమాధవు మాలతి కోర్కులూన
గరుకిటికీకడ న్నిలిచి కన్గొని కన్గొని కాముపేదనన్
బరవశ యయ్యె నంగములు వాడఁగఁ జొచ్చెఁ ద దేక చింతనన్.

అవ — ఆమాట నిజమే. అంతే కాదు. మాలతి మనసు నిలుప తర మాసౌందర్యము తిలకించుచు నానందించుచు మాధవు రూపమును చిత్రించినది. ఆచిత్రఫలకమునే లవంగిక యిపు డిపుడే మందారిక కిచ్చినది కూడా.

కామం — (ఊహించి) లవంగిక మంచిపని చేసినది. మకరందుని చరుఁడైన కలహంసుఁడు బౌద్ధాలయు పరిచారిక యగు మందా రికను గామించుచున్నాఁడు. ఆదారిని చిత్తరువు క్రమముగా మాధవునిచేతి కంది ప్రకృతానురాగ కథ కుపోద్ఘాత మగు నను దానియభిప్రాయము.

అవ — మన్మథోత్సవము జరుగుచున్న మదనోద్యానమును కేగ పురికొల్పి మాధవు నీయుదయముననే యక్కడికి పంపించినాను. మాలతి యక్కడికి తప్పక వెళ్ళునుగదా! ప్రత్యక్షముగా సాభిలాషముగాఁ జూచుకొందురు.

కామం — మేలు మేలు. నీ వీరీతిని నాపనికి తోడ్పడి సాఫల్యార్థినివై రాలైన సౌదామనిని జ్ఞప్తికి తెచ్చినావు.

అవ — భగవతీ! అపూర్వమైన మంత్రసిద్ధివల్ల నాశ్చర్యకరమైన ప్రభావము నార్జించిన యాసౌదామని యిపుడు శ్రీపర్వతమునందు కాపా లికవ్రత మాచరించుచున్నదఁట!

కామం — నీ కెవరు చెప్పినారు?

ఆవ — ఈనగరమున కావల పితృవనముచెంత కరాళ యనుపేరుగల చాముండాదేవత యాలయ మున్నది.

కామం — అవును విన్నాను. ఆదేవత వివిధజంతువులను బలిగోరుచుండు నని సాహసికు లనుకొనుట కలదు.

అవ — శ్రీపర్వతమునుండి యక్కడికి వచ్చిన కపాలధారి యైనయఘోర ఘంటుఁడాగుడిలో దేవి కెదురుగా కూర్చుండి తనదేకదీక్షతో మంత్రసిద్ధికై జపించుచున్నాఁడు. మహామహిమకలదియు వాని శిష్యురాలు నైన కపాలకుండల ప్రతిసాయంకాలము వానిసన్నిధికి వెళ్ళి వచ్చుచుండును. వానిద్వారా యీవార్త వచ్చినది.

కామం — అయితే సరే. సౌదామని శ్రీపర్వతము మీఁద నున్న నను నమ్మవచ్చును.

అవ — ఇపుడు వీళ్ల గొడవ యెందుకుఁ గాని, భగవతీ! మాధవుని ప్రాణమిత్రుఁడైన మకరందుఁడు నందనునిచెల్లెలైన మదయంతికను పెండ్లాడుట సంభవించెనా, అది మాధవునికి మఱిగొన్న కోరిక నెఱవేఱిన ట్లగునుజుమీ!

కామం — ఔను. అందుకోసమై నాప్రియసఖియగు బుద్ధరక్షితను నియోగించియున్నాను.

అవ — అల్లాగా? మంచిపని చేసినావు తల్లీ!

కామం — మఱిలే. మదనోద్యానమున కేగిన మాధవునిసంగతి తెలిసికొని మాలతిని చూచివత్తము.

(ఇరువురు లేతురు)

కామం — (ఆలోచించి) అబ్బో! మాలతి స్వభావ మతిగంభీరము. మెల్ల మెల్లగా నెట్లో యామెమనసు కనిపెట్టి తక్కినపని తానై నెఱ

వేర్చుదూతికవలె నేను మిక్కిలినేర్పుతో మెలఁగవలసియున్నది.
(ధీరదృష్టిం జూచుచు)

చ. కలువను శారదేందురుచికై వడి సన్ననినవ్వుతోడి సి
గ్గలరెడు మాలతీలసదపాంగవిలోకనశోభ మాధవు
న్నలరుచుఁగాత నామెహృదయంబు నలర్చెడుఁగాత నాతఁడా
నలువసమానశీలఘటనాపటుచాతురి వాసి కెక్కఁగన్.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

ఇది విష్కంభము.

(అంత, చిత్తరువును లేఖనోపకరణములను చేతఁబట్టుకొని కలహంసుఁడు ప్రవేశించును.)

కల — నవమన్మథుని గర్వ మణఁగించు చక్కఁదనమున మాలతీ హృదయగాంభీర్యము నూటాడించిన నాప్రభువు మాధవుఁ డిపు డెందుండెనో! (పరిక్రమించి) అబ్బా! తిరిగితిరిగి అలసిపోయి నాను. ఈపూలతోటలో నించుక విశ్రమించి తరువాత మక రందునితో నున్నయతనిని చూచెదఁగాక.

(అని యొకచోఁ గూర్చుండును)

(అంతట మకరందుఁడు వేఱొకచోఁ బ్రవేశించును.)

మక — మాధవుఁడు మదనోద్యానమునకు వెళ్లెనని అవలోకిత చెప్పి నది. కానీ! నేను నక్కడికే పోయెదను. (పరిక్రమించి, చూచి) దైవవశమున నతఁ డిటే వచ్చుచున్నాఁడు. (చక్కఁగా నిరూపించి)

ఉ. ఏమది చూపు శూన్య? మడుగే పడ, దూర్పులు హెచ్చె, తోఁచు నె ట్లోమెయిచాయ, సన్నగిలెనోపిక, - యెందుకువింత? మన్మథా

జ్ఞామహిమంబు దుస్తరము, జవ్వనమా కలఁగించు నుల్ల మిఁ
కేమి ? మనోహరంబు లగునెల్లవిభావము లూరకుండునా ?

(అంత, చెప్పినరీతిగా మాధవుఁడు ప్రవేశించును.)

మాధ — అబ్బా ! ఏమిది ?

ఉ. ఆవిమలాంగి శారదసుధాంశునిభాస్యఁ దదేకదీక్షగా
భావన చేసిచేసి యొకపట్టున నిల్వక నామనంబు ల
జ్జావినయంబులన్ సుగుణసారవివేకము నుజ్జగించి న
ల్త్రోవలఁ బర్వులెత్తు నెటుఁ దోఁచఁగ నీనివికారచేష్టలన్.

(పరిక్రమించి) ఆహా! ఎంతవింత ? ఏమిగతి ?

గీ. ఆరమణిచెంత నుండ నన్యంబు మఱచి,
యద్భుతానందమగ్నమై యమృతే మలఁది
నట్టులుండిన నాహృదయం బదేమొ !
పండునిప్పులఁ బొరలిన ట్లుండె నిపుడు.

మక — (సమీపించి) మిత్రమా ! ఇటురమ్ము. లలాటంతపుఁ డగు చండాంశుఁడు మండిపడుచున్నాఁడు. ఈయుద్యానమున నొకింత సేపు కూర్చుందము రా.

(ఇద్దఱు పరిక్రమింతురు)

కల — (అటుచూచి) ఏమిటి ? మాధవుఁడు మకరందునితో నీబాలో ద్యానమునే యలంకరించుచున్నాఁడా ? సరే సమీపించి మదన వేదనాపరవశురా లగు మాలతికన్నుల కమృతప్రాయ మైన యీచిత్రఫలకము చూపించెద — (ఒక్కడుగు వేసి) పోనీ ! అతని నించుకంత విశ్రాంతిసుఖ మనుభవింపనీ ! —

మక — వికసితపుష్పపరాగంబు వెదచల్లుచు బాలోద్యాన మెల్ల పరిమళింపఁజేయు నీసంపెఁగచెట్టుక్రిందఁ గూర్చుందము.

(ఇద్దఱు నుపవసింతురు)

మక — వయస్యా! పౌరాంగన లెల్ల పరమోత్సాహముతో జరుపు మహోత్సవమున నయనాభిరామమై విలసిల్లుమదనోద్యానమున కేగితివఁట! మఱి యీలాగునఁ గనఁబడుచున్నా వేమి? అక్కడ నీవు కుసుమశరుని బాణములకు గుఱి కాలేదుగదా!

మాధ — (సిగ్గుతో తలవంచుకొనును)

మక — (నవ్వి) మొగము వంచుకొంటి వేమి?

గీ. సర్వజంతుసముండు నిష్పక్షపాతి
బ్రహ్మరుద్రాదులన్ వశపఱచుకొన్న
వీరుఁ డాపంచబాణుండు వినమె కీర్తి?
సిగ్గుపడె దేల? నిజము దాఁచెద వదేల?

మాధ — వయస్యా! నీకుఁ జెప్పకుండునా? అవలోకిత వేడుక పుట్టింప మదనదేవాయతనమున కేగితిని. అట్టిటు కొంతవడి తిరిగితిరిగి యలసి విశ్రమింపఁగోరి, ఆమందిరంబు ముంగిట విరియఁ బూసి మనోహరంబై యున్న చిన్నపొగడచెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండి, దానినుండిరాలినపువ్వులు పోగుచేసి చక్కనిదండ గ్రుచ్చుట కారంభించితిని. అంత విశ్వవిజేతయైన కామదేవుని విజయపతాక నడచి వచ్చుచున్నదా యన్నట్లు గర్భాలయమునుండి బయలువెడలి బహునిపుణపరిచారికాజనపరివృతయై కన్యకాత్వము వెల్లడించు కమనీయవసనాలంకారశోభతో నతిగంభీర స్వభావయగునొకసుందరి నేత్రపర్వమై నే నున్నప్రదేశమున కే

వచ్చినది. ఆప్రథమసందర్శన మీాజన్మలో నింక మఱపునకు రాదు. ఆహా!!

గీ. దివ్యలావణ్యనిధి కధిదేవత యన,
నిఖిలసౌందర్యరాశికి నిలయ మనఁగఁ,
జెలఁగునాచెల్వకు మరుండు సృష్టికర్త
కమలనాళేందుచంద్రికల్ కారణంబు.

అంత, చెలికత్తెలు పనికత్తెలును పువ్వులు కోయులీలకు పురికొల్ప వారితో నే నున్న వకుళవృక్షమువంకకే యాలతాంగి వచ్చినది. చక్కఁగా నిరీక్షింతునా, ఎంతోపుణ్యము చేసి పుట్టిన యాలావణ్యమూర్తిలో చాలారోజులుగా పెరుగుచువచ్చిన మదనసంతాపవికారము నాకు గోచరించినది ఎట్లందువా?

గీ. వాడె మైదీఁగ త్రుంచినతూఁడునాఁగ,
చెలులు బ్రతిమాలి చెప్పఁగాఁ జేయుఁ బనులు,
నవ్యకరిదంతఖండకాన్తంబులైన
చెక్కిళులు పోలె నకలంకశీతరుచిని.

చూచినది మొదలుగా నమృతవర్తివలె నాకన్నుల కమితానందము సమకూర్చిన యాకన్యామణి అయస్కాంతమణి లోహధాతువుంబోలె నాయన్తఃకరణము నాకర్షించినది. పెక్కుమాట లెందుకు మిత్రమా!

ఉ. ఇంచుకయే నెఱుంగక తదింగితముం, దనయునిక్కయున్ నిదా
నించక, నాకు సంతతము నెవ్వఁగఁ గూర్ప నకారణంబ యా
కాంచనగాత్రిపై నిలచె గట్టిగ నాహృదయంబు; దైవమే
మెంచెనో? సౌఖ్యదుఃఖముల నెయ్యదినాకు లభింపఁజేయునో?

మక — వయస్యా! స్నేహ మేమి? కారణము నపేక్షించు టేమి? ఇవి పౌనఃగనిమాటలు. స్నేహ మనునది స్వాభావిక మైనధర్మము. అది నిరుపాధికము, అకృత్రిమము. చూడు —

చ. కలుపుఁ బదార్థసంతతి నొకానొకలోపలికారణం, బదే
తెలియఁగ స్నేహ మంచు వినుతిం గనుఁ నయ్యది కోర దెన్నఁడున్
వెలుపలికారణంబు, లిది నిక్కము, చంద్రుని గాంచుచున్ విధూ
పలము ద్రవించు సూర్యుఁ గని పంకజమున్ వికసించుఁగాదొకో!

సరే! తరువాత నే మైనది?

మాధ — ఏమయినదా?

చ. ముసిముసినవ్వు లార నను ముందుగఁ బోల్చినచేటి చెప్పఁగా
గుసగుస లాడుకొంచు నను గుర్తిడి యా ననుకొంచు నందఱ
ద్దెస నొక రొక్కరిం గడచి తీఁగలు పోగయినట్లు కూడి స
న్నసదృశసస్మితాదరకటాక్షసుమంబుల ముంచి రొక్కటన్.

మక — (తనలో) గుర్తు పట్టినారా? అ దెట్లో? విందము —

మాధ — అంతట వా రందఱు కంకణంబులు గలగల లాడుచు క్రిందికి జాఱ, కరకమలంబులు పయి కెత్తి చప్పట్లు చఱచుచు, మేఖలాకలాపకింకిణీజాలంబును మంజుమంజీరంబులును కలకలనాదం బొనరింప, కలహంసలగమన మనుకరించి యడుగులు వైచుచు నల్లనల్లన నించుక వెనుకకు మరలి "భర్తృదారికా! మాపంట పండినది. ఏపుణ్యమూర్తికో ప్రేమపాత్ర మైన యొక రెవరో దైవవశమున నిక్కడనే కనవచ్చినారమ్మా! అరుగోచూడుము" అనుచు హస్తాంగుళీవిలాసంబుల నన్నుఁ జూపించిరి.

మక — సెబాసు! పూర్వ మామెహృదయ మంటియున్న గాఢానురాగము మెల్లగా బయటఁ బడుచున్నది.

కల — వీ రారంభించిన స్త్రీ కథ సరసము లైనసందర్భములు చక్కఁగా కొనసాగుచున్నది. కానీ!!

మక — తరువాత నేమి జరిగినది మిత్రమా!

మాధ — ఏమి చెప్పుదును?

చ. గురు వయి మన్మథుం డపుడు క్రొత్తగ నేర్పినయట్లు, కూరిమిన్
బరవశమై మనం బెగయ, నామది ధైర్య మణంచుచున్ మనో
హరలలితత్రపాస్మితదృగంచలలీలలు భ్రూవిలాసముల్
సురుచిరభంగి నత్తరుణి చూపినచొప్పులు చెప్ప నేర్తునే?

అయిన నవ్వీక్షణవిశేషము నొకింత వినిపింతు వినుము.

సీ. ఒకచూపు కులుకుచు నొక్కింత నను సోకి
మురియుచు దాఁగుగుమూఁత లాడె,
ఒకచూపు క్రేగంట నొయ్యనొయ్యనఁ జని
యవతంసరుచులతో నాటలాడె,
ఒకచూపు కనురెప్ప లొత్తుచు నే తెంచి
నాచూపు కదియ వెన్కకును జాఱె,
ఒకచూపు క్రీఁగంట నొదిఁగి చెక్కిలి దీర్చి
చిఱునవ్వులీలతోఁ జెలిమి చేసె,

గీ. అట్లు క్రీడించి యాసరోజాక్షి చూపు
లలసియుం గూడి యుత్సాహబలము కలిమి
నశరణం బైన నాహృదయంబు వెల్వ
రించి స్నేహంబుతో రంగరించి క్రిందఁ గె.

నే నపు డాసవిశేషసానురాగవిలోకనంబులచే నాసర్వాంగసుం దరికి సన్నిధిని వశీకృతుండనై హృదయశూన్యుండ నయ్యు నాయదై

ర్యంబును మఱుఁగుపఱుపఁ దలఁచి మున్ను ప్రారంభించిన పూవుదండ నెట్లో పూర్తిచేసి మెడలో వేసికొంటిని. అంత వేత్రపాణులు త్రైసకంచుకులు వెంబడింప నపుడు వచ్చినయాడేనుఁగు నెక్కి యామాత్యునిపుత్రి యీ నగరమార్గ మలంకరించినది. అనంగుఁ డాలతాంగికి నేర్పినచేష్టలప్రసారము నాకపు డనుభవమునకు వచ్చినది.

మక — అదెట్లు మిత్రమా ?

మాధ—గీ. కరిణిపై నేగునాకంబుకంఠి తఱుచు
సురుచిరాస్యంబు వెనుద్రిప్పి చూచునపుడు
విషము నమృతంబుఁ బూసినవిషమశరుని
శరము నా నాటె నొకకటాక్షంబు మదిని.

చ. అది మొద లింత యంత యని యట్టిది యిట్టిది యంచుఁ జెప్ప రా,
నిది తొలిజన్మమూట గననేరను గాని యిహాన మున్ను నా,
కొదవని, దద్భుతంబు పరమోద్ధత మైనవికార మొందు నా
మదిని దహించుచుండె నభిమానవివేకము లంతరింపఁగన్.

మకరందా! దానిమహిమవర్ణనాతీతము, విచిత్రము —

చ. ఎదుటనె యుండువస్తు వది యేమొ గ్రహింపఁగరాదు, మున్ను గ
న్నదె యగుఁగాక యాతలఁపు నామది కెక్కదు మంచువాన చ
ల్లఁదనము నీడు, వెన్నెల వెలార్చునె నాతనుతాప ? మార ! నా
హృదయము నిల్వ దెందును సహింపదు దేనిని, కోరు నేదియో !

కల — ఏపుణ్యాత్మురాలో మాప్రభువుహృదయము నపహరించినది — ఇంకెవరు ? మాలతియే —

మక — (తనలో) అబ్బా ! ఇంతలోనే యితనికనువేదు తెంత హెచ్చినది ? — ఏవేని మంచిమాటలు చెప్పి చూతునా ? (ఆలోచించి)

ఏమి కావలెను ? ఇతఁడు పెళ్లి యైనఁగాని వెఱ్ఱి కుదుర దన్న స్థితికి వచ్చియున్నాఁడు. ఇట్టియెడ —

గీ. అంగజన్ముండు నభినవయౌవనంబుఁ
జేరి తమచేతికీల్బొమ్మఁ జేసికొనఁగ,
“కామమోహంబులన్ బుద్ధిఁ గలఁగనీకు”
మనెడిహితవాక్య మీతండు వినునె యిపుడు ?

(ప్రకా) అయితే మిత్రమా! ఆసుందరికులగోత్రములు పేరు తెలిసికొన్నావా ?

మాధ — ఆఁ! తెలిసినవి. ఆయువతీమణి యేనుఁగు నెక్కినసమయమందాఁక చేటి తనచెలికత్తెలతో విడిపోయి పువ్వులు కోయుచు నల్లనల్లన నాచెంతఁ జేరి నామెడలోని వకుళమాలిక చూచి నవ్వుమొగముతో నమస్కరించి “మహానుభావా ! చాతుర్యముట్టిపడఁ గ్రొత్తపద్ధతిని గ్రుచ్చినయీమాల్య మెంతో మనోహరముగా నున్నది. పుష్పదామనిర్మాణమందు మాభర్తృదారికకూడా మంచి నిపుణురాలు. అతికుతూహలముతో వింత వింతరీతులపూలదండలు నిర్మించు నామెనేర్పు వాసి కెక్కియున్నది. ఇపు డత్యభినవమాల్యవరసన్నివేశపరతంత్ర మైన యీవధూరత్నము మెప్పు గాంచి మీమాల్యము చరితార్థమగుఁగాక. మీనిర్మాణకౌశలము సఫల మగుఁగాక. సరసమై యనర్ఘ మైనమీదండకు, మాభర్తృదారిక కంఠసీమ నలంకరించుట సమర్థ మైనమూల్య మగుఁగాక అని ప్రసంగించినది —

మక — ఆహా! ఏమి దానివాక్చాతుర్యము ? ఎంత భావగంభీరముగా నున్నది ?

మాధ — అపు "డామె యెవరు ? నీ నెవ" రని నే సడుగ, "ఆనుం దరి మంత్రి శేఖుని లైనభూరివసువుగారికు ంతురు, నే నామె దాదికూంతు రై సలవంగికను" అని చెప్పినది.

కల — (సంతోషముతో) మాలతియే కదా! సబాసు! ఇంక, నాకామదేవునివిలాసము వృద్ధి గాంచును. నావచ్చినపనియు సార్థక మగును.

మక — (తనలో) సెబాసు! ప్రధానామాత్యుండు కన్నబిడ్డయగుటయే కాదు, సౌశీల్యసౌజన్యముల కాశ్రయమైన యాంకోమలాంగి, మాలతి మాలతి యని పూజ్యురా లైనకామందకకోసియాడు చున్నదియే. ఇంకేమి కావలెను? కాని, ఈసుందరిని పద్మావతీరాజు తనసర్మసచివుండగు నందనుని కిమ్మని మంత్రి నడుగు చున్నట్లు కింపదంతి మాత్రము కలదు. కానీ!! (ప్రకాశముగా) తరువాత నేమి జరిగినది మిత్రమా!

మాధ — అది మఱిమఱి కోరంగా దానిపటాట తీసివేయ లేక నామెడ లోనిదండ తీసి దాని కిచ్చితిని. అదియు నామాల్యము నిట్టటు తేఱిచూచి, నేను మాలతిని చూడకమునుపు గ్రుచ్చినదానికిని తరువాత గ్రుచ్చినదానికిని తేడా కనిపెట్టినది కాంబోలు, సాభిప్రాయముగా నవ్వుచు "ఇది మహాప్రసాద" మని నుతించినది. అంత మదనోత్సవము చూచి పోవుచున్న పౌరజానపదులగుంపులు హెచ్చంగా నందులోం బడి యాచేటి మఱుంగైనది. నే నిటు వచ్చినాను.

మక — వయస్యా! మొట్టమొదటిచూపులోనే యామెచెక్కిళ్లు వెల్లవడినట్లు నీకు గోచరించుటయు, నీవా గోపురినోకరు చూచుకొనునపు డామె సవిలాసకటాక్షములు నీయుంతఃకరణము నాకర్షించు

టయు భావింపఁగా, ఇంతకు మున్నే నీయెడ నామెహృదయము గాఢముగా నాసక్తమై యున్న దని స్పష్టమైనది. ఎపు డేవిధముగా నిన్నామె కన్నారఁ గాంచినదో తెలియఁజాలను గాని, సత్కులప్రసూతలు శీలవతులు నైనకన్నెలు మనసార నొకరిని ప్రేమించి కన్నార మఱియొకరిని కామించ రని మాత్రము నిశ్చయముగాఁ జెప్పఁగలను. ఆమాట యటుండనీ! కాని, నిన్నామె యింతకుమున్ను ప్రేమించి యున్నదనుటకు రెండు సూచనలుమాత్రము గోచరించుచున్నవి. ఎట్లనఁగా, "ఏపుణ్యామూర్తికో ప్రేమపాత్రమైన యొకి రెవరో యిక్కడనే యున్నా" రనుచు చెలికత్తెలు నిన్నామెకు చూపుట యొకటి —

మాధ — ఇఁక రెండవ దేమిటి వయస్యా!

మక — అడుగనేల? ఆలవంగికమాటలనేర్పే —

కల — (సమీపించి) ఇది మూడవది (అని చిత్తరువు చూపును)

(ఇద్దఱు చూతురు)

మక — కలహంసా! ఈమాధవునిరూప మెవరు చిత్రించినారు?

కల — అయ్యగారిహృదయము నపహరించినవారే —

మక — ఏమిటి? ఇది మాలతి వ్రాసిన దేనా?

కల — సందేహ మేల?

మాధ — వయస్యా! నిస్సందేహముగా నీయూహ నిజమైనది.

మక — ఓరీ! ఇది నీ కెవ రిచ్చిరి?

కల — మందారిక —

మక — దాని కెవ రిచ్చినారో!

కల — లవంగిక యిచ్చిన దఁట!

మక — మాలతి యెందుకోస మిది వ్రాసినదో, అది యేమైనా చెప్పినదా ?

కల — అయ్యగారిని చూచుచు నానందించుటకై —

మక — వయస్యా ! ఇఁక నీవూఱడిల్లుము —

గీ. నిండువెన్నెల యాకన్నె నీకనులకు,
నీవు వలపులపంట వానెలఁతమదికి,
ఆత్మభువు లిద్ద ఱేకమై యాదుకొన్న
కార్యమాఁగునె ? మీసమాగమము నిజము.

నీహృదయ మపహరించి నీ కింతయుపకారము కలిగించిన యా సందర్శనీయసుందరాకృతి నిందు చిత్రించి చూపుము.

మాధ — అట్లే చేసెద — కలహంసకా !

కల — చిత్తము (లేఖనోపకరణము లిచ్చును)

మాధ — (మాలతీరూపము చిత్రించుచు) మిత్రమా మకరంద !

చ. కనుఁగవ హర్షబాష్పములు గ్రమ్ముచునుండఁగ మాటిమాటికిన్
మనసు గలంగుచుండ మెయి గ్రమ్మఁ డుచుండఁ జెమర్చుచుండఁ జే
వణఁకుచునుండ వ్రేళ్లటులొ వ్రాయుచునుంటిని గాని, యవ్విలా
సినిసొగసెల్ల నిందు గనఁజేయుటమాత్ర మశక్యమే సుమీ ! !

( అనుచుఁ గొంతసేపు లిఖించి పటమిచ్చును )

మక — ( చిత్తరువు చక్కఁగా బరిశీలించి ) ఆహా ! మాధవా ! నీ మన స్సింత గాఢముగా నామెయందు లగ్నమైన దంటే తప్పు లేదు. అది యుక్తమే. (క్రిందచూచి) ఔరా ! ఇంతలో పద్యముకూడా నిర్మించినావా ? ( చదువును )

చ. హృదయ మలర్పఁ జాలుశరదిందుకళాదిపదార్థముల్ జగ
ద్విదితము లెన్నియేని కల, వుండఁగని మ్మటు వాని నెల్ల, నా
మెద నలరింపఁ జాలినమదీక్షణచంద్రిక సిగ్గు కూర్మియున్
మదిఁ గొనఁ జూచునీమగుద మాలతిమాత్రమె జన్మకంతకున్.

( అని చదివి చిత్తరువు కలహంసకుని కిచ్చును )

( అంత మందారిక ప్రవేశించును )

మందా — కలహంసా ! కలహంసా ! ఓరిదొంగా ! నీయడుగుల జాడను బట్టి నిన్ను పట్టుకొన్నానురా ! ( అని ముందుచూచి సిగ్గుతో ) ఈ మహానుభావు లిద్దఱు నిక్కడనే యున్నారా ? (సమీపించి) అయ్యలారా! నమస్కారము.

మ. మా — మందారికా ! ఇటు రావే !

మందా — కలహంసా ! నాచిత్తరువేది ? — తే !

కల — ఇదిగో తీసుకో ! ( అని యిచ్చును )

మందా — ( గ్రహించి చూచి ) ఎవ రెందుకోస మిందు మాలతీరూపము లిఖించినారు ?

కల — ఆమె యెందుకోస మెవరిని చిత్రించెనో వా రందుకొఱకే యామెను చిత్రించినారు.

మందా — ( సంతోషముతో ) ఇట్టియనురూపవధూవరులను సృజించిన బ్రహ్మదేవుని చాతుర్యము ఫలోన్ముఖ మయినట్లే నమ్మఁదగును.

మక — మందారికా ! నీ ప్రియుఁడు కలహంసుఁ డిప్పు డన్నమాట నమ్మఁదగినదేనా ?

మందా — తప్పకుండ —

మక — ఇంతకు ముందు మాలతి మాధవు నెపుడు చూచినది ?

మందా — బంగారుకిటికీవద్ద నిలిచి చూచుచుండెనని లవంగిక చెప్పినది.

మక — సరే! ఇది తగిన తార్కాణము. ఆప్రసక్కవీథిని నసము తలంచు తిరుగుచుండెడివారముకాదా మిత్రమా!

మందా — మహాభాగా! నాకు సెలవిప్పండి. ఇంత మనోహరముగా రూపము చిత్రింపఁజేసినమన్మథుని మహాత్మ్యమును లవంగికకు తెలియఁజేయవలెను.

మక — దానికి తప్పక చూపించవలసినసమయ మిది తొందరగా వెళ్లు.

( మందారిక చిత్రఫలకముతో నిష్క్రమించును. )

మక — మాధవా! మట్టమధ్యాహ్నమైనది. ఇంక నుస మింటికి పోవుదము.

(ఇరువురు లేచి పరిక్రమింతురు)

మాధ — ఇప్పుడు నా కీలాగున తోఁచుచున్నది.

గీ. తనదు సఖురాంబ్రదు వేఁడికిఁ దాళలేక,
చెక్కులం దున్నకుంకుమ చెదరి పోవ,
నున్ను రస్సు రటంచుఁ దా ముందురు గద!
యెట్టు లీతాప మోర్చు నాయిందువదన?

(అనుచు మొగమెత్తి తీవ్రముగా జూచి)

శా. ఓరీ మారుత! నాదుమాట విను మోహాహో కాదు, నాశాసనం
బారామంబులకుందకోశమకరందాపూరదముల్ మేన నే
పారం దాలిచి యేగి తాప ముడివోవం గౌఁగిటం గూర్చి యా
నారీరత్నము, వేగ వచ్చి యిటకున్ నామేను సేవింపుమీ!

మక — (తనలో)

గీ. అక్కటా ! యింతలోనె యనంగుఁ డిట్లు
కుసుమగాత్రుని మాధవుఁ గ్రుంగఁదీసె
సన్నిపాతజ్వరాతిప్రచండ మైన
కూటపాకల మేనుంగుగున్న నట్లు.

ఇపు డేమిగది ? — భగవతి యైనకామందకియే శరణము.

మాధ — (అటు నిటుఁ జూచి తనలో)

ఏ మిాచిత్రము ?

గీ. ఇందు నందును నాక నా కెల్లయెడలఁ
గరిణిపై నేగినట్టి యాకంబుకంఠి
యాననాంబుజ మొక్కటే కానవచ్చు
మహితలం బెల్ల మాలతీమయము గాఁగ.

(ప్రకా) వయస్యా ! ఇపుడు నాయవస్థ యెట్లున్నదో యెఱుఁగుదువా ?

చ. తెలుపఁగరానితీవ్రగతి దేహముఁ గ్రమ్మనదేమి తాపమో !
బలిమి హరించు నాయవయవంబులశక్తి నదేమి మోహమో !
సలసలఁ గాఁగి పొంగి దిగజారెడుఁ జిత్తమదేమి పాపమో !
తెలియదు, కాని యే నిలచితిం దరుణీస్మరణామృతంబునన్.

అని యందఱు నిష్క్రమింతురు.

ఇది వకుళవీథి యనుప్రథమాంకము.

---

# మాలతీ మాధవము

## ద్వితీయాఙ్కము

### ప్రవేశకము

(తరువాత, చేటీద్వయము ప్రవేశించును)

ప్రథమ — సఖీ! ఇందాఁకా, సంగీతశాలదగ్గఱ పూజ్యురా లైన కామందకి అవలోకితతో నేమో మాటాడుచున్న దే!

ద్వితీయ — మాధవుని స్నేహితుఁ డైన మకరందుఁడు మదనోద్యాన వృత్తాంత మంతా పూసగ్రుచ్చినట్లు భగవతికి విన్నవించినాఁడఁట. ఆయమ్మ భర్తృదారికను చూడఁగోరి, ఆవిడ నేమి చేయుచున్నదో చూచి రమ్మని అవలోకితను పంపించినది. అది వచ్చి న న్నడిగినది. ఎవ్వరును పోఁగూడని రహస్యస్థలములో లవంగికతో భర్తృదారిక మాటాడుచు నున్న దని చెప్పి పంపినాను.

ప్రథ — చెలీ! లవంగిక కేసరపుష్పాలకోసము మదనోద్యానమునకు వెళ్ళినది గదా! అపుడే తిరిగి వచ్చినదా?

ద్వితీ — ఆఁ! అది రావడముతోనే ఆవిడ దానిచేయి పట్టుకొని మఱెవ్వరు రాకుండ తిన్నగా మేడెక్కి ఆటలచావడిప్రక్క నున్న చిన్నగదిలోనికి తీసుకొని వెళ్ళినది.

ప్రథ — అయితే, ఆమహానుభావునిచరిత్ర వినుచు నిపు డానందించుచున్న దన్నమాట.

ద్వితీ — (నిశ్వసించి) ఆమెకు చిత్తశాంతి యెక్కడిది? ఈపరస్పరసందర్శనము, మోహావేశ మింకా హెచ్చుటకే వచ్చినది. పైగా రాజుగారు తమ నర్మసచివుఁడైన నందనునికి మాలతి నిమ్మని మంత్రిగారి నడుగుట, వారు బదులు చెప్పుట కూడా యీయుదయమే తటస్థించినది.

ప్రథ — ఏమిచెప్పినారో మంత్రిగారు?

ద్వితీ — "మహారాజా! తమకన్యల కీయఁ దామే కర్తలు" అని మనవిచేసినా రఁట. దీనినిబట్టి మాధవునిమీఁది యనురాగము మాలతికి బ్రతికినన్నాళ్లు మనశ్శల్యమే యని నా యూహ.

ప్రథ — అల్లా గనకు. పూజ్యురా లైనకామందకి మంచినేర్పు చూపి యీకార్యము నెఱవేర్పకపోదు.

ద్వితీ — ఈ తెలివి తక్కువమాటల కేమిలే! కట్టిపెట్టు. మన మింకఁ బోదమురా!!

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు)

(ఇది ప్రవేశకము)

[తరువాత, సోత్కంఠ యగుమాలతియు, లవంగికయు కూర్చుండి ప్రవేశింతురు]

మాల — సఖీ! చెప్పు తరువాత —

లవం — అంత నామహానుభావుఁ డీవకుళమాల నా కిచ్చెను (అని సమర్పించును)

మాల — (సహర్షముగా దండ పరిశీలించి) సఖీ! దీనిలో నొకప్రక్క పువ్వులకూర్పు హెచ్చుతగ్గుగా నున్నది సుమీ!

లవం — ఆతప్పు నీదే.

మాల — అ దేమిటే?

లవం — ఆదూర్వాశ్యామలాంగుని హృదయ మాకర్షించి యతనిచేతికి వణఁకు తెచ్చినావు.

మాల — న న్నాఁడించుట కిట్లు పలుకుచున్నావా ?

లవం — సఖీ! ఇందు ని న్నాఁడింప నేను కల్పించిన దే మున్నది ? తాను గ్రుచ్చుచున్న యీదండ సొగసుఁదనమునకు తానే మెచ్చుకొనుచున్నట్లుగా, వికసించి చల్లగాలికి కదలు కమల ములో యన కన్నులు విప్పి కనుబొమ్మలు నటింప నిన్ను చూచి కామపరవశుఁడై యతఁ డాశ్చర్యానందమగ్నుఁ డయ్యెనా లేదా ? ఆమనోహరుని ముఖవికాసవిలాసములను నీవు కన్ను లార కనుఁగొన్నావా లేదా? నిజము చెప్పు.

మాల — (లవంగికను కౌఁగిలించి) ఔను గాని, చెలీ ! ఆదృష్టివిలాసము లతనికి సహజములో ? నాయెడ ననురాగమున నవు డావిర్భవిం చినవో, ఎట్లు నిర్ణయము ?

లవం —(నవ్వి) అల్లాగా ? పాపము !! అయితే నీవక్కడ, ఆడిన దంతా వట్టియాటయే. అది నీస్వభావము కాఁబోలు !

మాల — (సిగ్గుపడి నవ్వుచు) ఆఁ ! ఆఁ ! సరిలే ! తరువాత —

లవం — ఇం కే మున్నది ? తిరిగి పోవుచున్న యాత్రాజనము సందడి హెచ్చుఁగా నతఁడు నాకు కనఁబడలేదు. నేను తిన్నగా మందా రికయింటికి వచ్చినాను — ప్రొద్దుట దానిచేతికి చిత్రఫలక మిచ్చినానులే !

మాల — ఎందుకోస మిచ్చినావు ?

లవం — దానిని కోరుచున్న కలహంసకుఁడు మాధవుని యనుచరుఁడు. అది తనప్రియునికి చూపించునుగదా యని, తరువాత సంతోష వార్త తెలుపునుగదా యని —

మాల — (తనలో సంతోషముతో) కలహంసకుఁ డా చిత్తరువునుతప్పక తన ప్రభువునకు చూపించునుగదా యని యిచ్చినది – (ప్రకా) అయితే, సఖీ! నీవు విన్న సంతోషవార్త యేమి?

లవం — తా నక్కడను నీ విక్కడను పరితపించుట భావించి, గ్రామ నోరథంబు దుర్లభం బన్నదుఃఖావేశముచే నోర్వరానివిరహాన లంబునఁ బడి యుడికిపోవుతనహృదయమున కొంకనిమిష మేని శాంతి కలిగించుకొనఁ గోరి లిఖించిన నీప్రతిను యిదిగో! (చిత్తరువు చూపును)

మాల — (పుచ్చుకొని నిశ్వసించి సహర్షముగా చూచి) అప్పడైనా, నామది కాశ్వాసము కలుగలేదు. ఇట్టి యూఅడిలపుకూడా స్వాభావికమే యనుకొందును – క్రిందనేవో అక్షరము లున్నవి! ("హృదయ మలర్పజా" లన్న పద్యము చదివి సానందముగా) మహాభాగా! నీయాకార మెంతమధురమో నీమాట లంత మధురములు. నీదర్శనమో ప్రత్యక్షమం దతిమనోహరము, అప్రత్యక్షమున నతిదారుణము, అతిసంతాపకరము. మనోహర మూర్తీ! నిన్నుఁ గన్నారఁ జూడని స్త్రీలును, నిన్నుఁజూచి మనస్సు నిలుపుకొని ప్రాణముతో నుండఁగలిగిన కన్యలును ధన్యురాండ్రు.

లవం — సఖీ! ఇది కూడా నీహృదయమున కూఅట కలిగించలేదా?

మాల — ఇపుడు కొత్తగా, నామనోవేదన నుపశమింపఁజేసిన దేము న్నదే? అట్లడుగుచున్నావు?

లవం — త్రుంపినయశోకపల్లవమునట్లు హృదయము నెట్లో నిలుపుకొని నవమాలికాకుసుమసుకుమార వైననీ వెవరినిమిత్తము మదన తాపమున మిక్కిలి చిక్కుచున్నావో, అతఁడే తనదుస్సహా

మైన మదనబాధను నీకు తెలిపెదనుగదా! ఇంతకంటె నీ కాశ్వాసహేతు వేమి కావలెనన్న?

మాల — సఖి! మహాప్రభావసంపన్నుఁడైన యతఁడు కుశలముగా నుండుఁగాక. నాకు మాత్రము చిత్తశాంతి కలుగఁబోదు. (కన్నీరొలుక—)

చ. అనవరతంబు నాతనువు సంగమసంగము నొంచి యేస్చు న
య్యనలముమాడ్కి దుర్విషముసట్లు నురంతపుసుజ్వరంబుతీ
రున హృదయార్తి; నీవు నను బ్రోవఁగఁజాలవు తల్లిదండ్రు లిం
దున కసమర్థు, లెందును మనోవ్యథ మాన్పఁగ నుండు లే దిలన్.

(అనుచు విషాదము నటించును)

లవం — సఖి! నీపరితాప మట్టిదే. సజ్జనసమాగమములు ప్రత్యక్షసుఖప్రదములు పరోక్షదుఃఖదాయకములు గదా! కిటికీసందుల నుండి యాసుందరుని జూచినపుడే మరుని బారికిఁ జిక్కిన నీవు నిండుచంద్రుని జూచి నిప్పులగుండ మనుకొన్నట్లుగా నెంతో పరితపించేదానవు. ఇంక సవిశేషముగా సన్నిధిని జూచి వచ్చిన యీ సమయమున నీసంతాపము సహింప రాకున్న దన్న నాశ్చర్య మేమి? ఎంత శ్రమపడినా, దుర్లభ మైనమనోరథమును సాధించుటయే జన్మసాఫల్యము. కావున నీగాఢానురాగమున కనురూప మైన మాధవసమాగమము సిద్ధింప యత్నించుటయే కర్తవ్యము.

మాల — చెలీ! నామీఁద నీ కున్న యాదరమునుబట్టి యిట్లు సాహసించి యుపన్యసించుచున్నావా? చాలులే? (కంటనీరుపెట్టి) ఇంతకు నీ తప్పే మున్నది? మాటిమాటి కామనోహరుని చూచుచు, చెదరిపోవుహృదయము నెట్లో పదిలపఱుచుచు,

కులకన్యకలమర్యాద నతిక్రమించి మీానలుగురిలో తేలిక యగు నట్లు సిగ్గు విడిచి యదే వ్యసనముగా ప్రవర్తించుట నాదే తప్పు. అయితే నేమిలే!!

చ. విడువక యెల్లరాత్రులు దివిం బడి మండుచు నిండుచంద్రుఁ డీ యొడలు దహించుఁగాక మదనోద్ధతవహ్నికిఁ దోడుగాఁగ, నా నడవడి యుం గులంబు మలినంబులు గాఁ దలిదండ్రు లాత్మలో నడలఁగ సాహసించి ప్రియు నంటను, లే దిఁక జీవితాశయున్.

లవం — (తనలో) ఇపు డిం కేమిగతి దైవమా!

(నేపథ్యార్ధప్రవిష్టయై)

ప్రతీహారి — పూజ్యురా లయిన కామందకి దయచేసెను.

ఇద్దఱు — భగవతి యేనా?

ప్రతీ — అవునమ్మా! భర్తృదారికను చూడ వచ్చినది.

ఇద్దఱు — అయితే ఆలస్యమేల?

(ప్రతీహారి వెడలెను - మాలతి చిత్తరువు దాఁచెను)

లవం — (తనలో) మంచిసమయమునకు వచ్చినది.

(పిదప, కామందకి, అవలోకిత, ప్రవేశింతురు)

కామం — మిత్రమా! భూరివసూ! మంచిపనిచేసితివి. "తమకన్యల నీయఁ దామే కర్త" లని రాజుగారితో మనవిచేసినావా? మేలుమేలు. ఇది, యుభయలోకసమ్మత మైనప్రత్యుత్తరము — ఇపుడు విన్న మదనోద్యానవృత్తాంతమును బట్టి దైవముకూడా అనుకూలముగా నున్నట్లే తలఁచుచున్నాను. మాధవునిపూలదండ మాలతికంఠ మలంకరించుట, అతనిరూపము నీమె చిత్రించి పంపుట, ఎంతోసంతోషము కలిగించినవి. వధూవరులపరస్పరానురాగమే కదా వివాహమునకు కావలసిన ముఖ్యశుభలక్ష

ణము ! అంగిరసుఁడుకూడా, "ఎచ్చట నయనమనోహరము లత్యా సక్తము లగునో అచ్చటనే శ్రేయస్సు లంకురించు" నన్నాఁడు.

అవ — ఇదిగో మాలతి (అనిచూపును)

మాల — (అర్ధనిమీలితనేత్రయై పరాకుగా నుండును)

కామం — ( తేఱిచూచి)

చ. ఒడలు కృశించెఁగాని యపు డొల్చినయట్టియరంటియాకుచనాఁ,
గడపటిరేకతో డిశశికై వడిఁ బొల్చెడు నేత్రపర్వమై,
వెడవిలుకానిచేతలకు విహ్వలయై వివశాత్మయైన యీ
బుడుతను జూడఁగా మనసు పొంగెడుఁ గ్రుంగెడుఁ గంప మొందెడున్.

(ముఖమీక్షించి)

గీ. పాలిపోయెను గాని కపోలయుగళి
ముద్దు లొలుకుచునుండెను మోము, బళిర !
సహజసౌందర్యమున మించుజవ్వనులకు
నంగజవికారములు గూడ నంద మిచ్చు.

(మాలతిమైమఱపు కనిపెట్టి)

తదేకధ్యానపరవశ యైన యీకన్నె కన్ను లరవిరిమొగ్గలట్లు కనవచ్చుట చూడ నిది నిజముగా నిపుడు మానసిక మైనప్రియసమాగమసుఖ మనుభవించుచున్న దనవచ్చును.[1] (అనుచు మిక్కిలి దరిచేరును)

లవం — (మాలతిని కదల్చును)

ఇరువురు — (లేతురు)

---

1. శృంగారము హెచ్చుగా నుండుటచే నిచ్చట "నీవీబంధేత్యాది" శ్లోకము నర్థము విడువఁబడెను.

మాల — భగవతీ ! వందనము.

కామం — గొప్పపుణ్యముచేసి పుట్టినందుకు తగినభాగ్యము పట్టుఁగాక-

లవం — అమ్మా ! ఇది పావనమైన సుఖాసనము -

[అందఱు నుపవసింతురు]

మాల — పూజ్యురాలికి కుశలమా ?

కామ — (నిట్టూర్చి) కుశలమే యనుకోవలెను -

లవం — (తనలో) ఆడఁబోవు కపటనాటకమున కిది ప్రస్తావన — (ప్రకా) అమ్మా! కంఠములో కన్నీ రణఁచుకొనుచు కష్టముతో పలికిన ట్లున్న దీమాట. ఈవిచారమునకు హేతు వేమి తల్లీ !

కామం — మీవంటి సంసారులపిల్లతో బొంత కట్టుకొన్న నావంటిసన్యాసినికిఁ దగనిపరిచయమే —

లవం — అ దేమిభగవతీ ! అట్లుసెలవిచ్చినారు ?

కామం — అదేమే ? నీవుకూడా, ఎఱుఁగన ట్లడిగెద వేమి ? —

( మాలతిని చూపుచు )

గీ. అంగజన్మునివిజయాస్త్ర మనఁగ వెలయు
సహజసౌందర్యరాశి యీసరసిజాక్షి
తనదునూ త్రేండ్లబ్రతుకు వ్యర్థంబు గాఁగఁ
బరమనిర్భాగ్యుచేతిలోఁ బడుచునుండె.

మాల — మొగము వెలవెలఁబాఱఁ జూచును

లవం — రాజుగారినిర్బంధమువల్ల నందనునికి మాలతి నీయ నమాత్యుఁడంగీకరించినట్లును, అది విని పురజను లందఱు మంత్రిని నిందించుచున్నట్లును పుకారు పొక్కినమాట నిజమే.

మాల — ( తనలో ) నన్ను మానాన్న రాజుగారికి కానుకగా నిచ్చెనా ?

కామం — జౌరా! ఇంతకంటె వింత గలదా?

ఉ. ఏమని సమ్మతించె గుణహీనుని కాత్మజ నీయ మంత్రి?—గొ
ప్పే మనుజేంద్రుమెప్పు గొన నెంచెనుగా చనుగాతి పుత్రికా
ప్రేమ గణించునా? నృపుని వేడుక మంత్రిరి యల్లుఁ డన్న గొ
ప్పే మఱి చూచెఁగాని కనెనే తనకూఁతురిభావ మెట్టిదో?

మాల — (తనలో) మాతండ్రికి రాజుగారిమెప్పే యెక్కువగాని మాలతి యెక్కువ కాదు.

లవం — అమ్మా! తమరు సెలవిచ్చిన దక్షరాలా నిజము. అదే కాక పోతే, ఆకుమారునికి వయస్సు మళ్లినవానికి ఏమి చూచి పిల్ల నిచ్చెద నన్నాఁ డమాత్యుఁడు?

మాల — (తనలో) అయ్యో! చచ్చినాను. అభాగ్యురాలను, పిడుగు వచ్చి మీఁద పడ్డది.

లవం — భగవతీ! కరుణింపుము. జీవన్మరణముపాలు గాకుండ మాలతిని రక్షింపుము. తల్లీ! మాలతి నీకూఁతురే అనుకో!

కామం — లోకములో తఱచుగా కన్యలపెండ్లి తండ్రిచేయును, దైవము చేయును. అంతే కాని, ఇందు నే నేమి చేయఁగలను!— అయితే, విశ్వామిత్రునికూతు రైన శకుంతల స్వయముగా దుష్యంతుని వరించిన దని, ఊర్వశి యనునప్సరస పురూరవుని కోరిన దని, తనతండ్రి తన్ను సంజయుఁ డనురాజునకు వాగ్దానము చేసి యుండ, వతనిని గాదని వాసవదత్త వత్సరాజును పెండ్లాడిన దని పూర్వులు చెప్పినకథలు లేకపోలేదు. అయినా, అట్టి సాహసవిధి నుపదేశించుట నావంటిదానికి తగునా?— కాని, ఈమాట మాత్రము నిజము.

గీ. భూవరునిమెప్పు గోరెడిభూరివసువు
మాలతిని నందనుని కిచ్చి మేలు గాంచు,
ఆకురూపుందు చెప్పు నీకుమారి
నిందుకల దుర్గ్రహంబు గ్రహించునట్లు.

మాల — (తనలో) అయ్యో! తండ్రీ! నాయెడ నీవే యిట్టివాఁడ వైతే, లోకములో నిఁక నధికారభోగవాంఛలకు లొంగనివా రెవ రుందురు?

అవ — భగవతీ! మనము వచ్చి చాలాసే పయినది. ఆమహాభాగుఁడు మాధవునిమనస్సు కుదురుగా లేదు గదా!

కామం — ఔనౌను. ఇదిగో వెళ్లిపోదము. (మాలతిని చూచి) కుమారీ! పోయి వచ్చెద.

లవం — (జనాంతికము) ఇపు డామహానుభావుని వృత్తాంత మెకింత భగవతివల్ల తెలిసికొందమా?

మాల — (జనాంతికము) నాకుకూడా అదే తోఁచినది. అడుగు —

లవం — భగవతీ! మీ రింతప్రేమతో చూచుచున్న యా మాధవుఁ డెవ రమ్మా!

కామం — అది యిపుడు ప్రస్తావించవలసినది గాదు, పెద్దకథ —

లవం — అయినా, దయచేసి కొంచెము తెలుపఁగోరెదము.

కామం — అయితే వినండి కొంచెము — విదర్భరాజ ప్రధానమంత్రి దేవరాతుఁడు. అతఁడు సకలదేశసజ్జనచూడామణి యని కీర్తి గన్నవాఁడు. కుమారీ! మీతండ్రి యతనితో కలసి యొక గురువునొద్ద విద్య లభ్యసించినాఁడు. అతనిమహిమ నితఁ డెఱుఁగును.

గీ. అఖిలసద్గుణపేటి దయామయుండు
శాంతమూర్తి దిగంతవిశ్రాంతకీర్తి,
అతనితోఁ బోల్పఁదగిన మహానుభావుఁ
డెక్కడే నుండెనేమొ? నే నెఱుఁగఁజాల.

మాల — (సహర్షముగా) ఔనే. భగవతి పేర్కొన్న యామహాపురు షునిపేరు మానాన్నగా రెన్నోసారులు స్మరించియున్నారు.

లవం — సఖి! అంతేకాదు. ఈభగవతియు వా రిద్దఱును కలసి చదువు కొన్నా రని యెఱిఁగినవా రెందఱో ముచ్చటించుకొనుచుండ నేను వినియున్నాను.

కామం — ఔ నతఁడే.

చ. అతనికిఁ బుట్టె నొక్కఁ డుదయాద్రికిఁ బుట్టినబాలచంద్రున ట్లతిసుకుమారగాత్రుఁడు గుణాభరణుండు కళాభిరాముఁడై
అతులమనోహరాంగరుచి యందఱికన్నులవిందుగా ననం
గత నెడఁబాసి యంగజుఁడు కారణజన్మము గాంచెనో యనన్!

లవం — (అపవారించి) అతఁడు మాధవుఁడే యనుకొందును.

కామం — తెలియుచున్నదా? సంగ్రహించి చెప్పుచున్నాను.

చ. ప్రవిమలబుద్ధియై జనకుపజ్జన విద్యలు నేర్చి, తర్కవి
ద్య వడయ నిందు వచ్చినసుధాకరమండలసుందరాస్యుఁ డా
యువమణి యెందు కంటఁ బడుచుండునొ యందె పురంబునన్గడన్
యువతికటాక్షజాలముల నుత్పలజాలము లుప్పతిల్లెడున్.

అతఁ డీపురమున నుండి తన బాల్యస్నేహితుఁ డగుమకరందు నితోఁ గూడి ఆన్వీక్షకీవిద్య నభ్యసించుచున్నాఁడు. అతఁడే మీ రను కొనుచున్న మాధవుఁడు.

మాల — (సంతోషముతో జనాంతికము) సఖీ! ఆమనోహరుఁ డుత్తమ కులప్రసూతుఁ డని తెలిసినది. చాలును.

లవం — (జనాంతికము) చెలీ! పారిజాతము పాలసముద్రమునఁ గాక మఱెందైనఁ బుట్టునా?

( తెరలో శంఖధ్వని )

కామం — ఔరా! సాయంకాల మైనదా?

గీ. తమిఁ బెనంగినచక్రవాకములకవలు
గాంచుసుఖనిద్ర భంగమై కంప మొంద
దివ్యసౌధాంతరములు ప్రతిధ్వనింప
సాంధ్యశంఖధ్వనుల్ మింట సందడించె.

(మాలతింజూచి) కుమారీ! సుఖ ముండుము. (లేచును)

మాల — (అపవారించి) నేను తేనికి కాను కైతినా? (సాస్రము) నాన్నా! నీకు రాజానుగ్రహమే ప్రధానమా? నీవే యిట్లు లోఁబడిపోతే లోకములో నీకె భోగవాంఛలకు లొంగనివా రెవ రుందురు? (సానందము) ఆమనోహరుఁడు మహాకులప్రసూతుఁడా? — పారిజాతము పాలసముద్రమునఁ గాక మఱెక్కడ పుట్టు నని మాబాగా చెప్పినది లవంగిక. (ఉత్కంఠతో) నే నా సుందరాంగుని మరలఁ జూతునా! —

లవం — అవలోకితా! ఈచతుశ్శాలమార్గమున దిగుదము.

కామం — (అపవారితము) అవలోకితా! చక్కఁగా జరిగినది. నేను తటస్థురాలనై మాలతిదగ్గఱ నిర్వహింపవలసిన దూత్యభార ములో మూఁడువంతులు తగ్గినది. ఎట్లందువా?

ఉ. రోఁత జనింపఁజేసితిఁ గురూపుఁడు నందనుమీఁదఁ, దండ్రిదు
ర్కీతిని నమ్మఁజేసితిఁ, బునీతము లైనశకుంతలాదిక
న్యాతిలకానురాగవిషయంబులు తెల్పితి, మాధవాస్వయ
ఖ్యాతిని జెప్పితిన్, గడమకార్యము వీరి యభీష్టసిద్ధియే.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

ఇది ధవళగృహ మను ద్వితీయాంకము.

# మాలతీమాధవము

## తృతీయాఙ్కము

### ప్రవేశకము

బుద్ధరక్షిత — (ప్రవేశించి పరిక్రమించి పైకి చూచి) — అవలోకితా! పూజ్యురా లెక్కడున్నదో యెఱుఁగుదువా?

అవలోకిత — (ప్రవేశించి) అదేమిటే! మఱచిపోయినావా?, ఆవిడ మాలతిదగ్గఱకు వెళ్లి యెంతసే పయినదో! ఇప్పటికి రాలేదు. తిరిప మెత్తి తెచ్చుకొన్న రెండుమెతుకులు తినడానికైనా తీఱిక లే దాతల్లికి.

బుద్ధ — ఔనే — నీ వెక్కడికి వెళ్లినావు?

అవ — శంకరపురముచెంత నున్నకామోద్యానములో పూలతీగ లల్లుకొని యున్న పొదరిల్లనడుమ నున్న కంకేళివనములో నుండుమని మాధవునితో చెప్పి వచ్చుటకు భగవతి నన్ను పంపినది. నేను చెప్పినట్లతఁ డక్కడికి వెళ్లినాఁడు.

బుద్ధ — అతని నక్కడికి పంపిన దెందుకే?

అవ — ఈవేళ కృష్ణచతుర్దశి కదా! శంకరపురమునకు వెళ్లే తన తల్లితో కూడా మాలతి అక్కడికి వెళ్లును. "దేవతారాధనము సౌభాగ్యవర్ధనము, నీచేతితో కోసిన పువ్వులతో పూజింపవలెను" అనిచెప్పి లవంగికను తోడిచ్చి మాలతిని కామోద్యానమునకు పంపించును. అక్కడ మాలతీమాధవులు పరస్ప

రము చూచుకొందురు. భగవతి పన్నగడ యిది — అయితే నీ వెక్కడికి ప్రయాణము — ?

బుద్ధ — నేనా ? — మనచెలికత్తె మదయంతిక శంకరపురమునకు బయలు దేఱుచు నన్నుఁ గూడా రమ్మన్నది. అందుచే భగవతికి వందన మాచరించి యాచెలి చెంత కేగ నున్నాను.

అవ — సరేకాని, పూజ్యురాలు నీకు నియోగించిన పని యెంతవఱ కైనది ?

బుద్ధ — చాలావఱ కైనది. భగవతి సెలవునుబట్టి, మకరందుఁ డింత వాఁ డంతవాఁ డనుచు నేవేవో నమ్మఁదగినకథలు చెప్పి యత నిపై మదయంతికకు పరోక్షానురాగము పుట్టించుటే కాదు, అతని నెపుడు చూతునా యన్నంత యుబలాటము పుట్టించితిని.

అవ — బుద్ధరక్షితా ! సెబాసు ! ఇఁక నేమి ? మనము పోదము రా !

(నిష్క్రమింతురు — ఇది ప్రవేశకము.)

కామం — (ప్రవేశించి) మాలతి నాతో స్వేచ్ఛగా మాటాడుటకు మొదట నించుక సంకోచించెను గాని, నేను మెల్లగాఁ జేరఁ దీసి పలుకరించుచు రాఁగా, నీమైదాఱురోజులలోనే చెలికత్తె లకుం బోలె నాకు నెంతో చన వైనది. ఇపుడు—

చ. ననుఁ గని సంతసిల్లును, కనంబడకున్నను బెంగటిల్లుఁ, జె
ప్పును జెవిలో రహస్యములు, బొంకదు జంకదు, నాదుమాట కా
దనదు, మఱాని కేగవలె నంటిన, కంఠము కౌఁగిలించి “ నెం
టనె యిటురానిచో గురుకటాక్షము తప్పెద” వంచు నొట్టిడున్.

ఇదిగాక, నేను చెప్పినట్లు తప్పక మాలతి నడచు నన్నునాయా శకు మంచినిమిత్తము మఱియొకటి కలదు. నేను మరల నొకసారి

శకుంతలాదుల స్వయంసమాగమవృత్తాంతములు ప్రస్తావింపఁగా, నవి యన్యాపదేశముగా తన కుపదేశించినట్లే భావించి నాయెడిలో తల పెట్టుకొని పరుండి యెంతోసేపు తదేకచింతతో కదలక మెదలక యట్లే యున్నది — కావునఁ దరువాతికార్యము మాధవుని చేతనే జరుపుట సముచిత మని తోఁచినది.

(తెరవంక చూచి) కుమారీ! ఇట్టిటు —

(తరువాత మాలతీ లవంగికలు ప్రవేశింతురు)

మాల — (తనలో) నన్ను మానాన్న రాజుగారి కుపాయనముగా నిచ్చెనా? మాతండ్రికి రాజారాధనమే యెక్కువ, మాలతి కాదు (కన్నీరు) హాతండ్రీ! నీవు నాయెడ నిట్టి వాఁడ వగుటచే సర్వథా భోగతృష్ణ జయించిన దనవచ్చు. (సంతోషముతో) ఆమహాభాగుఁడు మహాకులప్రసూతుఁడా? ఆహా! పారిజాతము పాలసముద్రమునఁ గాక మఱెక్కడ పుట్టునని లవంగిక యెంత చక్కఁగాఁ జెప్పినది? ఆమనోహరుని మరల నేను చూతునా?

లవం — సఖీ! మిసమిసలాడు తియ్యమామిడిచిగుళ్లు కొసరు తీర మెసఁగి గొంతెత్తి కూయు కోకిల కులములకోలాహలమున కాకులపడి చెదరి యెగసిపోవు చంచరీకముల రాపిడికి రేఁగి రాలుపరాగం బుతోడి సంపంగిరేకు లంటి గుమగుమలాడు క్రొత్తావి గొని వచ్చి, జఘనోరుభారంబు సైఁపఁ జాలక యడుగులు తడఁ బడుచుండ మత్తకలహంసిమాడ్కి మందమందగతి నడతెంచుచు నలసిననీవదనేందుబింబమునిమీఁదిస్వేదకణంబు లనెడి సుధాబిందువుల నంటి శీతలస్పర్శుఁడై యీకామోద్యానగంధ వహుఁడు నిన్నుఁ గౌఁగిలించుచున్నాఁడు. కావున నిటుపోదము రమ్ము.

(పరిక్రమించి యొకవంక ప్రవేశింతురు)

(పిదప మాధవుఁడు వేఱొకవంక ప్రవేశించును)

మాధ — బ్రహ్మానందము! భగవతి విచ్చేసినది —

గీ. ఒడ లుడికిపోవునట్టి మయూరమునకు
వానకును ముందు తోఁచుశంపాలతో యన,
ప్రేయసికి ముందు తాన యావిర్భవించి
కొండలంపును నామదిఁ గుదుటఁబెట్టె.

(తేఱిచూచి) అదిగో లవంగికతో మాలతియు వచ్చినది. అదృష్టము ఫలించినది. కాని, —

చ. కనుఁగొని చంద్రకాంతమణిఁ గల్వలఱేఁడు కరాన సోఁకి నే
ర్పునఁ గరఁగించుఁ గాని, యటఁ బూఁబొద డాసిన యాలతాంగియా
ననశరదిందుఁడో యిటుఁ గనంబడకుండ మదంతరంగ మిం
తనె కరఁగించి నాకుఁ గలఁతం గలిగించె మహాద్భుతంబుగన్.

ఆహా! మాలతి యింతదనుక మనోజ్ఞమూర్తి. ఇపుడో నిజముగ మనోహారిణి. ఏమన? ఆశాంచనాంగి :—

చ. నను మదిలోఁ దలంచుచు ననంగునిబారికిఁ జిక్కి స్రుక్కఁ జొ
చ్చిననవచంపకావళిరుచిం దలపించునిజాంగవల్లరిన్
దనుపుచు నాకనుంగవ సుధారసధారవిధాన, నామదిం
గొనములఁ జొక్కఁజేయుచు రగుల్కొలిపెన్ మదనాగ్ని నల్లనన్.

మాల — చెలీ! పొట్టిగా నున్న యీపొదలోని పువ్వులు కోయుదము —

మాధ — అహహో! ఇవి, అక్షరములు కావు. అమృతబిందువులే.

గీ. క్రొత్తగా వీను సోఁకునా కోమలాంగి
పలుకుఁదేనెకు నామేను పులక లెత్తె

తొలుతఁ దొల్కరివానచిన్కులకుఁ దడిసి
మొగ్గ దొడిగిన కడిమిసొంపును సహించె.

లవం — సఖీ! నీయిష్టము — (పూలు కోయుట నటింతురు)

మాధ — మాలతి కాపుష్పాపచయకార్య ముపదేశించిన పూజ్యురాలి యాచార్యక మత్యాశ్చర్య మమేయము కదా! మఱఁగున నుండి యాసర్వాంగసౌందర్యమును మనసార నారగింపఁ గల్గితినౌరా!

మాల — సఖీ! ఇఁక నవతలిప్రక్క నున్న పువ్వులుకోయుదమే!

కామం — (మాలతిని కౌఁగిలించి) నద్దు వెఱ్ఱితల్లీ? ఇంక వద్దు — (అని తదవయవములు తాఁకుచు)

చ. నలిఁగెను మేనిచాయ, వదనంబు చెమర్చెను, కన్నుదోయి మూఁతలు పడఁజొచ్చె, మాటలును దగ్గుఅమందుచునుండె, నందిసీ!
వలవదు, పుష్పలావనము వల్లభసన్నిభ మట్లు గుంర్చె నీ
కలయిక యింక నోర్వఁగలవా? కనవా కెముఁగెంపెఁ జేతులున్?

మాలతి — (సిగ్గు నటించును)

లవం — అమ్మా! పూలు కోయుట మాన్పించి యెంతేని మేలు చేసితివి.

మాధ — ఆహా! పూజ్యురాలి నర్మవచన మెంత హృదయంగమముగా నున్నది?

కామం — బిడ్డా! కూర్చుండుము. చెప్పవలసినది కొంచె మున్నది చెప్పెదను.

(అందఱు కూర్చుందురు)

కామం — (మాలతిగడ్డ మెత్తి) ఈచిత్రము విను.

మాల — సెలవిమ్ము.

కామం — నీకొకమాటు ప్రసంగవశమున మాధవునిమాట చెప్పియు న్నాను. ఆకుమారుఁడు నీవలెనే నామనస్సునకు మఱియొక లంకె.

లవం — ఔనమ్మా! అట్లే, అనుకొనుచున్నాము.

కామం — అతఁడు మదనోత్సవము జరిగిననాఁటినుండి పరవశుఁడై మనస్సు కలఁతపడఁ బరితాపపడుచున్నాఁడు.

చ. మునుపటియట్లు మిత్రుఁ గని ముచ్చటలాడఁడు, నిండువెన్నెలన్
దనియఁడు, ధీరుఁడయ్యును మనంబునతాపము నెల్వరించు దాఁ
చనలవి గానియంగముల సౌష్ఠవశోభ తొలంగుచున్కి, నై
నను గనవచ్చు నాతఁడు జనంబులకున్ రమణీయమూర్తియై.

లవం — ఔనౌను. మాధవుఁడు స్వస్థచిత్తుఁడు గాఁడని భగవతిని తొందరపెట్టుచు నప్పుడవలోకిత కూడా చెప్పినది.

కామం — మాధవుని మదనతాపమునకు మాలతియే కారణమనుకొ నుట విన్నాను. ఆమాట నిజమే యని యిప్పుడు నాకును తోఁచి నది. ఏమంటే—? (అని మాలతిచుబుకముపట్టి మొగ మెత్తి)

గీ. నిజముగాఁ జూచె నాతఁడీసిర్మలేందుఁ
గానిచో, నప్డు సలిలంబు కలఁగఁ బాఱి
తరఁగలెగయంగ నుప్పొంగుకరణి నతని
హృదయ ముత్కంఠ మీఱఁ బైకేల యుబుకు?

మాధ — అహో! ఉపన్యాసచాతురి. ఆహా! నాకారోపించుగొప్ప తనము! ఈపూజ్యురాలిశక్తి కిది యాశ్చర్యమా?

ఆ. శాస్త్రపాటవం బసాధారణప్రజ్ఞ
ప్రౌఢిమంబు చతురభాషణంబు,
సమయసముచితోక్తి సమయనిరీక్షణా
మీప్సితార్థసిద్ధిహేతువు లగు.

కామం — అతఁడీనాఁటిమ జీవితము మీఁద రోఁత పుట్టి చేయు రాని పను లెన్నో చేయుచున్నాఁడు.

చ. కనుఁగొనుబాలచూతకళికల్ పికయోషల ధిక్కరించి, నం
దనసుమగంధమాను, మదనప్రియ మారుతుఁ దా నెదుర్కొనున్
దనువునఁ బద్మపత్రములు దాల్చియుఁ దాపము నోర్వలేక చి
చ్చునఁ బడఁగోరి మంటలనుచూపునఁ గొల్చును జంద్రుపాదముల్.

మాల — (తనలో) అయ్యో! ఇంత తెగించెనా?

కామం — ఆకుమారుఁ డతిసుకుమారుఁడు– ఎన్నఁడు నిట్టికష్ట మెఱుఁగనివాఁడు, దయనీయుఁడు. ఈవిధముగా విరహతాప మోర్వలేక, యొకవేళ శరీరము విడిచినను విడువవచ్చును.

మాల — (జనాంతికము) సఖీ! మానవలోకమున కలంకారభూతుఁడైన యీమహాభాగునికి నామూలముగా నేమిసంభవించునో యని భయపడుచున్నాను.

మాధ — పూజ్యురాలిమాటలు విని మాలతి నాయెడ జాలిపడుచున్నది. ఇది మహాభాగ్యము.

లవం — భగవతి యింతే చెప్పెను గాని, మాలతి విరహతాప మింతకు పదింతలు, తొలుత మాభర్తృదారిక వీథిలో నడయాడు మాధవుని చూచిచూచి యనురాగపరవశయై సూర్యకిరణములు సోఁకినతామరదుంపయయ్యు, కంటికి చక్కఁగానే కన

వచ్చెడిది కాని, ఈమె మదనవేదనపాలై పరితపించుచున్న దనివార్యము చెలికత్తెలకు తోఁచక పోలేదు. మాటతో నాట పాటలు మానివేయుట కూడా దానిని స్థిరపఱిచినది. పైగా నొకచో కూర్చుండి చెక్కిలి చేత చేర్చి యేమో యాలోచించుచుండెడిది. గృహోద్యానమునుండి వచ్చిన మందమారుతము సోఁకినంతనే వణఁకుచుండెడిది — తరువాత, మదనోద్యానము నందు మన్మథోత్సవము జరిగినప్పుడు, తనయుత్సవము సందర్శింప మానవరూపముతో స్వయముగా వచ్చినయనంగుఁడే యన్నట్లు నయనగోచరుఁడైనయామనోహరు నీమెయు నీమె నాతఁడును సన్నిధిని మనసార కన్నులార చూచుకొన్నది మొదలీనెచ్చెలి యనుభవించుచున్న యనంగదశాపరిణామము వర్ణనాతీతము. ఒకతఱి పూర్ణిమేందుని గన్న లేఁతతామరకాడ యన వాడిన ట్లుండెడిది. మఱియొకసారి మానసికమైన వల్లభసమాగమ సుఖమున ముఖము చెమర్చినట్లు పెదవులు కదలినట్లు మేను పరవశమైనట్లు దరస్మితరేఖఁ గపోలములు విలసిల్లినట్లు కనవచ్చెడివి. ఆనందాస్వాదవివశయైనయామె కన్నులించుక ముకుళించినట్లు కనవచ్చినప్పుడెల్ల నీమెమేన మానసికవర సమాగమలక్షణములు గోచరించుచునే యుండెడివి. ఇంకొకతఱి విరహతాపము వెల్లివిరియ సఖులు చేయు శైత్యోపచారంబులు వృథాయగుటయు, కంటికి కును కన్నమాట లేక రాత్రులకు రాత్రులే కొన్ని గడపుచుండెడిది. ఒక్కొకమాఱు తలఁప రాని తెలుపరాని మదనానలంబునం బడి యుడికిపోయి నిశ్చేష్టయై మాయామనస్సును కింకర్తవ్యతామూఢమును గావించెడిది — ఏమి చెప్పుదును భగవతీ! నిరుపమానలావణ్యమునకు నిలయము లైన యామె శిరీషకుసుమపేశలాంగములు దారుణంబైన

మారుబారికిఁ జిక్కి యిపు డెట్లున్నవో చూడుఁడు. ఇవి యెప్పటికి తొంటిచక్కఁదనము దాల్చి మనోరంజకము లగునోకదా! ఇంక మోహావేశతమోమయములై తోఁచుపనస్లోట్లు గడచునో, పగలుచూపు రాత్రు లెట్లు తెల్లవారునో తోఁచకున్నది.

కామం—గీ. మాధవునిమీఁది యనురాగమహిమ యింతఁ
కారణం బేని, యిది గుణజ్ఞతకు ఫలమె,
పరమసంతోషమే, కాని, బాల యిట్లు
బాధపడుచుండె నని గుండె పగులుచుండె.

మాధ — భగవతీ! మాయెడ నీ కెంత ప్రేమ? మమ్ముఁగూర్చి నీ కెంత పరితాపము? ఆహా!

కామం — (మాలతివంక చూచి) ఔరా! ఎంతప్రమాదము?

గీ. ఈమె దేహము, లలితంబు కోమలంబు,
కుసుమబాణునిచర్యయా, ఘోరతరము
కాలమా, మలయానిలబాలమాత
ముకుళచంద్రాద్యనర్థసంపోషకంబు.

లవం — అమ్మా! ఇంతదురవస్థలోను మాలతి యెట్లో ప్రాణాలతో నిలచి మనకంటఁ బడుచుండుటకు దైవము రెండువిధముల మేలు చేసెను, లేకుంటేనా—? చిత్తగించుతల్లీ! అందు మాధవుని ప్రతిమతోడి — యీచిత్రఫలక మొకటి (అనిచూపి, మాలతి పయఁటకొంగు కొంచెము తొలఁగించి యామెమెడలోని వకుళమాలిక చూపి) మాధవుడు స్వహస్తములతో గ్రుచ్చిన యీపొగడపువ్వులదండ యొకటి —

మాధ—గీ. సఖి వకుళమాల ! జగతి నీసాటి లేరు
ప్రౌఢబిసకాండపాండురభాసమాన
శతసముజ్జ్వలవక్షఃపతాక యనఁగఁ
బ్రాణసఖి వైతి వీవు నా ప్రాణసఖికి.

(తెరలో కలకలము — అందఱువిందురు.)

ఓ శంకరపురవాసులారా ! రక్షింపుఁడు రక్షింపుఁడు. బలిసి పొగ రెక్కి గొలుసు తెంచుకొని యినుపపంజరంబు తలుపులు పగులఁగొట్టి యమర్షరోషావేశంబున బొబ్బ లిడుచు బయటఁ బడి వాయువేగంబునఁ బరుగెత్తుచు, కంటఁబడ్డజంతువులఁ గఱకుకోఱలం బట్టి చీల్చి కబళించుచు దుష్టశార్దూలం బొకండు కాలయమునిమాడ్కి స్వేచ్ఛావిహారము సలుపుచున్నది. రండు రండు ప్రాణదానము చేయుఁడు.

(తొందరగా ప్రవేశించి)

బుద్ధరక్షిత — రక్షించండి రండి రండి. కష్టము కష్టము. అయ్యో ! అయ్యో ! అమాత్యనందనునిచెల్లెలు నాప్రియసఖి మదయంతిక పులివాతఁ బడ నున్నది. పరిచారికి లందఱు పాఱిపోయినారు. ప్రమాదము ప్రమాదము.

మాల — అయ్యో పాపము ! చెలీ ! గొప్పకష్టము !

మాధ — బుద్ధరక్షితా ! ఆపులియెక్కడ ?

మాల — (భయసంభ్రమములతో తనలో) అయ్యో ! ఈయన యిక్కడే ఉన్నారా !

మాధ — (తనలో) నాపుణ్యము పూచినది. తలవనితలంపుగా దగ్గఱ నున్న నన్ను మిక్కిలి యుల్లాసముతోఁ జూచుచున్న యీసరసి జాక్షి —

గీ. తెల్లతామరదండ మేనెల్ల చుట్టి,
సాంద్రగోక్షీరధారల జలకమార్చి
తనివి తీఱంగ మఱి యమృతంబు కురిసి
నన్నుఁ గందోయితో మ్రింగినాఁ జెలంగు.

బుద్ధ — మహాభాగా! అదిగో! ఉద్యానము వెలుపలి దారి మొగలో— చూడు...

మాధ — (ససంభ్రమముగా) ఇదిగో నేను సంసిద్ధుఁడను —

మాల — చెలీ! నాకు జంకుగా నున్నది.

మాధ — (కొంచె మటు పరిక్రమించి చూచి) అబ్బా రోఁత. పేగుల ముక్కలు పోగులుపోగులై పడియున్నవి. జంతువులతలలు వెద చల్లిన ట్లున్నవి. నెత్తుటికాల్వలచే దారి పంకిల మైనది. ఔరా! ఈదారి యెంత బీభత్సముగా నున్నది! అయ్యో పాపము! మనము దూరముగా నున్నాము. పులికి మదయంతిక దగ్గఱ యగుచున్నది.

అందఱు — హా మదయంతికా!

కామం — మాధ — (సహర్షాకూతముగా) ఔరా! పులినోటఁబడి చచ్చిన యెవనిచేతిలోనిఖడ్గమో తీసికొని మకరందుఁడు పులికిని మదయంతికకును నడుమ దారిలో నిలిచియున్నాఁడు. ఆఁ కానీ? ఇఁక భయములేదు —

ఇతరులు — మేలు మేలు మహాభాగా!

కామం, మాధ — అద్భుత మతిభయంకరము. పంజాతో కొట్టుచునే మకరందుని కత్తిదెబ్బకు రెండుముక్కలై పులినేలఁ గూలినది.

ఇతరులు — అయ్యో! అయ్యో! మకరందుఁ డేమైనాఁడో!

కామం — (సాభిప్రాయముగా) శార్దూలనఖములు నాటి దేహమున రక్తము స్రవించుచున్నను, ధైర్యముతో నేల కాన్చిన చేతికత్తి యూతఁగా తూలిపోక, తొందరతోఁ బరుగెత్తుకొనివచ్చిన మదయంతిక రెండుచేతులతో గట్టిగా పట్టుకొనఁగా కుమారమకరందుఁడు నిలవఁబడియున్నాఁడు.

ఇతరులు — పాపము! దెబ్బ గట్టిగా తగిలినది కాఁబోలు! వణఁకుచున్నాఁడు,

మాధ — అయ్యో! మిత్రునికి తెలివి తప్పినది. భగవతీ! నన్ను రక్షించు.

కామం — కుమారా! ఏ మింతగా భయపడుచున్నావు? రా! అక్కడికి వెళ్లి చూతము.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

ఇది శార్దూలవిద్రావణ మను తృతీయాఙ్కము.

# మాలతీ మాధవము

## చతుర్థాఙ్కము

(అంత మదయంతికామాలతులచే క్రమముగా పట్టుకొనఁబడి మూర్ఛిల్లిన మకరంద మాధవులును, కామందకీ బుద్ధరక్షితాలవంగికలును ప్రవేశింతురు.)

మద — భగవతీ! అనుగ్రహింపుము. ఆపద్బాంధవుఁడైన యీమహాభాగుఁడు నాకోసమిట్లు ప్రాణాపాయస్థితికి వచ్చెను. రక్షింపుము రక్షింపుము —

మాల — మిత్రునికష్ట మోర్వలేక మూర్ఛిల్లిన యీమహానుభావు నుద్ధరించుము తల్లీ!

బు — లవం — అయ్యో! ఎంతకష్టము? మే మిపు డిక్కడ చేయవలసిన దేమున్నది తల్లీ!

కామం — (కమండలూదకము మంత్రించి మకరందమాధవులపైఁ జల్లి) మీ రందరు చీరకొంగులతో విసరండి.

అందఱు — (అట్లు విసరుదురు)

మక — (నిట్టూర్చి చూచి) ఏమిది మిత్రమా! ఇంత భయమా? నేను తెలివిగానే ఉన్నాను. లేలే!

మద — అబ్బా!! మకరందపూర్ణచంద్రుఁ డిప్పటికి మేలుకొన్నాఁడు.

మాల — (మాధవునినుదురు పట్టుకొని) మహాభాగా! వర్ధిల్లుము. దైవ మనుకూలించినది. నీమిత్రునికి స్మృతి వచ్చినది. తేఱుకొనుము.

మాధ — (నిట్టూర్చి) సాహసాలంకారా! వయస్యా! రా రమ్ము (అని కౌఁగిలించును)

కామం — (ఇద్దఱిమూర్ధము లాఘ్రాణించి) దైవవశమున నాకుమారులు జీవించినారు.

ఇతరులు — మహానందము పరమానందము.

బుద్ధ — (జనాంతికము) సఖీ! మదయంతికా! ఇతఁడే నేను చెప్పిన యాతఁడు.

మద — సఖీ! ఆయన మాధవుఁడని, ఈయన నీవు చెప్పిన యతఁడేయని తెలిసినది.

బుద్ధ — అయితే, నేను సత్యము చెప్పినా నని నమ్ముదువుగదా!

మద — ఎంతమాట! మీవంటివాళ్లు మావంటివాళ్ల యెడ మఱియొక విధముగాఁ బ్రవర్తింతురా చెలీ! సరేకాని, ఈమనోహరాకారుఁ డగుమాధవునిపై సూలతికిఁ గూడా, అనురాగ మంకురించిన దనుప్రవాద మున్నదిసుమీ! (అనుచు మకరందునివంక కోరికతో చూచును)

కామం — (తనలో) దైవప్రేరణమున మదయంతికా మకరందులపరస్పరసందర్శనసంస్పర్శనాదిక మతిచిత్రముగా మిక్కిలిచక్కఁగా జరిగినది సెబాసు! (ప్రకాశముగా) వత్స, మకరందా! ఈ విపత్సమయములో మదయంతికను బ్రతికించుటకు దైవము నిన్నెట్లు తీసుకొనివచ్చెనో కదా!

మక — ఇంతకు మున్నే నేను నగరిలోనికి వెళ్లఁగా నొకవార్త నా చెవిని పడ్డది. అది మాధవుఁడు వింటే యతనిమన స్సెట్లు కలఁతపడునో యని శంకించుకొనుచున్నంతలో, అవలోకిత కనఁబడి మన్మథోద్యానవృత్తాంతము చెప్పినది. వెంటనే బయలుదేఱి త్వరితముగా వచ్చుచుండఁగా పులిబారికి చిక్కిన యీగొప్పయింటికన్యను చూచుట తటస్థించినది.

(మాలతీమాధవు లావార్త యేమని విమర్శించుకొందురు)

కామం — (తనలో) వార్త కేమున్నది! రాజు నిర్బంధమునుబట్టి నందనునికి మాలతి నివ్వడము నిశ్చయమైయుండును. (ప్రకాశముగా) వత్సా మాధవా! మూర్ఛిల్లిన మకరందునికి తెలివి వచ్చినట్లు నీకు మంచివార్త తెల్పి నిన్ను మూర్ఛనుండి తేర్చినది —

మాలతి — ఆకుమారికి ప్రత్యుపకారముగా తగిన పారితోషిక మివ్వ వలసిన సమయమిది.

మాధ — భగవతీ! మీసెలవు —

గీ. నాదుచెలికాని సుఖవార్త నన్నుఁ దేర్చె
నీదయామూర్తి, తగినదే మీయఁగలను?
స్వేచ్ఛగా నాదుహృదయంబు జీవితంబుఁ
దాఁ గొనందగుఁ బూర్ణ పాత్రంబుగాఁగ.

లవం — మహాప్రసాదము. మాప్రియసఖి కభీష్టమైనబహుమాన మింత కంటె వే తేముండును?

మద — (తనలో) ఈమహానుభావుఁ డెంతో మనోహరముగా హృదయ మావిష్కరించునేర్పు గలవాఁడు.

మాల — (తనలో) మకరందుఁడు విన్నయావార్త యేమైయుండును?

పురుషుఁడు — (ప్రవేశించి) అమ్మాయీ మదయంతికా! మీపెద్దన్న అమాత్యనందనుఁడు నీతో చెప్పుమన్నమాటలు విను. "రాజుగారిపుడే మనయింటికి వచ్చి భూరివసువుపై మంచివిశ్వాసము నామీఁద మహానుగ్రహమును ప్రకటించుచు మాలతిని నాకు స్వయముగా నొసఁగినారు. ఈవిషయము ముచ్చటించు

కొనుచు నానందింతము, ఇంటికి రమ్ము” విన్నావా? ఇంక రమ్ము పోదము.

మక — వయస్యా! ఇదే నేను విన్న వార్త.

(మాలతీమాధవులు తెల్లఁబోవుదురు)

మద — (సంతోషముతో మాలతిని కౌఁగిలించి) సఖి మాలతీ! మన మొకయూరిలో పుట్టిపెరిగినవాళ్లము, చిన్నతనమునుండి చెలికత్తెలము. ఇంతదనుక నీవు సహోదరివంటిదానవు. ఇపుడు మాయింటికి నీవలంకారమైనావు. సంతోషము.

కామం — బిడ్డా మదయంతికా! నీయన్నకు మాలతి దొరికినది, అదృష్టవంతురాలవు.

మద — అది మీయాశీర్వాదఫలము. లవంగికా! మీరు మాలతితో మాయింటికి వత్తురు. మాకోరికలు నేఁటితో నిండినవి.

లవం — మీసంబంధము లభించుటచే మాకోరికలును సఫలములైనవని మేమును సంతోషించుచున్నాము.

మద — సఖి బుద్ధరక్షితా! ఆయుత్సవములో పాల్గొందము రా! (ఇద్దఱు లేతురు)

లవం — (జనాంతికము) భగవతీ! హృదయముల నిండి పైకుబికిన యాశ్చర్యానందములను మఱుఁగుపుచ్చుచున్న నేర్పున గంభీరములయ్యును మనోహరంబులై వివిధగతుల విభ్రమించుచుఁ గలియుచు వెనుక తగ్గుచునున్న మదయంతికామకరందుల యపాంగావలోకములనుబట్టి వీరిద్దఱికోరిక ఫలించినదని భావించుచున్నాను.

కామం — (నవ్వి) వీరు పరస్పరము మానసిక మోహనముమాత్ర మను
భవించుచున్నా రని వీరిచూపులే చెప్పుచున్నవి చూడవా ? *

పురు — అమ్మ మదయంతికా ! ఇట్టుటు —

మద — (అపవారించి) బుద్ధరక్షితా ! ప్రాణదానముచేసిన యీప
ద్మలోచనుని మరలఁ జూతుమా ?

బుద్ధ — దైవ మనుకూల మైతే — (నిష్క్రమింతురు)

మాధ — (అపవారించి) ఆహా ! !

ఉ. మాలతిమీఁదియాశ నడుమం దెగె దారముమాడ్కి నింక నా
భీలమహోద్ధతిన్ హృదయవేదన హెచ్చుని పైకి లేచు, ను
ల్లోలచలద్వికారపరిలుంఠితమై యడుగంటుఁ బ్రాణ, మిం
కేల ? కృతార్థుఁ డయ్యెఁ గుసుమేషుఁడు దైవము గెల్చె నేఁటితో.
(మాలతివంక నించుక చూచి) దైవము ననవలసిన దేమున్నది.

చ. కలిసెనుగాక చిత్తము, లకల్మష మే యగుఁ గాక కూర్మియున్,
సులభము గానిపొం దనుచుఁ జూడనిదోషము నాది గాని ను
ష్ఫల ముచితంబె యైన నరపాలునిచర్యకు వెల్లఁబాఱుని
చ్చెలువ మొగంబుమాత్ర మెదఁ జిచ్చయి నిచ్చలు నేస్తు నన్నిఁకన్.

కామం — (స్వగతము) ఈవిధముగా విచారగ్రస్తులైన మాలతీ
మాధవులను చూచి నేను దిగులుపడుచున్నాను. ఈనిరాశను
తొలఁగించుట కూడా దుష్కరమే. కానీ ! చూతము. (ప్రకా
శముగా) వత్సా మాధవా ! చిరంజీవి వైనని నొక్కమాట

---

* గీ॥ కొంచెముగ వంగి యడ్డమై కూణితమయి
వలితమై నిల్చి లలితమై వక్రమగుచు
బొమలు కదలంగఁ జతురమై ముడిఁగి కూర్మిఁ
దీరెఁగద కేకరాక్షమై వీరిచూపు!

అడుగుచున్నాను — అయితే, ఇంత వఱకును భూరివసువే నీకు మాలతి నిచ్చు నని తలఁచుచున్నావా ?

మాధ — (సిగ్గుతో) లేదు లేదు.

కామం — అయితే, భూరివసువు మును పెట్టివాఁడో, ఇప్పుడు నట్టి వాఁడే. ఇంకెందు కీవిచారము ?

మక — మాలతి నిచ్చివేసినారు గదా యని —

కామం — ఎవ రిచ్చివేసినారు మకరందా ?

మక — రాజుగారు —

కామం — మాలతిని దారవోయుటకు రా జెవఁడు ? ఈమాట నేను విన్నానులే ! — మాలతి నిమ్మని రా జడుగవచ్చినప్పుడు భూరి వసు వేమన్నాఁడు ? "మహారాజా ! తమకన్యల నీయఁ దామే కర్తలు" అని బదులు చెప్పినాఁడు. ఇంతే కదా !

మక — ఔనింతే —

కామం — ఇంతకుమున్ను వచ్చినపురుషుఁ డేమనిచెప్పినాఁడు ? 'రాజు గారు స్వయముగా మాలతి నొసఁగినా" రని — వత్సా విన్నావా ? గృహస్థులస్వకీయవ్యవహారములలోని మాటలు వేదవాక్యములవంటివి కావు. భూరివసు వన్నమాట విస్పష్ట ముగా లేక కొంచెము కపటముగా నున్న దని పరిశీలించు వారికి తోఁచకపోదు. అయినా, అంతా కల్లగాదు. "ఎవరి పిల్లల నీయ వారే కర్త లన్నయర్థమే యందు ప్రధానము. ఆమాటకు మాలతి మీకూఁతురే యన్నట్లు రాజుగారర్థము చేసికొన్నారు గాని, అంతమాత్రమున మాలతి రాజు కూఁతు రగునా ? కానేరదు గదా ? ఇఁక నేమి ?— పోనీ ! రాజుల యను మతినే వారిమంత్రులు కన్యాదానము చేయవలె నని యెవరే

నందురా? అట్టియాచారమును దెల్పుశాస్త్ర మెందును గన రాదు. కాఁబట్టి, ఈకొఱగానివార్తనుబట్టి నిరాశ చెంద నక్కఱలేదు. ఇంతకును, నేను మైమఱచి యున్నా నని తలం తువా? అట్లెన్నఁటికి ననుకోకు —

గీ. మాలతీమాధవులు దుఃఖమగ్ను లగుచు
నుండఁగాఁ జూచి శత్రువే నోర్వఁడింక,
నేను సహించియుంతునా? ప్రాణమేని విడిచి
మిమ్ముఁ గలిపెద నామాట నమ్మియుండు.

మక — భగవతీ! మీరు సెల విచ్చినమాట యెంతేని సముచితమై చిత్తశాంతిని గలిగించుచున్నది.

ఉ. ఎన్నఁడు సన్యసించితివొ యెంతవిరక్తమొ నీమనం? బహో
ఖిన్నుల వీరిఁ గాంచి కరఁగెం గరుణన్ మహానీయధర్మ మా
పన్నులరక్షణం బగుటఁ, బట్టిననీదుప్రతిజ్ఞ వృత్తికిన్
భిన్నమ మైన నిట్టు లనిపించినదైవము తోడుగా దొకో?

(తెరలో)

భగవతీ కామందకీ! మాలతిని తీసుకొని త్వరగా దయచేయ వలసిన దని, అమ్మగారు సెలవిచ్చినారు.

కామం — కుమారీ! లెమ్ము పోవుదము.

(అందఱు లేచి పరిక్రమింతురు)

(మాలతీమాధవు లనురాగవిషాదములతో పరస్పరము చూచుకొందురు)

మాధ — కష్టము కష్టము. మాలతితోడి లోకయాత్ర ఇంతటితో సరి ఆహా! దైవదుర్విలాసము?

గీ. ప్రాణమిత్రునివలెఁ గానవచ్చి దైవ
మానుకూల్యంబు చూపుచున్నట్టు లుండి,
తుదకుఁ బ్రతికూలమై మమ్ము దుఃఖవార్ధిఁ
గూల్చె నక్కట! నమ్మించి గొంతు కోసె.

మాల — (అపవారించి) మహానుభావా! నయనానందమూర్తీ! నీదర్శన మింతటితో సరి.

లవం — ఛీ! అమాత్యుఁడు మాలతికి ప్రాణసంశయావస్థ తెచ్చిపెట్టినాఁడు గదా!

మాల — నాజీవితాశ యనుపండు చక్కఁగా ముగ్గినది. కరుణాశూన్యమైన నాతండ్రిగారి కాపాలికవ్రతము సఫల మైనది. ఆపాడు దైవము తలపెట్టినదారుణయత్నము నెఱవేఱినది. దురదృష్టవంతురాలను నేనెవరిని నిందింతును? దిక్కులేనిదానను ఎవరిని శరణొందెదను?

లవం — సఖీ! ఇట్టిటు — (పరిక్రమించి స్త్రీలు ముచ్వురు నిష్క్రమింతురు)

మాధ — (తనలో) నామీఁద దయ గనుక నేను విచారించుచున్నాను గదా యని జాలిపడి భగవతి నన్నూఱడించుచున్నది, అంతే. (సవిషాదముగా) ఇం కెందుకు? అన్నివిధముల నాజన్మము వ్యర్థమైనది. ఇపుడు నేను చేయవలసిన దేమున్నది? (ఆలోచించి) మహామాంసవిక్రయముకంటె వేఱొకయుపాయము కనఁబడదు. (ప్రకాశముగా) మిత్రమా మకరందా! నీవు మదయంతికను గూర్చి వేడుకపడుచున్నావు కాదా?

మక — ఔను వయస్యా!

చ. పులి ననుఁ గొట్టఁ గాంచి వెఱపుం దిగులుం బడి పర్వులెత్తి నా
వలనికి వచ్చుచోఁ దొలఁగఁ బాఱినకొం గయినన్ గణింప కా
కులమతిఁ జేరి కష్టమునఁ గ్రుంగినన న్నిరుగేలఁ బట్టి శీ
తలమృదులాంగసంగతిని దన్పిన యాచెలి నామదిం గొనెన్.

మాధ — బుద్ధరక్షితకు ప్రియసఖి యైనయారమణి నీకు దుర్లభురాల కాదు లే!

ఉ. ఘోరమృగంబునోటఁ బడకుండఁగఁ గాచినధీరుఁ డంచు నిన్
జేరి కవుంగిలించినసుశీల మఱొక్కనిచేయి పట్టునే?
ఆరుచిరాంగి యిప్పుడు గృహంబున కేగుచుఁ గోర్కులూరఁ గ
న్నార నినుం గనుంగొనునొయారము చాలదె నిశ్చయింపఁగన్?

సరే! మఱిలే! వరదాసింధునదీసంగమంబున స్నానముచేసి నగరికిఁ బోదము.

(లేచి పరిక్రమింతురు)

మక — ఇదే, ఆపుణ్యనదుల సంగమస్థలము. చూడు మాతీర్థము హృదయము నెట్లాకర్షించుచున్నదో!

చ. బడలిక తీఱఁ జల్ల నగుపావనవాహినిఁ దీర్థమాడి, యా
తడిసినసన్నచీరలు యథాంగముగా నొడ లంటుటన్ దొడిం
బడ రుచిరాంగసౌష్ఠవము పాణిసరోజ మురోజ లక్ష్మికిం
దొడవుగఁ బైకి వచ్చుపురతోయజనేత్రలసొంపు లొల్కుచున్.

(అని యందఱు నిష్క్రమింతురు)

ఇది శార్దూల విభ్రమ మను చతుర్థాంకము.

# మాలతీమాధవము

## పఞ్చమాఙ్కము

### విష్కంభము

(తరువాత భయంకరసముజ్జ్వలవేషయగు కపాలకుండల ఆకాశయానమునఁ బ్రవేశించును.)

కపా—సీ. నాభ్యాది శీర్షాంతనాడికాచక్ర ప్ర
ధానహృచ్చక్రమధ్యస్థితుండు
నిశ్చలచిత్త నిర్నిద్ర యోగిజ్ఞాన
నేత్రనిరంతరాన్విష్యమాణుఁ
డాత్మస్వరూప బోధారూఢ యోగుల
కష్టభూతు లొసంగు సవ్యయుండు
జ్ఞానక్రియేచ్ఛాత్రిశక్తిసంపన్నుండు
బ్రాహ్మ్యాదిశక్తివిభ్రాజితుండు

గీ. జంగమస్థావరాత్మకజగతిమూల
మఖిలభూతాంతరాత్ముఁ డనాద్యనంతుఁ
డణువుకంటెను బరమాణువైనశివుఁడు
శక్తినాథుండు వెలయు విశ్వంభరుండు.

(తీవ్రదృష్టింజూచి) నేనిపుడు—

చ. నియమముతో శివున్ హృదయనిష్ఠఁ గనుంగొనుచున్, జయించి యిం
ద్రియముల, వాయువున్ బయికిఁ ద్రిప్పుచు దైహికభూతశక్తులన్
బయి కెగయంగఁజేసి, గగనంబున మబ్బులఁ జీల్చికొంచు నేఁ
బయన మొనర్చి వచ్చితిఁ గపాలవినిర్మితకంఠమాలతో.

గీ. కంఠమాలాకపాల ఘుర్ఘురరవంబు
తన్మిళితకింకిణీ మృదుధ్వనియుఁ గలసి,
అతిభయంకర మతిమనోహరము గాఁగ
వింత లాలికించె నాయాన వేగ మిప్పుడు.

మఱియు నాఁగగనగమనజవాతిరేకంబున —

చ. జడముడి గట్టి దయ్యె దిగజాఱఁగ నట్టిటుఁ దూలె నాఁజటల్,
కడువడి మ్రోఁగె నాడమరుకంబునఁ గట్టిరకంచుగంట, నె
వ్వడిని గపాలరంధ్రగతవాయువు జుమ్మని వీవ మూఁపుపన్
దడఁబడుకట్టుకై దువుపతాకయు నాట్య మొనర్చెఁ బై పయిన్

(పరిక్రమించి చూచి) ఇదే పితృవనము పాఁతవేపనూనెలో నూరఁబెట్టి వేఁచిన నీరుల్లిపాయలరసమునట్లు కంపు గొట్టుచున్న పొగను బట్టి యిదే శ్మశానవాటికయని తెలియుచున్నది. దీని దగ్గఱనే కరాలాయతన మున్నది. అందే మాగురు వైనఅఘోరఘంటుఁడు మంత్రసిద్ధికై జపించుచుండెను. ఆయనయానితినిబట్టి నే నిప్పుడు పూజాద్రవ్యములు సమకూర్పవలసియున్నది. "పిల్లా కపాలకుండలా! మంత్రసిద్ధి నభిలషించి భగవతి యైనకరాలా దేవికి స్త్రీరత్నమును బలియిత్తు నని మున్ను మ్రొక్కుకొని యున్నాను. అట్టి కన్యారత్న మీనగరిలో నున్న దని విన్నాను. దానిని తెచ్చియి"మ్మని మాగుఁడవుసెలవిచ్చెను గదా! (అనుచు సకౌతుకముగా ముందు చూచి) కుటిలకుంతలములు చేర్చి వేసినజుట్టుముడితోఁ కుడిచేతఁ బట్టనకత్తితో నిం దరుదెంచునీమనో హారాకారుఁ డెవఁడై యుండును?

(మరలనిరీక్షించి)

చ. కలువలచాయ మేనిరుచి, కల్వలతేఁడు మొగంబు, జంకుకొం
కులు నడకం గనంబడవు, కుఱ్ఱఁడె, యైనను సాహసక్రియన్

సలుపఁగఁ బూని కావలె శ్మశానముఁ జొచ్చె నొకింతరక్తపం
కిలనరమాంస మయ్యెడమ కేలను గైకొని, యేమిహేతువో ?

( నిరూపించి ) సరే తెలిసినది. ఇతఁడు కామందకీ మిత్త్రుఁ
డగు దేవరాతునిపుత్త్రుఁడు మాధవుఁడు. మహామాంసము విక్రయింప
వచ్చినాఁడు. పోనీ వీనితో నేమి ? నాపని నేను చూచుకొందును.
సాయంసంధ్యాసమయము గూడ గతించినట్లే. అదిగో !

చ. దెసలఁ దమాలగుచ్ఛవితతిం గయిసేసెఁ దమోలతావళుల్
వసుమతి స్నాన మాడ దిగవచ్చెఁ దమోమయనవ్యవారిధిన్
విసరెడు నాల్గుగాలులకుఁ బేరినధూమముమాడ్కి నీలపుం
బస లెసలార రాత్రి గనవచ్చెను దొల్తనె యౌవనంబునన్

( అని నిష్క్రమించును. )

ఇది విష్కంభము

( అంతఁ బూర్వోక్తవిధముగా మాధవుఁడు ప్రవేశించును )

మాధ — ( అణఁగినకోరిక పైఁ గుబుకఁ గోరికతో )

ఉ. కూరిమి మీఱునాచెలియ కుల్కును సిగ్గును మొల్కనవ్వు శృం
గారవిలోకనంబు సహకారము నా కిపు డబ్బెఁగాక, క
న్నారఁగఁ జూడ కున్నవలపా రినచేష్టల నెంచి యైన వే
సారిననామనంబు సుఖసాగరమందు లయంబు నొందెడున్.

మరియు నింకొకటి —

గీ, కంఠమూలంబునందు మొగంబుఁ జేర్చి
పొగడసర మొప్పునుర మురంబునను గూర్చి
గాఢముగ నన్నుఁ బ్రేయసి కౌఁగిలింప
నంగవినిమయసుఖము మా కలరుఁగాక.

(ఊహించి, తలపంకించి) అబ్బో! ఇదెక్కడ? రిత్తకోరిక లకు హద్దు లేదుగదా! పోనీ ఇది మాత్రము కోరెదను —

చ. అమలసుధాంశుబింబ మన సంగజుభవ్య గృహంబు పసంగ, నా
కమలదళాక్షి మోము సముఖంబున నివ్వెఱఁ గాంచుచు నేసి, జ
న్మమున లభింపఁబోవుసుఖమార్గము లన్నిటఁ గల్గునట్టి సౌ
ఖ్యము సకలంబు నేనిపుడు గాంచినయట్టులు సంతసించెదన్.

నేను మున్ను కన్నారఁ గనుఁగొన్న నాప్రియురాలే యిపుడు సరిగా నా కగపడుచున్నది. అయితే, ఆమె దర్శనము భావ నాకల్పితము గాని సత్యము కాదు — ఇదే చిన్న భేదము. పూర్వము నేనా సుందరాంగిని సవిశేషముగాఁ గాంచుటచే మనస్సున కంటి యున్న తదీయసౌందర్యానుభవ మాప్రియురాలిని నిరంతరము స్మరించుచువచ్చుటచే దృఢపడి యిపుడు నాచైతన్యమునే మాలతీమయముఁ గావించినది. ఎట్లనఁగా? —

ఉ. లీనత నొందుచున్ బ్రతిఫలించుచు దాఁగుచు నున్న మానసరో
జానన నామనంబున సుమాస్త్రుఁడు వ్రాసినయట్లు చెక్కిన
ట్లానఁగఁబట్టిన ట్లతికిన ట్లలుఁగుల్ బిగియించినట్లు మ
ద్ధ్యానబలిష్ఠతంతుతతి నంటఁగఁ గుట్టినయట్టు లొప్పెడున్.

(తెరలో కలకలము)

మాధ — ఓహో! రాక్షసపిశాచగణము లిట్టటు తిరుగుటచే నీశ్మ శానప్రదేశము భయంకరముగానున్నది — మండుచున్న సొదల వెలుఁగును మాత్రము గనఁజేయుచుఁ దక్కిన ప్రదేశ మంతట గాఢాంధకారము క్రమ్ముకొనియున్నది. కటపూతనాదిపిశాచ భూతములు సంతోషముతో గంతులు వేయుచుఁ గేకలు

వెట్టుచు గోదచేయుచున్నవి — ఇదే సమయము నేను గొంతెత్తి ఘోషించెద — ఓ కటపుప్రాణనాదులారా!

గీ. శస్త్రపాతంబు గాదు మోసంబు గాదు
కపట మేమియుఁ గాదు, నిక్కంబు వినుఁడు,
పురుష దేహంబులో నిది దొరక దెందు
కోనుఁడు కొనుఁడు మహామాంసమును గొనుఁడు.

(తెరలో మరలఁ గలకలము)

మాధ — నేను గట్టిగా ఘోషించినపిదపనే యీప్రదేశమంతయు నిపు డిపుడు వచ్చిన భూతప్రేతపిశాచముల భీషణతుములారావం బున నవ్యక్తకలకలధ్వానంబున మాఱుమ్రోఁగుచు వాటి సత్వరసంచారంబునఁ గదలిపోవు చున్నట్లున్నది. (అటుచూచి) అవి విద్యుత్కాంతులా? (పరిశీలించి) కాదుకాదు —

గీ. నిడుదకోఱలు చెవులంటువెడదనోళ్లు
మెఱయుమీసాలు గడ్డాలు మిట్టగుడ్లు
పొడుగుగా నల్లగా నున్నబడుగొడళ్లు
నడరఁ దిరుగాడు కొఱవిదయ్యాలవెలుఁగు.

(ప్రక్కకుఁ జూచి) ఆహా! వీనిఁ కొందర వింతగా నున్నది.

గీ. శవములం దినుచో నోరు జాఱి పడెడి
కండప్రేవులు వృకజంబుకములు తినఁగ
విడిచి, పిక్కబలంబునఁ బేరుగన్న
పూతనపిశాచములు వేగపోవుచుండె.

( నలుదెసలు చూచి నవ్వుచు ) అహహో! పిశాచముల విలక్షణ రీతు లెంతవింతగానున్నవి ?

గీ. నాలుకలు వ్రేలఁ గోలమొగాలు తెఱచి
బక్కచిక్కినదయ్యాలు భయము గొలుపఁ
గొండచిలువలు తిరుగాడు కోటరంబు
లలరుకాలినచెట్ల కీడగుచు నిండు.

( పరిక్రమించి చూచి ) అబ్బా రోఁతరోఁత ! ఎదుట ప్రేతరంక మనుపిశాచముచేయుచేష్ట యెంత బీభత్సముగా నున్నదో !

గీ. శవముతోలొల్చి మొదట నంసములకండ
పిదప జఘనోరుజంఘాదిపిశితముఁ దిని,
యంత నాంత్రాదిమాంసంబు నారగించి
వెనుక నెముకలనంజుడు తినఁగఁజొచ్చె.

( తేఱి చూచి ) ఛీ ! ఆపిశాచకృత్యము మఱియు బీభత్సము—

గీ. కాలుచున్న శవంబులకాలు కేలు
తలయు మొండెంబుఁ బట్టి యీవలికి లాగి
కాఁగి పొంగుచు సంధులు గడచి చిమ్ము
క్రొవ్వుధారలు త్రాగెడుఁ గోర్కి మీఱ.

( వేఱువంకఁ జూచి నవ్వి ) శవశరీరాంగములే భూషణములుగాఁ దాల్చిన యీపిశాచుల ప్రదోషకాలప్రమోదము నవ్వు పుట్టించు చున్నది. ఔరా సెబాసు !

చ. కరములు కమ్మ, లాంత్రములు కంకణముల్, రుధిరంబు బొట్టుగా,
నరములు తోరముల్, హృదయనాడులు హారముగా ధరించి, క
ర్పరచషకాల మజ్జసురఁ బట్టి చెలంగి పిశాచకాంత లా
దరమునఁ గాంతులం గలసి త్రాగుచునుండిరి మత్తచిత్తలై.

( పరిక్రమించి చూచి ) "శస్త్రపూతంబుగాదు మోసంబు గాదు" ( అనుచు పఠించి ) ఆహా! ఏమిది ? వేషభాషాచేష్టల వెఱపు గలిగించు నీపిశాచము లన్నియు నొక్కమాఱే యెగిరి పాఱిపోయినవి. ఇ దేమి వింత ? చీ! ఇవి వట్టిపిఱికిపందలు — (సనిర్వేదముగా) ఈప్రదేశ మంతట సంచరించి ఘోషించితిని. అయితే నేమి ? నేను వచ్చినపని నిష్ఫల మైనది — పోనీ! ఇంకా ప్రేతభూమి మిగిలి యున్న దేమో తిరుగుదునన్న, అదియును గనఁబడదు — ఏమనఁగా —

ఉ. దీనికిఁ జెంతనే యెదుటఁ దీవ్రగతిప్రసరజ్జలోర్మిని
స్వానము తజ్జవోల్లుఠదసంఖ్యకపాలరవంబు నొప్ప నే
దో నది పాఱుచున్న ది, తదున్నతతీరచరత్సృగాలసం
తానము ఘూకసంతతి యొనర్చెడికూఁతలువీను సోఁకెడున్.

( తెరలో )

హా నాయనా దయాహీనా ! నీవు రాజుగారి యనుగ్రహాము సంపాదించుకొన సాధన మైన నీ కూఁతు రిపుడు మృత్యుముఖమునఁ బడుచున్న ది లే !

మాధ — ( సాకూతముగా విని )

మ. కలఁతం జెందినక్రౌంచికూజితమునాఁ గర్ణంబులన్ సోఁకువి
హ్వాలకంఠం బిది మున్ను విన్న దనుభావం బొప్ప నాచిత్త మా
కుల మయ్యెన్, వణఁ కెత్తె నంగములు, నీఘోరప్రదేశంబునన్
బలి గా నున్న పడంతియేడు పని నేభావింతు నిక్కంబుగన్

గీ. ఇదె కరాలాఖ్యకాళికాసదన మిచట
జంతువుల బలి యిత్తురు శాక్తజడులు

వచ్చె నీయార్తనాద మీప్రక్క నుండి
సంశయం బేల నాయూహ సరి యనంగ?

కానీ చూచెద! (పరిక్రమించును)

(అంత, కాళికాదేవి నర్చింపఁ ద్వరపడుచున్న కపాలకుండలాఘోరఘంటులను కాపాలికులును వధ్యచిహ్నములతోడి మాలతియుఁ బ్రవేశింతురు)

మాల — నాయనా కరుణాహీనా! నీవు నీజేని కిచ్చినయుపహారము దేవికి బలియగుచున్నది. హా! అమ్మా! నాకై బెంగపెట్టుకొని మనస్సులో కుళ్లిపోవుచుందువు. ఓతల్లీ మాలతీమయజీవితా కామందకీ! నాకు వివాహోత్సవము కలిగింప యత్నించునీకు నామీఁదిస్నేహమే దుఃఖముగా పరిణమించినది. హాప్రియసఖీ లవంగికా! నన్నింక నీవు కలలోఁ గాంచుచుందువు. హా! దైవమా!

మాధ — అమ్మయ్య!! ఇపుడు నాయనుమానపిశాచము వదలినది. మాలతే మాలతే, అయితే, ప్రాణాలతో నుండఁగా నాసుందరాంగిని జూడఁగలుగుదునా?

(వడిగా నడచును)

కాపా — (అంజలి ఘటించి) దేవీ! భగవతీ! కాళీ! కరాలా!

సీ. పాదఘట్టన దిగ్గజాలు భూగోళంబు
నొత్తడిఁ గూర్మంబు తత్తఱిల్ల
దానివెన్నున నుండి తడఁబడి జాఱిన
బ్రహ్మాండఖండంబు వణఁకుచుండ,
పాతాళకుహరనిభం బైనపుక్కిట
సప్తార్ణవంబులు సందడింప,

హ స్తిచర్మం బెత్తి యాడుచోఁ గొంగోళ్లు
తగిలి చంద్రునియమృతంబు తొరఁగ
దానిసోఁకున మాళిదండలోని కపాల
సరణి చండాట్టహాసం బొనర్ప,
ఆహాసమునకు భూతావళి భయ మంది
శర ణంచు వంగి యంజలులు గూర్ప
శ్వసదహీశ్వర విషజ్వాలావృతభుజంబు -
లాడించుచోఁ గొండ లదరి పడఁగ,
జ్వలదనలాక్షిమ స్తకకాంతి రేఖ య
లాతంబు నా దిశ ల్గలయఁ దిరుగ,
ఖట్వాంగశృంగసంగధ్వజోద్ధూతమై
తారాగణంబు చిందాడుచుండ,
శితికంఠపరిషదాసీనమహామహుల్
చేష్టలు దక్కి జేజేలు వెట్ట
పరితుష్టబేతాళకరతాళనినదంబు
తీవ్రమై దెసలఁ బ్రతిధ్వనింప
అది విన్న గౌరిగాఢాలింగనంబున
కమ్మ మహేశ్వరుహృదయమ్ము వొంగ,

గీ. తల్లి? నీ వొనరించినతాండవంబు
దలఁచి మే మాచరించువందనము లివిగో!
అమ్మ! నీతాండవంబు మాకఖిలశుభము
లలర నొసఁగుచు నశుభంబు లణఁచుఁ గాక.

( అనుచు నభినయింతురు )

మాధ — ( అటు చూచి ) అయ్యో ప్రమాదము!

చ. గురుతరకీర్తి భూరివసుమూతురు రక్తవిలేపమాలికా
బరములు దాల్చి, లేడి పులిపా లయినట్టులు పాపకర్మని
ర్భరు లగుదుష్టశాక్తులకరంబులపాల్పడి మృత్యువక్త్రగ
హ్వరమును జొచ్చి యుండె నకటా విధి యెంతనదయావిహీనుఁడో.

కపా — గీ. మరణ మాసన్న మయ్యె నమ్మా కుమారి !
సమయ మిదియిష్టదేవతాస్మరణమునకు.

మాల — హా దేవా మాధవా ! నేను పరలోకమందున్నా, నన్ను సర్వదాస్మరించుచుండుము. వల్లభునిస్మృతిపథంబున నుండుట యిహలోకమున జీవించి యుండుటయే.

కపా — అయ్యో ! ఈపిల్ల మాధవుని ప్రేమించి యున్నది.

అఘో — ( కత్తి యెత్తి )

గీ. భగవతీ ! కొనుమమ్మ ! జపంబు సేయఁ
బూని నీ కీయఁ బేర్కొన్నకాను కిదిగో.

మాధ — ( తటాలున సమీపించి వాని కత్తితోడి పిడికిటిని తనముంజేతితో విసరికొట్టి ) ఛీ. పాపాత్మా కాపాలికాధమా ! దూరముగా నుండుము. నీ విపుడు చత్తువులే !

మాల — ( గబాలున వచ్చి మాధవుని గౌఁగిలించి ) మహాభాగా ! రక్షించు రక్షించు.

మాధ — భాగ్యవతీ ! ఇంక నీ కేమీ భయము లేదు.

శా. ప్రాణాపాయము సిద్ధమైన తఱి "దేవామాధవా" యంచు నె
వ్వానిం బేర్కొని కోర్కె తెల్పితివొ, నిర్వ్యాజానురాగుండు ని
న్నే నిత్యంబు తలంచునాతఁ డిపు డింకే నీకుఁ బ్రత్యక్షు, మీ
హీనుం డీనరరూపఘాతుకమ్మృగం బింకేగు దుర్లోకమున్.

అఘో — ఛీ! ఎవఁడీపాపాత్ముఁడు? మనకు విఘ్న దేవతగా దాపరించినాఁడు.

కపా — గురువరా! ఇతఁడీకన్య వరించినవాఁడు, కామందకీ మిత్రుని కొడుకు, మహామాంస మమ్మ వచ్చినవాఁడు, మాధవుఁడు.

మాధ — (కన్నీరువిడిచి) సాధుశీలా! ఏమిటిది?

మాల — (నిశ్వసించి) మహాభాగా! నా కేమీ తెలియదు. మేడ మీఁదిగదిలో పడుకొన్నాను ఇక్కడ లేచినాను. ఇంతే — మీ రెందు కిక్కడికి వచ్చినారు?

మాధ — (సిగ్గుతో)

గీ. నిన్నుఁ బెండ్లాడి సుఖియింతు నన్నయాశ
యణఁగి పోవ మహామాంస మమ్మఁ జూపి
యిందు తిరుగుచునుండ నీయేడ్పు నాదు
చెవిని బడె, నంత నిచ్చోటు చేరినాఁడ.

మాల — (అపవారించి) ఏమిటీ! ఈమహానుభావుఁడు శరీరవాంఛ విడిచియిందు తిరుగుటకు నేనే కారణ మైతినా? అయ్యో!

మాధ — ఈసమావేశము కాకతాళీయము. ఆహా! దైవసంఘటన — ఇపుడు,

చ. ఓహరిణాక్షి! యీఖలునియుద్యతఖడ్గము(వేటునుండి నిన్
రాహువునోటిచంద్రకల నా విడిపించిననామనంబు ను
త్సాహము విస్మయంబును విషాదము కోపము వేడ్క జాలి సం
దేహము నాక్రమించినవి తెల్పఁగఁ జాల నిదేమి చిత్రమో!

అఘో — అరే బ్రాహ్మణడింభ!

మ. పులికిం దక్కు-మృగిం దలంచుమృగ మస్మాఁ్రోక్తి, నీకన్యకన్
బలియీఁ నెంచిననాకు దేవిగుడిలోఁ బ్రత్యక్ష మైనావు, మే
ల్బళి! నాశాతకరాలహేతిని గరాలాదేవికిన్ మున్ను నిన్
బలిగా నర్పణచేసి యాపిదప నీబాలన్ సమర్పించెదన్.

మాధ — ఓరీ! దురాత్మా పాషండచండాలా!

మ. జగతిన్ రత్నవిహీనఁ జేయ, నణఁపన్ సంసారసారంబు పె
న్వగలన్ జంపఁగ బాంధవాళి, జగము న్గావింప జీర్ణాటవిన్.
బగటిన్ జీఁకటిసేయ నిష్ఫల మొనర్పన్ గన్నులన్, మన్మథున్
దిగు లొందింపఁగి నెట్లు సిద్ధపడి యుద్రేకించితో దుర్మతీ! *

ఓరీదుష్టకాపాలికా నీపాపమునకుఁ దగినఫల మనుభవింతువు

చూడు — (ఎడమచేయి విసరుచు)

గీ. సఖులు విసరుశిరీషపుష్పములు తగిలి
కందునీతన్వి మేనిపైఁ గత్తి యెత్తి

---

* సీ. లోకత్రయంబున కేకైకరత్నంబు
సారం బనాదిసంసారమునకు
సకలజగత్ప్రకాశక దివ్యతేజంబు,
ప్రాణబంధన మెల్లబంధుతతికి,
కందర్పదర్పవిక్రమమోహనాస్త్రంబు
మానవనయననిర్మాణఫలము.
భూతలంబున ముద్భూతనందనవాటి
బ్రహ్మసంకల్పప్రభావమహిమ

గీ. అ నెడి యిమ్మణిదీపిక నపహరించి
కాటికిం దెచ్చి యార్పి జగంబు నెల్లఁ
గటికిచీఁకట్ల దిగఁ ద్రొక్కి-కా డొనర్పఁ
జూతువే? నరఘాతుకా ఘోరహతక!

మొగురుసీనెత్తి నిపుడు నాయెడమచేతి
గుద్దుతోఁ బగులఁగొట్టి నిన్ గూల్చువాఁడ.

అఘో — ఆఁఆఁ! కానీ! కొట్టు కొట్టు నేఁటితో నీకాయువు మూఁడి నది లే!

మాల — నాథా! సాహసము వద్దు. ఊరకొనుఁడు. వీఁడు పరమ దుర్మార్గుఁడు. ముం దీకసాయిసాలనుండి తప్పించి నన్ను రక్షింపుఁడు.

కపా — గురువరా! జాగరూకుఁడవై నేర్పుతో నీకుటిలాత్ముని కూలఁ గొట్టుము.

మాధ, అఘో — (మాలతినిగూర్చి, కపాలకుండలనుగూర్చి క్రమముగా)

గీ. భీతి నీ కేల? వీఁడు నాచేతఁ జచ్చు
నీధరాస్థలి నెందేని యెన్నఁడేని
కరికలభకుంభవిదళనఖరనఖరము
హరి నెదుర్కొనఁ జాలునే హరిణశిశువు?

( తెరలో కలకలము — అందఱు విందురు )

మాలతిని వెదుక వచ్చినవీరభటులారా! రండు రండు. అమాత్య భూరివసువు నూఱడించుచున్న ప్రజ్ఞాచక్షు వగుకామందకి కరాలాయ తనమును ముట్టడింపుఁ డనియాజ్ఞాపించుచు నిట్లు సెలవిచ్చినది. రండి రండి వినండి —'

గీ. ఘోరుఁ డతినీచుఁ డైన యఘోరఘంటుఁ
డొక్కఁడే యిందు కర్తుఁ డన్యుండు కాఁడు,

కన్యకాహారణంబునఁ గారణంబు
దేవతార్పణ మనియె నా భావనంబు.

కపా — గురూత్తమా! మనలను భటులు పరివేష్టించినారు.

అఘో — కానీ! మఱీ మంచిది. వారియెదుటనే నాపౌరుషము చూపించెద.

మాల — హాతండ్రీ! హాభగవతీ కామందకీ!

మాధ — సరే. మాలతిని బంధువులదగ్గఱఁజేర్చి, అందఱియెదుటనే యీమూర్ఖుని సంహరించెద. (మాలతి నటు పంపి పరిక్రమించును)

మాధ, అఘో — (ఒకరి నొకరు రుద్దేశించి కత్తి జడిపించుచు) ఓరీ పాపవర్తనా!

గీ. వజ్రసంకాశ మైననావాఁడికత్తి
నీదునెత్తుటిధారలు నింగి కెగయ,
కండ లెముకలు చెదరి నల్లడలఁ బడఁగ,
నఱకి నీమేను కఱకఱఁ దఱుఁగు నిదిగో!

(అని యందఱు నిష్క్రమింతురు)

ఇది శ్మశానవర్ణన మను పఞ్చమాఙ్కము.

# మాలతీ మాధవము

## షష్ఠాఙ్కము

### విష్కంభము

( తరువాత, కపాలకుండల ప్రవేశించును )

కపా — ఓరీ నిర్దయా మాధవహతకా! మాలతికొఱకు మాగురువును వధించినపాపివి. ఆయుద్ధసమయమున నేను నిన్ను గట్టిగా కొట్టినా, ఆడది యని నన్ను చంపక విడిచిపెట్టినావు. (కోపముతో) నన్నవహేళనచేసినందుకు తగినఫలము తప్పక యనుభవింతువులే! మగ ప్రాఁచును జంపినవానికి మనశ్శాంతి యెక్కడిది? వాని నదను కనిపెట్టి యెన్నఁటికైన నాఁడుప్రాఁచు కఱవక విడిచిపెట్టదు.

( తెరలో )

చ. గురువులు చెప్పినట్లు సమకూర్పుఁడు సర్వము రాజులార! భూ
సురవరులార! మీరు శుభశోభనమంత్రములం బఠింపుఁడీ
స్వరగతు లాటపాటలపసల్ వెలయింపుఁడు గాయకుల్ నటుల్
త్వరితమె పెండ్లిపందిటికి వత్తురుగా మగపెండ్లివా రిఁకన్.

వారు కల్యాణవేదికమీఁదికి వచ్చులోపల, చిరంజీవిని మాలతి వివాహము నిర్విఘ్నముగా నెఱవేఱుటకై నగరదేవతాలయమున కేగి, అమ్మవారికిమ్రొక్కి రావలె ననియు, చక్కఁగా నలంకరించుకొన్నపరిజన మాకుమారి ననుసరించి యుండవలె ననియు భగవతి కామందకి సెల విచ్చుచున్నది.

కపాల — ( అంతయు విని ) సరేకానీ! ఈమాలతీవివాహసందర్భమున సత్వరులైన ప్రతీహారపరిజనలసందడి హెచ్చుగా నున్నది. నే

నిక్కడనుండి వెళ్లిపోయి మాధవాపకారమొనరింపనప్రమత్తనై యుండెద. (నిష్క్రమించును)

ఇది విష్కంభము

కలహంసుఁడు — (ప్రవేశించి) నగరదేవతాగర్భాలయములో మకరందునితోఁ గలిసి యున్న మాధవుఁడు, మాలతి యీదారిని వచ్చుచున్నదో లేదో చూచుచుండు మని నాకు సెలవిచ్చెను. ఆయనకు మంచివార్త తెలిపెదను గాక.

(అంత మాధవమకరందులు యథోక్తముగా ప్రవేశింతురు)

మాధ — (నిశ్చలదృష్టితో) మకరందా!

మ. పువుఁదోటం గుసుమేషుసమ్ముఖమునం బూఁబోఁడివాల్చూపెదం
దవులం బుట్టి తదాదిగాఁ బెరిగి తత్కాంక్షన్ విజృంభించి పైఁ
గవియం బూనినకామవహ్నిశిఖ యాకామందకీనీతిప
ర్యవసానం బెటులుండనీ! యిచటఁ జల్లారున్ సమూలంబుగా.

మక — పూజ్యురాలి యమోఘమేధాశక్తి వే అగునా మిత్రమా!

కల — (సమీపించి) దైవము సఫలమైనది. మాలతి యిటు బయలుదేఱినది.

మాధ — నిజమేనా?

మక — అంతనమ్మకము లేక యడిగెద వేల? బయలుదేఱుట కాదు, దగ్గరకే వచ్చినది. ఎట్లు తెలిసిన దందువా!

గీ. ఘనఘనాఘనగర్జితం బనుకరించు
వివిధమంగళవాద్యగంభీరరవము

శ్రుతిపథంబున నితరంబుసోఁకనీక
తాన యై తోఁచి మతిమతి దగ్గఱయ్యె.

రా! అటు వెళ్లి కిటుకీసందులనుండి చూతము.

( అట్లు చేయుదురు )

కల — ఆకాశముపై నెగురుచున్న రాజహంసలో యన నిట్టటు విభ్ర మించువింజామరలగాలివిసురునఁ గదలి యాడుచున్న పతాకలు తరంగములుగా నలరుగగనాంగణసరోవరమందలివికసితపుండరీక ములో యనవిలసిల్లెడియావెల్లగొడుగులగుంపులు చూచితిరా ప్రభూ! మఱియు, తమరత్నాంబరాభరణకిరణజాలము లాక సమున నింద్రధనుస్సులవలె గోచరింప నమలినతాంబూలము లతో నిండినబుగ్గలు పై కుబుక మాట తొట్రుపడ మంగళగీత ములు పాడుచున్న వారాంగన లెక్కివచ్చుచున్నయాఁడేనుఁ గులు కనకకింకిణీజాలంబు కలకలనాదం బొనరింప మందగమనం బున నేతెంచువిలాసంబు లాలోకింపుఁడు మహాత్మా!

( మాధవమకరందులు సకౌతుకముగాఁ జూతురు )

మక — ఓహో! అమాత్యభూరివసువునైశ్వర్యము వాంఛనీయము గదా!

చ. చెలఁగెడునీలకంఠముల చెల్వపు వన్నెలతోడిపాలపి
ట్టల ననుపారురెక్కలబెడంగులొ, చిత్రితచీనవస్త్రపుం
దళుకులొ, యింద్రచాపములొ నా నరుదెంచిచెడిపెండ్లివారిసొం
పులు గురిపించురత్నమయభూషలకాంతులు పర్వె నల్గడన్.

కల — ఏమిటి? తొందరపాటుతో వచ్చినప్రతిహారులు బంగారుబెత్తము లతోను వెండికఱ్ఱలతోను, ఇవి దాఁటి రాఁగూడ దని గీచిన

గీతల కావలనే పరిజన మంతయు నిలిచిపోయినది. అతికుతూహలముతో నిరువంకల నిలచినజనసమూహము కన్నులు తెఱచి చూచుచుండ, సిందూరాంచితముఖమును నక్షత్రమాలాలంకృతము నైనకరేణువు నెక్కి, చిక్కి తెల్లనైన చెక్కిళ్లు విరహవేదనను దెలుపుచుండ పాడ్యమినాఁటిచంద్రరేఖవలె విలసిల్లు మాలతీకన్యామణి సమీపించుచున్నది.

మక — వయస్యా మాధవా! చూడు చూడు —

చ. పరిణయమంగళాభరణభారము దాల్చి మనోజవేదనా
భరకృశపాండురాంగరుచిపాల్పడునీసరిక్రొత్తపెండ్లికూఁ
తురు ననలెత్తుచుండి కృమిదోషవిశోషిణి యైనబాలవ
ల్లరివలెఁ దెల్పు బైపయి విలాసము హృద్గత మావిషాదమున్.

ఆఁ! ఏనుఁ గాఁగి క్రిందికి వంగినది.

మాధ — (ఆనందముతో) ఏనుఁగు దిగినమాలతి భగవతీలవంగికలతో నిటు వచ్చుచున్నది.

(అంత, కామందకీమాలతీలవంగికలు ప్రవేశింతురు)

కామం — (సంతోషముతో మాలతి వినకుండ)

ఉ. శ్రేయ మొసంగుఁగాత దనచేసినసృష్టికి ధాత నాకుఁ దో
డై, యిపు డీవధూవరుల యాసలు దీర్తురుగాత దేవతల్,
పాయనికూర్మిమిత్రులయపత్యములం గవగూర్తు నన్నని
శ్చాయక మైననాప్రతిన సన్నుతి కెక్కఁగ సిద్ధి గాంచుతన్.

మాల — (తనలో) నే నిపుడేయుపాయమున మరణసౌఖ్యము గాంచఁగలను? అయ్యో! అభాగ్యురాల నగునాకభిమత మైనమరణముకూడా దుర్లభ మగుచున్నది.

లవం — అనుకూలుఁడైనమనోహరునియెడఁబాటు సహింపఁజాలక ప్రియసఖి క్లేశపడుచున్నది.

( నగలపెట్టెపట్టుకొని ప్రతిహారి ప్రవేశించును )

ప్రతి — భగవతీ! రాజుగారు పంపించినయీదివ్యాంబరాభరణములతో మాలతిని దేవియెదుటనే యలంకరించవలసినదని పెద్దమంత్రి గారు సెలవిచ్చినారు.

కామం — పెండ్లికూఁతురిని వాటితో నలంకరించుటయే యుక్తము. ఏవి? చూపు.

ప్రతి — ఇవిగో తెల్లపట్టుచీరలు రెండు. ఇది రంగద్దినయుత్తరీయము. ఇవి సర్వాంగాభరణములు. ఇవి ముత్యాలహారములు. ఇది చందనము. ఇవి తెల్లనిపువ్వులదండలు.

కామం — ( అపవారించి ) వీటితో నలంకరించినమకరందుఁడు చూచువారికి మాలతివలెనే చక్కఁగాఁ గనిపించును. ( ప్రకాశముగా= అవితీసుకొని) సరే! ఇచ్చి వచ్చితి నని యమాత్యునితో చెప్పు.

( ప్రతిహారి నిష్క్రమించును )

కామం — లవంగికా! మాలతిని తీసికొని నీవు లోపలికి వెళ్లు.

లవం — మఱి పూజ్యురాలో —

కామ — నేను కొంతసేపేకాంతమున నుండి యీయలంకారరత్నముల ప్రాశస్త్యమును శాస్త్రప్రకారము పరీక్షించెదను (నిష్క్రమించును )

మాల — (తనలో) నాతో లవంగిక యొక్కతెయే యున్నదికానీ! (ప్రకాశముగా ) ఇదే దేవీమందిరద్వారము సఖీ! ప్రవేశింపుము — ఇద్దఱు ( లోపలికి వెళ్లుదురు )

మక — వయస్యా! మన మీ స్తంభముచాటున నుండి చూతము
(అట్లు చేయుదురు)

లవం — సఖి! ఇదిగో చందనాదికము. ఇవిగో పుష్పమాలికలు.

మాల — అయితే, ఏమందువు?

లవం — వివాహముహూర్తమునకు ముందు కల్యాణసంపత్తి నిమిత్తము
దేవిని పూజించి రావలసిన దని అమ్మగారు పంపినారు గదా!

మాల — (తనలో) దురంత మైనదైవదుర్విలాసమున దుఃఖించుచు
గుండె పగిలియున్న మందభాగ్యురాలిని న న్నెందుకే యింకా
బాధించెదవు?

లవం — ఆచెప్పఁ దలఁచుకొన్న దేమిటో చెప్పు.

మాల — దృఢ మైననామనోరథము దుర్లభ మగునట్లు నాభాగ్యము
తలక్రిందగుచుండ నే నే మాలోచింతును? ఏమి చెప్పుదును!

మక — వయస్యా! విన్నావా?

మాధ — విన్నాను. కాని, మనస్సునకు సంతుష్టి యెట్లు?

మాల — (లవంగికను కౌఁగిలించి) ప్రియసఖీ! నిజముగా నాకు నీ వక్కవు.
నీప్రాణసఖిని నేను. దిక్కులేనిదాననై చచ్చుటకు సిద్ధపడి
యున్నాను. చిన్నతనమునుండి నమ్మిన చెలికత్తె వై ననిన్ను
చేతులార కౌఁగిలించి యొక్కటి కోరుచున్నాను. నీవు నన్ను న
సరించి నడతువేని నన్ను మనస్సునఁ బెట్టుకొని దివ్యసౌందర్య
లక్ష్మీనిలయ మైనమాధవునిముఖారవిందము నానందముతో
నొక్కమాఱు చక్కఁగా చూడుము. (అని యేడ్చును.)

మాధ — వయస్యా మకరందా!

ఉ. ప్రాణసఖీవచోఽమృతమహత్త్వ మహో! యదు గంటినట్టి నా
ప్రాణము లేచి వచ్చినది, వాడఁగఁజొచ్చినయింద్రియంబులన్
ద్రాణ యొకింత చేరినది, దైవవశంబునఁ జావు దప్పెఁ, గ
ల్యాణము గల్గునన్నయభిలాషయు నేర్పడె మానసంబునన్

మాల — చెలీ? మఱొక్కమాట. నాప్రాణము రక్షించిన యాప్రాణ ప్రియుఁడు నామరణవార్త విని తనశరీరరత్నము నెడఁబాయ కుండు నట్లును, కథామాత్రశేషు రాల నైననన్ను స్మరించుచు లోకయాత్ర సాగించుచుండు నట్లును చెప్పవలసినమాటలు నేర్పుతో విన్నవించుము.

మక — అయ్యో! ఈమాటలు దుఃఖపుంజములు గదా?

మాధ — వయస్యా.

గీ. తనదుకోరిక నెఱవేఱ దనునిరాశ
గదుర భయపడుచున్న యీకాతరాక్షి
పలుకులం దోఁచువలపును వగపు నన్ను
ముదమునం దేల్చి శోకాబ్ధి ముంచు నొకట.

లవం — సఖీ! నే నింక నీమాటలు వినలేను. నీకు శుభ మగుఁగాక.

మాల — చెలీ! మీకు మాలతీజీవితము ప్రియముగాని, మాలతి కాదుగదా!

లవం — ఏమి టామాట?

మాల — నాకోరిక ఫలించు నన్నమాటలనుబట్టి యెంతో యాశపెట్టు కొని యిన్నాళ్లు జీవించి, యిపుడు రోఁతమాట పడవలసివచ్చి నది. నామనోహరుఁ డైనమాధవునికి నేను పరకీయ నైతి నన్నభావము కలిగించెడియపరాధము నెత్తిని బడకుండ దేహమ్ము

పరిత్యజించి సుఖించుటయే నాయిప్పటికడపటికోరిక. ఈవిషయ మున నీవు నాకనుకూలురాలవు కాక తప్పదు. (అని కాళ్లపైఁ బడును.)

మక — ఇది పరమస్నేహమునకు చరమావధి —

లవం — (మాధవుని రమ్మని సైఁగ చేయును.)

మక — వయస్యా! వెళ్లుము. లవంగికాస్థాన మాక్రమించుము.

మాధ — నామేను పరవశ మగుచున్నది.

మక — అభ్యుదయములస్వభావ మది. అవి సిద్ధించునపు డట్లే యుండును.

మాధ — (సరిగా లవంగిక నిలచినచోటనే నిలుచును)

మాల — దయచేసి నామనోరథము తీర్ప ననుగ్రహింపుము.

మాధ — గీ. సకియ! సాహసకృత్యంబు సలుపరాదు
తొట్రుపడఁ గూడ దిట్టు లోతోయజాక్షి!
విరసమై విస్తరించునీవిరహబాధ
నోర్వఁజాలదు నాచిత్త ముజ్జ్వలాంగి!

మాల — నమస్కరించిచెప్పుచున్ననామాట నీవు దాఁటరాదు.

మాధ — గీ. విరహదుఃఖాపనోదనావేశవేని
కామ మొనరించుకొమ్ము నీకాంక్షితమ్ము.
నేను జెప్పెడి దేమింక నిర్మలాంగి!
లేచి నన్నొకపరి కౌఁగిలించుకొమ్ము.

మాల — (సంతోషముతో లేచి) అనుగ్రహించితివా! చాలు. ఇదిగో కౌఁగిలించుచున్నానుసఖీ! కన్నుల నీరు గ్రమ్మియుండుటచే నీదర్శ

నము నా కక్షిగోచరము గాకున్నది. (కౌఁగిలించి సానందముగా) చెలీ! ముదిరినగింజలతోడిపద్మకోశమువలె గట్టిగా నుండి గగుర్పొడిచిననీమేనితాఁకుడు వేఱువిధముగా నున్నదిగాని, నాకు సుఖము కలిగించినది సుమీ! సఖీ! ఇంకొకమాట. నాప్రాణప్రియుని సందర్శించినపుడు రెండుచేతులు శిరమునఁ జేర్చి నమస్కరించి యీమాటలు నామాటలుగావిన్నవింపుము — "ప్రాణప్రియా! భాగ్యహీనురాల నైననేను, వికసితశతపత్రలక్ష్మిని వికలము గావించునీముఖచంద్రమండలమును నేత్రపర్వముగా స్వేచ్ఛగాఁ జిరకాలము సందర్శించి యానందింప నోఁచుకొనలేదు. నిరంతరదుస్సహవిరహదుఃఖావేగముచే నూఁగాడుచున్న హృదయము నెట్లో యింతవఱకు రిత్తకోరికలతో నిలుపుకొని వచ్చినాను. మాటిమాటికి సఖీజనమునకు సంతాపము గలిగించు నాశరీరసంతాపము లెన్నో! లెక్క లేదు. చంద్రాతపమలయానిలాదిక మైనయనర్థపరంపర నెట్లు గడచినానో చెప్పఁజాలను. ఇప్పటికి నాయాశ నిరాశ యైనట్లు స్పష్ట మైనది." సరిగా విన్నావా? సఖీ! నన్ను మఱచిపోకు. ఇది నాప్రాణనాథుఁడు మాధవుఁడు స్వయముగా గ్రుచ్చినవకుళమాల దీనిని నన్నుఁ గాఁజూచుకొనుచు సర్వదా మెడలో ధరించుము — (అని తనమెడలోనిపొగడదండ తీసి మాధవునిమెడలో వేసి ఱొమ్ముమీఁద సవరించుచు. తటాలున వెనుకకు తగ్గి భయకంపములు నటించును.)

మాధ — (అపవారించి) అహాహా! ధన్యుఁడను.

ఉ. సారసనేత్ర యిప్పగిదిఁ జక్కఁగ నన్నుఁ గవుగిలించి, నీ
హారమృణాళచందనహిమాంశుకలాఘనసారహారముల్

చేరిచి నూఱి తద్రసము చేతుల మేన నలందినట్లు నా
ఘోరవియోగతాప మొకకొంత శమింపఁగఁజేసె నిత్తతిన్.

మాల — అహో! లవంగిక నన్ను మోసగించినది.

మాధ — ప్రేయసీ! నీమనోవేదనమాత్రమే నీవు తెలిపితివి గాని, ఎదుటివారిమనోవ్యథ యెఱుఁగకున్నావు. మన కిద్దఱికి నించుక సంతాపశాంతి గలిగించినలవంగిక నిట్లు నిందించుట తగునా?

చ. మనసిజవేదనాజ్వరము మంటలు గ్రక్కుచునుండ మేన, ని
న్మనసునఁ గౌఁగిలించుకొనుమాత్రన తాపము తగ్గుచుండ, న
న్మనసున నిల్పు నీవలపు మన్నన ప్రాణము నిల్పుచుండ, గెం
టినదివసంబు లెన్ని గణింతును? నీవ గణింపుమా మదిన్!

లవం — చెలీ! నన్ను నిందించినందుకు చక్కఁగా బదులు తీతినదా?

కల — ఆహా! ఈసమావేశ మెంతమనోహరముగా నున్నది!

మక — మహాభాగ్యశాలినీ మహామాత్యపుత్త్రీ! నామిత్రుఁడు చెప్పిన దంతా నిజము నిజము.

చ. వలచినదాన వంచుఁ దనవాంఛ నెఱుంగుసుశీల వంచు నీ
కలయికఁ గోరి యిందనుకఁ గామశరాహతి కోర్చి నిల్చె నీ
చెలువుఁడు సత్య, మింక దయచేసి యొసంగుము వేగ కంకణో,
జ్జ్వల మగుపాణి నీతనికి సౌఖ్యము గాంచుఁడు కోర్కు లారఁగన్.

లవం — (మాధవుని జూచి) మహానుభావా! మీరు స్వయముగా హృదయము పరిగ్రహించినపుడే యంగీకరింప సాహసించిన యీమనోహారిణి యిపుడు చేయిపట్టుకొనుచో సంకోచించునా?

మాల — అయ్యో అయ్యో!! కులకన్యలకు తగనియాచార ముపదేశించుచున్నది.

కామం — (ప్రవేశించి) కుమారీ! భయపడుచున్నావేమి?

మాల — (వణఁకుచు కామందకిని కౌఁగిలించును)

కామం — (మాలతిగడ్డ మెత్తి) బిడ్డా! ఎందు కీవణఁకు?

చ. వినుము కుమారి! మీరుతమిపెంపున నొండొరుఁ జూచుకోరె? మీ
మనములపారవశ్యములు మైమఱపుల్ విదితంబుగావె? కూ
ర్మిని మన సిచ్చి పుచ్చుకొనరే? యిఁక జంకును గొంకు నేల? నీ
కు నతని నిన్ను నాతనికిఁ గూర్చిన బ్రహ్మతలంపు తప్పునే?

అమ్మా! నామాట గౌరవించి, ఆచతురాస్యునిచాతుర్యమును, ఆపంచబాణునిప్రావీణ్యమును సఫలంబుగా గాంధర్వమున మాధవుం బరిణయమ్ము కమ్ము.

లవం — భగవతీ! మాలతి కైనా మ త్తేమీ సందేహములేదు. మొన్నటి కృష్ణచతుర్దశినాఁటిరాత్రి శ్మశానమున మహామాంసమువిక్ర యింపఁబూనిన యీమహానుభావుఁడు మహాసాహసికుఁ డనియు, పాషండచండాలుఁ డైనయఘోరఘంటునిదోర్దండసాహస మణఁ గించిన ధైర్యమూర్తియనియు నెఱుఁగును గావున నది తలఁచు కొని యించుక వణఁకుచున్నది. అంతే.

కామం — లవంగికా! మాధవునియనురాగమును, సాహసముతో నితఁడు చేసినయుపకారమును చక్కఁగా ప్రకటించినావే!

మాల — హా! జననీజనకులారా! మీ రేమనుకొందురో!

కామం — వత్సా మాధవా!

మాధ — ఏమి సెలవు?

కామం — సకలసామంతరాజులు పాదాక్రాంతులు గా పద్మావతీరాజ్య పాలనము నిర్వహించునమాత్యభూరివసువు నేకైకపుత్రిక యీ

మాలతి. అనుకూలదాంపత్యనిగ్మాణనిపుణుఁడై నబ్రహ్మయు సమానసద్గుణవధూవరసంఘటనచతురుఁడగుచున్నాఁడను సము చితమానవయత్నవిధాయిని నగునేనును, ఈకన్యను నీకర్పించు చున్నాము. (కన్నీరు విడుచును)

మక — పూజ్యురాలియనుగ్రహము సఫలమైనది.

మాధ — పూజ్యురాలుకూడా కంటనీరు పెట్టుచున్నది. ఆహా వాత్సల్యము!

కామం — (కొంగుతో కన్నులు తుడుచుకొని) వత్సా! శుభప్రద మైనమాట యొకటి చెప్పఁదలఁచినాను.

మాధ — భగవతీ! సెలవిమ్ము

కామం — విన్నవించెద.

మాధ — భగవతీ! విధేయుఁడను, ఆజ్ఞాపింపుము.

కామం — నాయనా మాధవా!

ఉ. పావన మైనప్రేమ పరిపాకమనోజ్ఞమునా నెఱుఁగున
ద్భావుఁడ వీవు, కన్నె నిమదానను నేనును నీకు మాన్య, నో
యీ విను మొక్కమాట! మన సిచ్చినయీకులకన్య నెన్నఁడే
మీ విరసోక్తులాడకుసుమీ! కరుణామతిఁ జూచుచుండుసుమీ!

(అనుచుఁ గాళ్ళమీదఁ బడఁజూచును)

మాధ — అహో! వాత్సల్యపారవశ్యమున భగవతిచేయు ప్రస్తావ మౌచిత్యము నతిక్రమించుచున్నది గదా!

మక — తల్లీ! ఏమిది?

చ. కనుఁగవవిందు సోయగము, గౌరవపాత్రము సచ్చరిత్ర, మ
త్యనుగుణమాభిజాత్యము, హృదంతరపూర్ణము ప్రేమసార, మం

చనయమునీమొసద్గుణములాత్మ్కఁ దలంచునితండు మీాహితో
క్తి నిశిరసావహింపఁడె ? నతింబొనరింతురె పిన్న వానికిన్ ?

కామం — వత్సా మాధవా !

మాధ — ఆనతిమ్ము భగవతీ

కామం — ఈకన్యను స్వీకరించుము.

మాధ — స్వీకరించుచున్నాను. (మాలతిచెంత నిలచును)

కామం — కుమారా మాధవా ! బిడ్డా మాలతీ !

ఇద్దఱు — భగవతీ ! సెలవిమ్ము

కామం — గీ. కలిమి చుట్టంబు పక్కంబు చెలిమి చెలియు
వాంఛ లానందము యశంబు ప్రాణ మనఁగ
భార్యకును భర్త భర్తకు భార్య యనెడి
ధర్మసూక్ష్మంబు మీారెదం దలపుఁ డెపుడు.

మక — అవశ్యము మీా రుపదేశించినట్లే చేయుదురు

లవం — భగవతి యాజ్ఞాపించినట్లే నడుతురు.

కామం — వత్స మకరందా ! మాలతి కని తెచ్చిన యీావైవాహికనే పథ్యమును నీవు ధరించి నీపెండ్లికి నీవు సిద్ధపడుము. ( అని నగలపెట్టె నిచ్చును )

మక — మీా సెలవు. ఈ తెరచాటున కేగి వేషము వేసికొందును. ( అట్లు చేయును )

మాధ — భగవతీ ! వేషధారణము సులభమే కాని, కార్యనిర్వహణ మతికష్టము.

కామం — నీ కెందు కీచింత ?

మాధ — అయితే సరే. మీ చిత్తము.

మక — (ప్రవేశించి నవ్వును)

(అందఱు విస్మయపడి సంతోషముతో చూతురు)

మాధ — (మాలతీరూపమకరందుని కౌఁగిలించుకొని) భగవతీ నందనుఁడు పుణ్యము చేసికొన్నాఁడు. ఈవేషముతో నున్న నామిత్రుని జూచి యొకనిమిష మైనా సంతోషించునుగదా!

కామం — బిడ్డా మాలతీ! కుమారా మాధవా! మీ రిక్కడినుండి బయలుదేఱి యీ యడవిదారిని వెళ్ళి యెదుటఁ గనవచ్చు దిగుడుబావివెనుక నున్న యుద్యానవాటికఁ జేరుఁడు. అక్కడ వివాహసంభారము సమకూర్చుచున్న అవలోకిత కనవచ్చును. మీ కచ్చటనే పెండ్లి జరుగును. ఆప్రదేశ మతిమనోహరము.

ఉ. అంగజుఁ డేఁచు కేరళలతాంగుల చెక్కులఁ బోలుపర్ణరా
జిం గనునాగవల్లరులఁ జె న్నయి పండ్లగెలల్ చలింపఁగా
వంగినపోకలున్, బదరభక్షణముగ్ధఖగీరుతంబు, గా
లిం గదలాడువల్లరులలీలలు మీకుఁ బ్రియం బొసంగెడున్.

అచ్చటికి మదయంతికామకరందులు వచ్చునందాఁక మీ రందే విహరించుచు నానందింపుఁడు.

మాధ — (సంతోషముతో) మాకల్యాణలక్ష్మి కిటుపైని మఱియొక కల్యాణ మలంకార మగుఁగాక.

కల — దైవ మనుకూలించినచో మా కది కూడా లభించును.

కామం — సందేహ మెందుకురా!

లవం — ప్రియసఖీ! విన్నావా?

కామం — కుమారమకరందా! పిల్లా లవంగికా! మన మీదారిని పోవుదము.

మాల — చెలీ! నీవు కూడా వెళ్ళవలెనా?

లవం — (నవ్వి) ఇప్పుడు గదా మేము వేఱై వెళ్ళుచున్నాము!
(అనుచు, కామందకీ లవంగికా మకరందులు నిష్క్రమింతురు)

మాధ — ఇదిగో నే నిపుడు —

చ. కరి సరసీగతం బగుసకంటకనాళము రక్తపంకజం
బురవడిఁ బట్టుకై వడి సముత్పులకాంచిత బాహువున్ మనో
హరమృదులాంగుళీదళము నైనసఖీకర మేను బట్టెదన్
గరమున శాంతి నొందఁగ ననంగనిదాఘకృతార్తితాపముల్.

(అని యందఱు నిష్క్రమింతురు)

ఇతి మాలత్యుపహార మను షష్ఠాఙ్కము

---

# మాలతీమాధవము

## సప్తమాఙ్కము

( తరువాత బుద్ధరక్షిత ప్రవేశించును )

బుద్ధ - ఆహా! భగవతి యగుకామందకిప్రజ్ఞాచాతుర్యమున మకరందునిమాలతీవేష మెంతోచక్కఁగా సరిపోయినది. భూరివసువుగారియింట నెట్టియవరోధము లేకుండ కృతకమాలతీనందనులవివాహ మతివైభవముగా జరిగినది. మే మందఱము నందనునియింటికి వచ్చినాము. భగవతి నందనునితో చెప్పి తనయింటికేగినది — నూతనవధూగృహప్రవేశమునిమిత్తముగా నిచ్చట జరిగినయకాలకౌముదీమహోత్సవమున నలసినపరిజన మంతయు ప్రమత్తమై యున్నది — చీఁకటి పడుచున్నది. మాకర్తవ్యము నెఱవేర్చుకొన సమయము తటస్థించినది — కామాతిరేకమున తొందరపడుచు తమక మాపుకొన లేక కాళ్లమీఁదపడి యల్లుఁడు గా రెంతబ్రతిమాలినా, అంగీకరింపక, చీ పొమ్మని మాలతి నిరాకరించినది. పాపము నందనుఁడు కోపము నవమానము భరింపలేక మాట తడఁబడుచుండ కన్నుల నీరు కాఱుచుండ మొగము కందగడ్డ కాఁగా "ఛీ! ఇఁక నాకా బంధకితో పని లే దని పడకటింటినుండి వెడలిపోయెను. కావున మాలతి ననుసయించునెపమున మదయంతికను దీసుకొని వచ్చి మకరందునితో కలిపెదను.

( అని నిష్క్రమించును. )

ఇది ప్రవేశకము

(తరువాత శయ్యాగతుఁడైన మాలతీవేషముతోడి మకరందుఁడును, లవంగికయు ప్రవేశింతురు)

మక — లవంగికా! బుద్ధరక్షిత కార్యరంగమున ప్రవేశించినది కావున భగవతి కార్యనీతి ఫలించు ననుకొందును.

లవం — మహాభాగా! ఇంకా సందేహ మేమి? అదిగో! అందెల చప్పుడు వినఁబడుచున్నది. మాలతీసాంత్వనము పేరుపెట్టి మదయంతికను తీసుకొనివచ్చుచున్నది — ఉత్తరీయము కప్పుకొని నిద్ర పోవుచున్నట్లుండుము.

(మకరందుఁ డట్లు చేయును)

(అంత, మదయంతికయు బుద్ధరక్షితయు ప్రవేశింతురు)

మద — సఖి బుద్ధరక్షితా! నిజముగా మాలతి మహాయన్నకు కోపము తెప్పించినదా?

బుద్ధ — సత్యము సుమా!

మద — ఔరా! ఎంత తప్పు? ఈమె కింత పెంకెతన మేఁటికో? అదలింతము. రా! రా!

(పరిక్రమింతురు)

బుద్ధ — ఇదే శయ్యాగారము.

(ఇద్దఱు ప్రవేశింతురు)

మద — లవంగికా! నిప్రియసఖి నిద్రించుచున్నది కాఁబోలు!

లవం — ఔను. లేపకు. చాలాసే పేదో విచారముతో కలఁతపడ్డది. ఇపుడే కొంచెము కునుకు పట్టినది. కదపకు. మెల్లగా పక్కలో కూర్చుండుము.

మద — (అట్లు చేసి) మగని కెదురాడి యీవిడ పైగా వగచినదా?

లవం — అవునవునా! నీయన్న మంచియందగాఁడు మంచిమాట నేర్పరి. [illegible] కుతూహలము పుట్టించునుపాయములు తెలిసినవాఁడు. అట్టివాఁడు భర్తయై నందుకు మా చెలి యెందుకు విచారించదు?

మద — బుద్ధరక్షితా! చూడు చూడు. మా కీయెదురునింద యేమిటే? విపరీతము!

బుద్ధ — ఇది విపరీతముగా కనఁబడుచున్నది గాని, విపరీతము కాదు.

మద — అదెట్లు?

బుద్ధ — పాదాలమీఁద పడినభర్త నీమె లేవఁదీసి గౌరవించ లేదు. నిజమే — అది లజ్జాదోషము కదా? అందు కీమెను నిందింప వచ్చునా? పోనీ గాని, ప్రియసఖీ! క్రొత్తగర్భాధానపుపెళ్లికూఁతురి నెవరయినా మెల్లగా బుజ్జగించి వశపఱుచుకొందురు గాని, ముందుగానే తొందరపాటు చూపి, యంతలోనే యెదురాడిన దనుకొని రుసరుసలాడుచు నోరాడించుచు గది విడిచి పోదురా? అది, మహానుభావుఁడైన నీయన్నకే చెల్లినది. కావున, ఈవిషయమున మనమే నింద కర్హులము. ఇట్టియెడల కామసూత్రకర్తల యభిప్రాయము నిదే.

లవం — కులకన్యలను పెండ్లాడినపురుషు లింటింట నున్నారు గాని, లజ్జాభూషణయు నిరపరాధయు ముగ్ధస్వభావయు నైనకులకుమారి యొల్లు మండునట్లు, నేను గొప్పవాఁడ నని నిప్పులు కురియు పురుషవాక్యములు పలికిననీయన్న వంటిమగవాఁ డెందును కనబడఁడు. పతిగృహ మంటే భీతిని విరక్తిని పుట్టించునిట్టియవమానకర మైనదూషణవచనములు కులకన్యల కామరణము దుస్సహములు దుర్భరములు నైనహృదయశల్యము లనుట

కాక్షేపమేమి ? ఇందుచేతనే కదా కూఁతురు పుట్టిన దంటే గృహస్థులు క్రుంగి పోవుచుందురు ?

మద — బుద్ధరక్షితా ! ప్రియసఖి యొసలవంగిక మిక్కిలి నొచ్చుకొన్నది. మాయన్న యేవో చెడ్డమాట లని యుండును.

బుద్ధ — రుసరుస లాడుచు గది విడిచిపోవుచు "ఛీ ! ఇఁక నా కీబంధకితో పని లే" దని స్పష్టముగా నన్నాఁడు, మే మందఱము విన్నాము.

మద — ( చెవులు మూసుకొని ) అయ్యో తొందర ! ఎంత పొరపాటు ! లవంగికా ! నీముఖము చూడలేకున్నాను. అయినా, ముఖ్యస్నేహితురాలవుగదా యని నీ కొకటి తెలుపుచున్నాను.

లవం — కానీ ! నీదానసే.

మద — నాయన్న తొందరపాటును, అతఁడు పలికినమాటయు నటుండనీ ! "అతఁడు చేసినది తప్పయినా, నీవు భర్త కనుకూలముగా ప్రవర్తింపవలె" నని మీరు మాలతికి బోధించలేదు. పామర జాతికి యోగ్య మైన యట్టినిందావాక్యమునకు మూల మేమో మీ రెఱుగరు.

లవం — అట్టిమూల మంటే మా కెందుకు తెలియదు ?

మద — మాలతి, ఆమహానుభావుఁ డైనమాధవుని ప్రేమించి యున్న దని యొకమాట పుట్టి, య దే యిప్పుడు లోకమంతట మహాప్రవాదమై వ్యాపించినది. కావున, సఖీ ! మాయన్న యనుమానమును మాలతియుదాసీనతయు నంతరించెడియుపాయము వెంటనే యాలోచించుము. లేకున్న, ప్రమాదము సంభవించు నని, నమ్ము. కులకన్యలకు సంబంధించినయిట్టిజనప్రవాదము హృదయ

దౌహార్ద[illegible]ము తెలిసికొనుము. ఈప్రసాద[illegible] నేను చెప్పిన సంగతి కూడా నీవు చెప్పవద్దు.

లవం — సఖీ! చాలులే. అసంబద్ధ మైనమాటలో ప్ర[illegible]ను సమ్మి[illegible]యి ల్లి పెట్టితివా? ఊరుకో! ఇంక నీతో మాటాడను.

మద — సఖీ! శాంతించు. మీ రీమాట పట్టుబడిన పోవచ్చును గాని, మాలతి మాధవునిమీఁద ప్రాణములు పెట్టుకొని యున్న దన మే మెఱుఁగుదుము. మాలతి మనోవేదనచేతనై లేఁత గేఁగిరేకులవలె నవయవములు తెల్లఁబడి, [illegible] గ్రుచ్చినపొగడపూవులదండ ధరించి యెట్లో ప్రాణములు నిలుపు కొనుచున్న దని యెవరికి తెలియదు? మాధవుఁ డీమెపై ప్రాణము పెట్టుకొని విరహావేదనచే ప్రభాతచంద్రునివలె తెల్ల వడి చిక్కిపోయి యున్నాఁడని యెవ రెఱుఁగరు? ఇం తేందుకు? ఆనాఁడు కుసుమోద్యానముచెంత వీథిమొగిలో మీ రిరువురు నొకరి నొకరు సాభిప్రాయముగా సతికుతూహలముతో కన్నులు విరియ, కనుబొమలు నటింప, కాంక్షలు మీఆ సనంగుఁడు నేర్పిన శృంగారవిలోకనవిలాసములు వెల్లిఫిరియునట్లు చూచు కొన్నచూపులు నే నెఱుఁగనా? ఆవేళ నే నాయన్నకు మాలతి నిచ్చి రన్నవార్త విన్నంతనే మీ రిద్దఱు గుండె జారిపోయినట్లు నిశ్చేష్టులై వెలవెలఁబోవుముఖములతో కళ్ళు చీఁకట్లు క్రమ్మి నట్లు కాలు సేతులు పట్టు దప్పినట్లు కలఁతఁ జెందినవిషయము నేను కనుఁగొనలేదా? — మరే! ఇం కొకటి, మఱచిపోయినాను.

లవం — ఏమి టమ్మా! అది కూడా చెప్పు.

మద — ఆనాఁడు నన్ను రక్షించిన మహానుభావునికి స్మృతి వచ్చిన వార్త మాలతి మాధవునికి దెలిపి యతనికి తెలిపి తెప్పించి

యుపచరించినది. అప్పుడు తగినపారితోషిక మిమ్మని భగవతి చెప్పఁగా, తనజీవితమును హృదయమును మాలతి స్వీకరింప వచ్చు నని మాధవుఁ డన్నాఁడు. లవంగికా! అప్పుడు, ఇది మహాప్రసాదము మాలతికి తగినబహుమాన మని నీ వన్నావు కాదా?

లవం — నిన్ను రక్షించినయామహానుభావుఁ డెవ రన్నా!

మద — జ్ఞప్తికి తెచ్చుకో! సముచితావయవసన్ని వేశుఁడు పీనవక్షుఁడు పీవరభుజాస్తంభుఁడునైన యేమహానుభావుఁడు పెద్దపులినోటఁ బడకుండ నన్ను రక్షింప దారి కడ్డము వచ్చి దానిని సంహరించెనో, దానిగోళ్ళు గ్రుచ్చుకొన్న యెవనిఱొమ్మున రక్తధారలు శిథిల మైనజపాకుసుమ హారములవలె శోభిల్లెనో! ఆయన —

లవం — ఆహాఁ! మకరందుఁడా?

మద — (సానందముగా) ఎవ రన్నావు?

లవం — మకరందుఁ డన్నాను. (సస్మితముగా మదయంతికపై చేయి వేసి — చేతితో చూపుచు)

గీ. మాచెలిని గూర్చి నీ వన్నమాట లిపుడు
కా దనను గాని, మకరందుకథలు చెప్పు
చున్నయీకులకన్యక యొడలి దేల
మొగ్గ దొడఁగినకడిమిసొంపును వహించె?

మద — (సిగ్గుతో) సఖీ! వేళాకోళముచేయుచున్నావా? అయితే విను. తన బ్రతు కేమగునో యన్నయాలోచన లేక నన్ను బ్రతికించిన యామహాసాహసికుఁడు మహోపకర్త దయాళువు మక

రందుఁడు — అట్టిమహానుభావుని స్మరించినప్పుడు హృదయము సొప్పంగదా? పులిగోళ్లు గట్టిగా గ్రుచ్చుకొనుటచే బాధపడుచు మేనెల్ల చెమర్ప కన్నులు మూఁతపడి పడిపోయిన యాపురుషుని నీవు చూచినావు గదా! నాకోసము కదా! ఆమహాత్ముఁ డంత కష్టపడెను? అబ్బా! ( స్వేదాదివికారము లభినయించును )

బుద్ధ — ( ఆమె దేహము తాఁకి ) ఔరా! ఒళ్లెంత వేఁడిగా నున్నదో! చెలీ! నీవు నోటితో చెప్ప నక్కఱలేదు. మకరందునిపొందు కోరుచున్నా వని నీదేహమే తెలుపుచున్నది.

మద — ( సిగ్గుతో ) పోవే! ఏమి టామాటలు? నాసహవాసిని యగు మాలతిచర్యలు తలంచుకొనుటచే నొళ్లు వేఁడెక్కినది. అంతే-

లవం — సఖీ! నిజ మేమిటో మాకు తెలియకపోలేదు. మాదగ్గఱ దాఁపఱికె మెందుకు? సంశయింపక మమ్ము నమ్మి నీమనసులోనికోరిక నెమ్మదిగా చెప్పు. దానికి తగినయుపాయము మే మాలోచింతుము.

బుద్ధ — సఖీ! లవంగిక చెప్పినమాట బాగున్నది.

మద — సరే! ఇంక మీయిష్టము —

లవం — అయితే, నీవిపుడు కాల మెట్లు గడపుచున్నావో ముందు చెప్పు.

మద — సఖీ! విను. బుద్ధరక్షిత నిష్పక్షపాతురాలు, నన్ను ప్రేమించినది, అందుచే దీనిమాటలనుబట్టి ముం దాసుందరునిమీఁద నాహృదయ మనురక్త మైనది. తరువాత దైవికముగా నతని దర్శనము స్పర్శనము లభించినవి. మే మన్యోన్య మనురక్తితో చూచుకొన్నాము మాహృదయములు కలసినవి. అది మొద

లుగా పునస్సందర్శనమే లభింపలేదు. దానంజేసి విరహానల సంతప్త నగుచు నే నెట్లు కాలము గడపుచున్నానో నాపరిజన మెఱుంగును. ఈవియోగదుఃఖానుభవముకంటె మరణమే మే లనిపించినది గాని యీచెలి చెప్పుచున్నమాటలనుబట్టి ప్రాణము లెట్లో నిలుపుకొనియున్నాను. తలఁపులలోను స్వప్నములోను నామనోహరుని కాంచుచు మాటాడుచు నానందించుట, తెలివి వచ్చినపిదప దుఃఖించుట, ఇదే నాదినచర్య. చెలీ! వేయేల? ఈజీవలోకము నాకు నిజముగా జీర్ణారణ్యమే.

లవం — సఖీ! మీస్వప్నసమాగమమందలి విశేషము లేమీ చెప్పి నావు కావు.

మద — ఓసిపోవే! హృదయముడికి పోవుచుండ —

బుద్ధ — ఇది మాలతికి ముఖ్యస్నేహితురాలు గనుక నిట్టి వడుగఁ జాలినది.

మద — మాలతి నిట్లు పరిహాసింపఁగూడదు.

బుద్ధ — సఖీ మదయంతికా! నామీఁద నమ్మకము పోదంటే, ని న్నొ క్కటి యడిగెదను.

మద — చెలీ! ఇట్లనెదవేల? మనమైత్రికి భంగముగా నే నట్టితప్పు చేయుదునా? లవంగికయు నీవు నిపుడు నాహృదయ మనఁకో

బుద్ధ — నీకు మకరందుఁడు మరల నిపుడు కంటఁబడితే నీ వేమి చేయుదువు?

మద — అసలు దీఱ నతని నాపాదమస్తకము చూచి నాకన్నులకు విం దొనరింతును.

బుద్ధ — సరే. అతఁడు కామపరవశుఁడై మదనవికారము పుట్టించు నిన్ను, పురుషోత్తముఁడు రుక్మిణీదేవి నట్లు స్వయముగా సాహ

సించి పరిగ్రహించి సహధర్మచారిణిని గావించుకొన్నచో నపుడు నీ వేమి చేయుదువు ?

మద — (నిశ్శ్వసించి) ఎందు కీయాఱడింపుమాటలు ?

బుద్ధ — అనుమాన మెందుకు ? నిజము చెప్పు.

లవం — సఖీ! మనసులోనితొట్రుపాటును సూచించునీనిట్టూర్పులే చెప్పుచున్నవిలే !

మద — తనప్రాణము పందెమొడ్డి మృత్యుముఖమునుండి బయటికి లాగినయాధీరునిసొమ్మయినయీశరీరమునెడ నాకేమి హక్కున్నది ? ఇది యతనిసేవచేయుదేహమే.

లవం — సఖీ ! నీయుదారబుద్ధికి తగినమాటచెప్పినావు. బళీ !

బుద్ధ — ఇపు డన్నమాట మఱచిపోకు సుమీ !

మద — ( ఘంటానాదశ్రవణ మభినయించి ) అపుడే రెండోజాముకూడా గతించినది. భయముపెట్టియో, బ్రతిమాలియో, కాళ్లు పట్టుకొనియో, ఎట్లో నందనుని తీసికొనివచ్చి మాలతితోఁ గలిపెదను ( అని లేవఁబోవును )

( మకరందుఁడు ముఖముమీఁది యుత్తరీయ మొత్తిగించుకొని, మదయంతిక చేయి పట్టుకొనును )

మద — సఖీ మాలతీ ! మేలుకొన్నావా ? ( ముఖము చూచి, సంతోషముతో భయముతో ) ఆహా ! చూడఁగా, ఇదంతా వేఱుగాఁ గనఁబడుచున్నది.

మక — ఏమిది ? ఎవ రనుకొన్నావు ?

చ. జలజదళాక్షి ! యీభయము సంభ్రమ మెందుకు ? నన్ను వేఱుగాఁ దలఁపకు, నీతలంపుల సదా నివసించుచు నున్నవాఁడ, నీ

కలఁ గనిపించునట్టి చెలికాఁడ భవత్కృప గోరుదాసుఁడన్
దోలఁకెడు నీయురస్తటికిఁ దోడుగఁ గా నసియాడుఁ జూచితే?

బుద్ధ — (మదయన్తిక ముఖమెత్తి)

ఉ. నీమది నిల్చినట్టి మహనీయుఁడు కోర్కెలపంట నిర్మల
ప్రేమ మితంపు నేఁటికి లభించెఁ గృతజ్ఞత చూపు, మీగృహం
బేమఱె నిద్రమత్తు గొని, హెచ్చెను జీఁకటి, రత్ననూపురా
లేమియు మ్రోఁగకుండఁ బయికెత్తుము పోదము భద్రముమ్మొమున్.

మద — అయితే సఖీ! మన మిపు డెక్కడికి పోవలెను?

బుద్ధ — మాలతి యున్నచోటికి —

మద — మాలతి సాహసించినదా? —

బుద్ధ — ఔను — "అధీరుని సొమ్మయినయీశరీరము నెడ నా కేమి హక్కున్నది" అని నీ విపుడే పలికియున్నావు. అది స్మరింపుము. మాలతియు నట్లే యనుకొన్నది.

మద — (కన్నీరు విడుచును)

బుద్ధ — మహాభాగా! ఆనందబాష్పము లొలుక నాసఖి స్వయముగా తనశరీరమును నీ కర్పించినది.

మక — అహో మహాభాగ్యము!

చ. ఇది సుదినంబు, నా కిపుడు హెచ్చె బలంబు, కలంక దేఱె నా
హృదయము, నాదుయౌవనము నీశుభమున్ విని పొంగుచుండె, మే
ల్మదనుఁడు తల్లి తండ్రి యయి మాలతిమాధవుఁ గూర్చి యం, దిదే
యద నని కూర్చె నన్ను మదయంతిక నిందు ననుగ్రహంబునన్.

సరే లెండు. ఈప్రక్కదారి నేగుదము.

(వరుసగాఁ బరిక్రమింతురు)

మక — సెబాసు! రాజమార్గ మెంతయు నిర్మనుష్యము నిశ్శబ్దమునై యనుకూలముగా నున్నది. (స్పర్శసుఖ మభినయించి) మార్గమునకుం దోడీమల మా[illegible]ము గూడ మఱింత యనుకూలముగా నున్నది. ఆహా!

గీ. సౌధముల హర్మ్యములఁ జంద్రశాలలందు
చందనాగురు కర్పూరకుందమాల్య
గంధముం గొని యేతెంచు గంధవహుఁడు
**యువతియువకులపొందిక** లుగ్గడించు.

(అని యందఱు నిష్క్రమింతురు)

ఇది నందనవిప్రలంభమను సప్తమాఙ్కము.

---

# మాలతీ మాధవము

## అష్టమాఙ్కము

( పిదప, అవలోకిత ప్రవేశించును )

అవ — నందనునియింటినుండి మరలి వచ్చినభగవతిని దర్శించి నమస్కరించి యిపుడు మాలతీమాధవులచెంతకుఁ బోవుచున్నాను. ( పరిక్రమించి ) అరుగో! వారిద్దఱు గ్రీష్మకాల మగుటచే దిగుడుబావిలో సాయంకాల స్నానమాచరించి గట్టుమీఁది రాతిపలకపై సుఖముగాఁ గూర్చుండియున్నారు. వారిని సమీపించెద. ( నిష్క్రమించును )

ఇది ప్రవేశకము

( అంత, ఉపవసించియున్న మాలతీమాధవులును, అవలోకితయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు )

మాధ — ( సానందముగా ) చిత్తజన్మునిప్రౌఢమిత్ర మగు నిశీథము యౌవనశ్రీ నలరారుచున్నది. అదిగో!

గీ. గాలిఁ గదలినకేసంగిపూలరజము
చదల నెఱయుచు నున్నట్లు చంద్రకాంతి
తూర్పుదెసనుండి యల్లనఁ దోఁచి తోఁచి
తిమిరము నణఁచుచుండెను దిశలు వెలయ.

( తనలో ) కులకన్యక గావున క్రొత్త యగుటచే మాలతి మిక్కిలి సిగ్గు చూపుచున్నది. దీనిని చనవువేడించుట యెట్లో? కానీ! యిట్లని చూచెద. ( ప్రకా ) ప్రేయసీ మాలతీ! ఇటు చూడుము. ఒక్కమాట ఇంకా నన్ను వేఱుగాఁ జూచుచున్నావా? ఇదిగో —

చ. అలికులలీల నేలుకురు లాఱకమున్న, యనంగకేళిలో
జ్జ్వలిత మురస్తటంబు చలువం దిగనాడకమున్న, మేనికిం
పలరుచు నున్న సాంద్రపులకాంకురజాలము పోకమున్న, తీ
వ్రపరిరంభణంబున ముదం బొసగూర్ప ననుగ్రహింపవా ?

( కొంచె మాఁగి ) నీ వింతనిర్దయురాలవా ? — పోనీ! ఇది విను —

గీ. సంశయము భీతి లజ్జ హెచ్చఁగఁ జెమర్చి,
యిందుకరములఁ గరఁగినయిందుమణుల
సరమువలెఁ జల్లనగునీభుజంబు నాదు
జీవనంబుగ నామెడఁ జేర్చు చాలు

ఏమందువు ప్రాణసఖీ ! పోనీ ! ఈ కోర్కె కూడా దూరముగా నుండనీ ! ఆనందదాయకమైన నీయాలాపమునకైన నేను నోఁచుకోలేదా ?

చ. యమునకడనుండి వచ్చుమలయానిలుపద్ధతి, కామశిఖాగ్ని స
ఖ్యము నొనరించుచంద్రకరఘట్టన నొచ్చిననాదు మేని తా
పము శమియింపఁ గౌఁగిటను బట్టవుగాక, పికాళిగానలీలలన్
శ్రమపడునీనులం దనుప రాదొకొ నీమధురోక్తిచాతురిన్

అవ — ఇదేమిబుద్ధి మాలతీ ! ఇంతకు మున్ను, మాధవుఁ డొక్కనిమిష మటు వెళ్ళినాఁడో లేదో, అప్పుడే బెంగపెట్టుకొని "ఆర్యపుత్త్రుఁ డింకా రాలేదేమి ? ఎంతసేపటికి వచ్చునో ! ఎపుడు చూతునో! రానీ! జంకు కొంకు విడిచి ఱెప్పవాల్చకుండ కన్నులు విప్పి చూచుచు నడిగెదను. రెట్టింపుతమకముతో గట్టిగా కౌఁగిలించెదను" అని నాతో నిపుడేకదా అన్నావు! ఇంతలోనే మఱి యిట్లు మాటాడిన దేమి ?

( మాలతి అసూయతో నామెను చూచును )

మాధ — (అపవారించి) అహో! కామందకి మొదటిశిష్యురాలై నయవలోకిత చాతుర్యము సర్వతోముఖముగదా! ఏమి సమయస్ఫూర్తి? ఎంతసహజములు? ఎంతసరసములు? ఇవి మాటలు కావు, మాణిక్యములు. (ప్రకా) ప్రేయసీ! అవలోకిత చెప్పినది సత్యమేనా?

మాల — (తల యాడించును)

మాధ — నోటితో చెప్పకపోతే అవలోకితాలవంగికలతోడు సుమీ!

మాల — నే నేమీ యెఱుఁగను — (అనఁబోయిసిగ్గు)

మాధ — సెబాసు! మాట పూర్తికాక పోతే నేమి? ఎంతశ్రావ్యముగా నున్నది! (అని మొగము నిరీక్షించి తొందరతో) అవలోకితా! ఇ దేమి?

గీ. ఈరమణియాస్యకాంతిసుధారసంబుఁ
గ్రోలఁ జంద్రుండు విమలకపోలపాళి
నునిచినమయూఖబిసకాండ మన న దే మొ
వఱలుచున్నది చూడుమా బాష్పధార!

అవ — సఖీ! కంట నీరు పెట్టుచున్నావా? అ దేమి?

మాల — చెలీ! లవంగికను చూచి యెన్నాళ్లయినదో! దానిని విడిచి యుండలేక — ఆసఖి యెక్కడ నున్నదో వార్తకూడా లేదు.

మాధ — అవలోకితా! ఈ మాట యేమిటి?

అవ — మహాభాగా! మఱేమీ లేదు. నీ విపుడన్న మాటలనుబట్టి లవంగికను తలఁచుకొని దానిజాడ తెలియక పోయె నని యుత్తలపడుచున్నది.

మాధ — "ప్రచ్ఛన్నముగా నందనుని యింటికి వెళ్లి యక్కడిసంగతులు తెలిసికొని రమ్మ" ని యిపుడేకదా కలహంసుని పంపి

నాను. ( అభిలాషతో ) అవలోకితా ! అయితే, మదయంతికను గూర్చి బుద్ధరక్షిత చేయుచున్న యత్నము సఫలమగు నందువా !

అవ — మహాభాగా ! శార్దూలనఖనిహతుండైన మకరందునికి తెలివి వచ్చిన దని చెప్పిన మాలతికి తగిన బహుమాన మిమ్మని భగవతి చెప్పఁగా, అపుడు నీవు హృదయజీవితము లర్పించినావు. ఇపు డెవ రైనా మకరందునికి మదయంతిక లభించిన దని శుభవార్త చెప్పుదు రనుకో, వారి కేమి పారితోషిక మిచ్చెదవు ?

మాధ — అడుగఁ దగిన దడిగినావు ( ఆలోచ్యుచూ మకొని ) ఇదిగో, మదనోద్యానమున కలంకార మైన కేసరవృక్షముక్రింద మాలతీ ప్రథమసందర్శనమునకు సాక్షి యైన వకుళమాల సిద్ధముగా నున్నది. ఇది యసాధారణము —

ఉ. ఏను రచించి సట్టి దను చిష్ట సఖీమణి తెచ్చె నంచు, నెం
తేని భుజాంతరాళమున కింపుగ సొంపుగ దీనిఁ దాల్చి, నా
పై నెద నిల్పి, నాంఛకు నపాయము తోఁచినయంతఁ జావఁగాఁ
బూని, లవంగి నే సనెసుబుద్ధిని నామెడ నైచె వేఁడియున్.

అవ — ప్రియసఖీ ! ఈవకుళమాల నీకు ప్రాణప్రియ మైనది. ఇపుడా శుభ వార్త చెప్పినవారిచేతికి పోనున్నది —

మాల — చెలీ ! ఆమాల్యము ప్రియతమము. నీ చెప్పిన మాటయు మిక్కిలిప్రియము. నీ వుపదేశించినట్లు చేయుదును.

అవ — (వినుట యభినయించి ) కాలిచప్పుడు వినవచ్చినది.

మాధ — ( తెరవంకచూచి ) సెబాసు ! అదుగో కలహంసుఁడు.

మాల — ఆర్యపుత్రునికి జయము జయము. మకరందునికి మదయంతిక లభించినది —

మాధ — (మాలతిని కౌఁగిలించి) కోరిక సిద్ధించినది. సంతోషము సంతోషము. (అనుచు వకుళమాల నామెమెడలో వేయును)

అవ — భగవతి తలఁచినపనిని బుద్ధరక్షిత నెఱవేర్చినది.

మాల — (సహర్షముగా) నాప్రియసఖి లవంగిక యింక మనదగ్గఱకు వచ్చును. (అని లేచును)

(అంత, తొందరపడుచున్న కలహంసుఁడు, బుద్ధరక్షితా లవంగికామదయంతికలు ప్రవేశింతురు.)

అందఱు — రక్షించు రక్షించు మహాభాగా! మార్గమధ్యమున నగర రక్షకభటులు మకరందు నడ్డగించినారు. ఆసమయమునకు వచ్చిన యీకలహంసకునితో నతఁడు మ మ్మిచ్చటికి పంపెను.

కల — మే మిటు వచ్చుచుండఁగా పెద్దరొద వినిపించినది. దానినిబట్టి క్రొత్తబలము కొంత వారికి తోడయిన దని యనుకొన్నాను.

అవ, మాల — అయ్యో! సంతోషముతో విషాదము కూడా సిద్ధమైనది.

మాధ — మదయంతికా! స్వాగతము. నామిత్రుని వరించి నీవు మాయిల్లలంకరించినావు సంతోషము. ఇంక మకరందుఁ డొక్కఁడే పెక్కండ్రతో పోరాడవలసి వచ్చె నని సంశయింపవద్దు. అతనికిది యొక లెక్కకాదు. మీ రందఱు స్వస్థచిత్తలై యుండుఁడు. భయపడ నక్కఱలేదు. ఏ మందురా ?—

ఉ. సింగ మొకండ యయ్యు బహుసింధురమస్తవిదారణక్రియా
భంగురభంగి కెంతయు నవక్రపరాక్రమసాహసంబు లా
రంగ, గడంగ దాని కిభరాజశిరఃప్రబలాస్థిపాటనా
సంగనిశాతచండనఖశాలికరంబ కరంబు తోడగున్.

అయినా, విక్రమవిహారవిలాసభాసురుం డగు నాప్రియమిత్రుని కేను తోడవ్యోద. ( అనుచు వికటపదన్యాసముగా పరిక్రమించి, కల హంసునితో నిష్క్రమించును.)

అందఱు — అప్రతిహతపరాక్రములై యీమహానుభావు లిరువురు తిరిగి వత్తురు గదా !

మాల — సఖీ బుద్ధరక్షితా ! చెలీ అవలోకితా ! మీ రిద్దఱు త్వరగా వెళ్లి యీవృత్తాంతము భగవతికి విన్నవింపుఁడు. చెలీ లవం గికా ! వెంటనే వెళ్లి నాయార్యపుత్త్రునితో నామాటగా నిట్లు చెప్పుము. "మీయిరువురకు మాయిరువురిపై సంపూర్ణ మైన దయ గలదేని జాగరూకులై పరాక్రమింపవలెను"
( మాలతీమదయంతికలు తప్ప నందఱు నిష్క్రమింతురు )

మాల — అబ్బా! ఇంక నీసమయ మెట్లు వెళ్లఁబుచ్చవలెనో తెలియ కున్నది. కానీ! అటుపోయి లవంగిక వచ్చెడిదారి కాచుకొని యుందును. ( పరిక్రమించి యనుమానముతో ) కుడికన్న దరు చున్నది. ఇదేమో ! ( కూర్చుండును )

(అంత, కపాలకుండల ప్రవేశించును)

కపా — ఆఁ! పాపాత్మురాలా ! ఉండు, ఉండు.

మాల — ( భయముతో ) ఆర్యపుత్రా ! హా ! హా ! ( అని, మఱి మాటాడలేకపోవును )

కపా — ( కోపముతో నవ్వుచు ) ఏడు, ఏడు, ఇంకా ఏడు.

గీ. కన్యకాజారుఁడు తపస్విఘాతుకుండు
నీవిటుఁడు నీమగఁడు ని న్గావఁ గలఁడె?

మీనవల్లంకిఁ గొని డేగ మ్రింగునట్లు
మినమినలు దేఱినిను నేను మ్రింగుదాన.

దీనిని శ్రీపర్వతమునకు తీసుకొనిపోయి ముక్కముక్కలుగా నఱకెదను. (మాలతిం గైకొని నిష్క్రమించును)

మద — పోనీ! నేనుగూడా మాలతియున్న చోటికే పోయెదను (పరిక్రమించి) సఖీ మాలతీ!

లవం — (ప్రవేశించి) నేను లవంగికనే!

మద — ఆమహానుభావుఁడు కనఁబడెనా? చెప్పినావా?

లవం — లేదు లేదు. శయ్యోద్యానావరణముదాఁటి దాఁటుడుపులో వినఁబడ్డ ధ్వనికి కలఁతపడి వైపు తొడ చఱచి మహాకోపముతో నతఁడు గబగబ పరుగెత్తుకొనిపోయి శత్రుసేనలో ప్రవేశించెను. ఇఁక నా కెట్లు కనఁబడును? బిక్కమొగముతో మరలి వచ్చినాను—కాని, గుణపక్షపాతులైన పౌరులయింటింట "అయ్యో సుస్వభావా! మాధవా! సాహసికా మకరందా!" అనెడి జాలి మాటల మాత్రేము వినఁబడ్డవి. మంత్రులకన్నెలను మోసము చేసి తీసికొనిపోయినా రన్న వార్త విని మహారాజు కోపముతో వెంటనే కొందఱు యుద్ధభటులను పంపించి తాను మహాసౌధశిఖర మెక్కి చూచుచున్నాఁడనియు విన్నాను.

మద — అయ్యో! ఎంత దురదృష్టవంతురాలను?

లవం — సరే కాని, మాలతి యేది?

మద — ఇంతకు ముందే, ఆమె నీవు వచ్చేదారి కాచుకొని యుందునని వెళ్లినది. తరువాత నాకు మరలఁ గనఁబడలేదు. ఒకవేళ పూలతోటలోనికి వెళ్లినదేమో?

లవం — అయితే నడు. వెదకుదము. అసలే ఆమెకు భయ మెక్కువ. ఈసమయమం దీయారామములో నొంటరి త్తైమె యెంత దిగులు పడుచున్నదో!

మద — లవం — (తొందరగా పరిక్రమించుదురు) సఖి మాలతీ! ఎక్కడ? సఖిమాలతీ! (పిలుచును తిరుగుదురు)

కల — (సంతోషముతో ప్రవేశించి) అమ్మయ్య! దేవునిదయావల్ల నెట్లో బ్రతికి బయటబడ్డాను. అబ్బ! ఏమి పోరాటము! బల రాముడు నాగటితో యమునానదిని భేదించినట్లు మకరందుడు విశృంఖలవృత్తిని విజృంభించి పైబడి శత్రుసేనను భేదించి విచ్ఛిన్నము గావించుట నిప్పటికిని చూచుచున్నట్లున్నది. ఔరా! పోరు విడిచి పాఱిపోవుచున్న భటుల యాయుధము లూడలాగి, వానితో నిలచినసైనికుల నణగించుచు ప్రచండమారుతముమాడ్కి రణరంగము నలుగడల వీరవిహారము సల్పిననా ప్రభు వగుమాధవునిపరాక్రమలీల యిప్పుడు కంటబడుచున్నట్లు భావించుచున్నాను. అహో! మాధవమకరందులబాహుబల పరాక్రమంబులు సహింప నోపక సంగ్రామరంగమువిడిచి తక్కిన పరబలంబు పిక్కబలము చూప ప్రేక్షకజనమునుండి వెడలి మిన్నుముట్టినకోలాహల మిప్పుడు చెవిని బడుచున్నట్లున్నది — అహా! నరేంద్రుని గుణపక్షపాత మెన్నదగినది గదా! తనభటవర్గము పలాయితము కాగా మేడదిగి వచ్చి ప్రతీహారులు సవినయముగా విన్నవించినమాటలనుబట్టి వైరభావమువిడిచి సౌమ్యభావముతో మాధవమకరందులను దనచెంతకు రావించుకొని వారిముఖములు మఱిమఱిచూచి, వారచెంగట నున్ననావలన వారికులగోత్రాదులు విని, సంతోషించి రత్నాభరణాదుల నిడ్డఱిని

సత్కరించి, ఈర్ష్యామాత్సర్యంబులు గ్రక్కుచున్న ముఖముల తోడి భూరివసువందనులను మృదుమధురవాక్యంబులఁ బ్రసన్నులఁ గావించి, నవయౌవనాభిరాములు వీరలోకాలంకారభూతులు మహానుభావులు నగు వీరిద్దఱు మీయిద్దఱికి జామాతలగుట కానందింపుఁ డనిబోధించి ప్రాసాదములోని కేగిన యీమహారాజు సౌదార్యము నెన్నఁటికిని మఱువఁజాలను. బళీ! — ఇఁక మాధవమకరందు లిచ్చటికి వత్తురు. నేను వేగమ పోయి యీ వృత్తాంతము భగవతికిఁ దెల్పెదను. ( అని నిష్క్రమించును )

( అంత మాధవమకరందులు ప్రవేశింతురు )

మాధ — ఆహా! మహనీయమైన నామిత్రుని పరాక్రమము సర్వాతిశాయిగదా!

చ. తొలుతఁ బరాక్రమం బడర దోర్యుగళిం బరిమార్చి శత్రుయో
ధుల, నట వారికై మువ్వురితోఁ బ్రహరింపఁగఁ దక్కువారి, వి
హ్వలు లయి చేష్ట దక్కి యురవంకఁ బరాతిబలంబు వారివె
న్కల నిలవంగ, నల్లదె కనంబడు సంగరరంగ మధ్యనాన్.

కాని, మిత్రమా! యిదిమాత్రము పశ్చాత్తాపపడవలసిన విషయమే సుమీ! చూడు —

ఉ. ఈనిసిఁ గౌఁగిటం గులుకు చింతులు కంతునివేఁడ్క మీఱ ముం
దాని యొసంగినట్టి మధు వానినవీరభటుల్ రణంబునన్
నీనిశితాయుధాహతుల నీల్గుచు ఛీ యని రోసియుందు రెం
తేని నిరర్థకంబు సుఖహీనము మానవజన్మ మంచెదన్.

పోనీ! ఈగొడవ యింకెందుకుఁగాని, మిత్రమా! రాజుగారి

సౌజన్యముమాత్రము మఱువరానిది సుమీ! మనము తప్పు చేసినా, నిరపరాధుల మనుష్యబుద్ధితో మమ్ముఁ గారవించి సత్కరించినారు. ఔదార్య మట్టిది, ఆహా సఖా! మకరందా! మాలతీసమక్షమందే మఱియు న్నీకామందకాప్రభృతులతో సవిస్తరముగా ముచ్చటించుకొందము (నలుదెసలు చూచి) ఈప్రదేశమంతా శూన్యముగాఁ గనవచ్చుచున్న దేమి? ఎవ్వరును గనఁబడరే!

మక — మనము పోరాటము సలుపుచున్నంతమున మున్ను వారితోఁ జెంది యీయుద్యానమునందే యుందందు తిరుగుచు కాలము గడపు చున్నారనుకొందును.

మాధ — వయస్యా! ఇపుడు,

చ. చెలులకు నీవు యుద్ధమున చిత్రకథల్ వినిపించువేళఁ, గ
న్నులు విరియంగ మాలతి తనుం గనుచో, మఱియుం త్రిసంధ్య మా
విలము శ్రీపాకులంబు భయవిస్మయహర్ష దసమాగమంబు ని
శ్చలనయనంబు నైన ముఖసారస మించుక నంచెపుం జుమీ!

ఇదే యుద్యానవాటము. (ప్రవేశము నటించెదరు)

లవం, మద — సఖీ మాలతీ! — (ఆత్రముతో చూచి) ఆమహానుభావు లిద్దఱు మరలఁ గంటఁబడ్డారు.

మాధ, మక — మాలతి యెక్కడ?

లవం, మద — మాలతి యెక్కడనో! మీాయిరుగుల చప్పుడు విని మాలతి యనుకొని మోసపోయినాము.

మాధ — ఏమిది? నిజము చెప్పండి నాహృదయము వేయిముక్కలగు చున్నది. హా! మాతాళ్ళుఁడ, దైవోపహతుఁడ —

గీ. ప్రాణసఖి కెప్పు డేకీడు ప్రాప్త మగునో
యనుచు శంకించుచుందు నే నాత్మలోన,
అది నిజం బన నెడమక న్నదరె నిపుడు
మది దహించుచునుండె మీమాట కూడ.

మద — మహానుభావా! మీ రటు వెళ్లఁగానే, మాలతి అవలోకితా బుద్ధరక్షితలను భగవతిచెంతకు పంపించి, అప్రమత్తులై మెలఁగుఁడని చెప్పుటకు మీవద్దకు లవంగికను పంపి, యీసఖి యింకా రాలే దని యెదురుచూచుట కాదారిని పేగినది. పదినిమిష ములు చూచి నే నామెకై యటు పోయితిని. కాని, యామె కనబడలేదు. అప్పటినుండి యిప్పటివఱకును మే మీవనాంతర మంతా కలయ వెదకుచునే యున్నాము.

మాధ — హా ప్రేయసీ మాలతీ!

ఉ ఏమయినావో నీ వనుచు నెంతయు నుల్లము తల్లడిల్లు, నో
భామిని! కోపగించితివె? భావ మెఱుంగఁగ దాఁగినావె? రా
వే మఱి! నవ్వులాటల కిటు లేఁచుట న్యాయమె? పల్కవేమి కాం
తామణి! జాలి లేదె? యిఁకఁ దాళఁగఁ జాల, మొగంబు చూపవే!

మద — లవం — హా ప్రియసఖి! ఎక్కడున్నావు తల్లీ?

మక — వయస్యా! విషయ మేమో తెలియకుండ మును విచార మేల?

మాధ — అయ్యో మిత్రమా! మాలతి భయశీలురా లని నీ వెఱుఁగవా? నామీఁది గాఢానురాగమున నేను గనఁబడనిచో నెట్లు సాహసించునో కదా!

మక — ఆమాట నిజమే యందము. కాని, మాలతి భగవతిచెంతకు వెళ్లిన దేమో యని నాయనుమానము. అక్కడి కేగుదము రా!

మద — లవం — మాకు కూడా అట్లే తోఁచుచున్నది.

మాధ — సరే కానిండు. ( పరిక్రమించును )

మక — ( తనలో )

ఉ. ఆమహనీయురాలిఁ గన నచ్చటి కేఁగినవాని యీగొనుకన్
నేమనొ, కాని యాగృహము చేరెనొ లేదొ యటంచు శంకచే
నామది తత్తఱిల్లెడుఁ గనంబడి పోవుచునుండుఁ గాదె సౌ
దామని మాడ్కి బంధుహితదారసమాగమసౌఖ్య మంతలో ?

( అని యందఱు నిష్క్రమింతురు )

ఇతి మాలత్యపహరణ మను అష్టమాఙ్కము

---

# మాలతీమాధవము

## నవమాఙ్కము

### విష్కంభము

( అటుపిదప సౌదామని ప్రవేశించును )

సౌదా — నాపేరు సౌదామని. నేను మాధవుని చూడఁగోరి శ్రీపర్వతమునుండి పద్మావతీపురమునకు వచ్చితిని. అతఁడు మాలతీవిరహదుఃఖితుఁడై మున్ను తా నున్నయిల్లు విడిచిపెట్టి మిత్రవర్గముతో బృహద్ద్రోణీశైలకాననమున కేగె నని విని యిప్పుడచ్చటికి పోవుచున్నాను. ఆహా! నే నెంతపై కెగసితినో, గిరినదీకాననపురగ్రామపరిశోభిత మయిన యీభూతలప్రదేశ మంతయు నంత విస్పష్టముగా కన్నులకు కట్టినట్లు తోఁచుచున్నది. అహో! ఉభయసరిన్మధ్యవర్తియై మహోన్నతసౌధగోపురాట్టపరంపరావిరాజమాన మైన యీపద్మావతి శోభామహిమ వర్ణనాతీతము గదా!

గీ. నాకపురలక్ష్మితో నిది డీకొనంగ
నాకసము చీల్చికొని పోవునపుడు దీని
ప్రక్కలం బడ్డయీసింగిముక్క లనఁగ
సింధుపారానదుల్ విరాజిల్లుచుండె.

అదిగో లవణానది. జానపదులయాదరాభిమానముల కది జన్మభూమి. వర్షాకాలమున వఱదలై పాఱుదానిపరిసరకాననభూములందు గోగర్భిణులకు ప్రియతమమైన ఉలపమాల యనెడితృణవిశేషము చక్కఁగా పెరుగును. అల్లదే దూరమున నుత్తరముగా రసాతలమును

దొలిచివేయుచున్న సింధుజలధారాప్రవాహము, కాలమేఘగర్జితమువలె ప్రచండమై యెప్పుడు నొక్కరీతిగా వినవచ్చుదానిగంభీరధ్వానము గజాననుని కంఠధ్వనివలెనే కర్ణానందముగా నుండును. అవిగో, చందనాశ్వకర్ణసరలపాటలాదితరుగహనములతోడి మహారణ్యగిరి భూములు, కదంబజంబూద్రుమాది విపినవిలసితంబులును, గిరినికుంజగుంజద్గంభీరఘోషణ గోదావరీముఖరితంబులు నగుమేఖలాభూములతోడి దక్షిణారణ్య భూధరంబులను స్మృతికి తెచ్చుచున్నవి.

ఈకనవచ్చెడిది మధుమతీసింధునదీసంగమము. ఈక్షేత్రమం దేనాడో స్వయముగా వెలసిన స్వర్ణబిందునామకశివలింగము విలసిల్లు చుండు. చేతులుజోడించి నమస్కరించుచు —

గీ. సకలభువనాదికారణా! జయము జయము,
సర్వనిగమాత్మభావనా! జయము జయము
చంద్రశేఖర! మదనారి! జయము జయము
జంగమస్థావరాత్మకా! జయము జయము.

(గమన మభినయించి) ఇది బృహదశ్మపర్వతము. నవజలధరావాసశిఖరము మత్తమయూరనివాసము నైనయిది నేత్రపర్వముగా నున్నది. ఇందు —

గీ. ఘోరభల్లూకములు కొండగుహాల నుండియు
నట్టిచప్పుడు మఱుమ్రోత నధిక మయ్యె,
కరులు విఱిచినసల్లకీతరులనుండి
వెడలురసముసుగంధంబు విరియుచుండె.

(పైకి చూచి) అప్పుడే మధ్యాహ్నమైనది. ఇంక మాధవమకరందులను వెదకి పట్టుకొని ప్రస్తుతకార్యము సాధించెద. (నిష్క్రమించును)

ఇది విష్కంభము

( అంత మాధవమకరందులు ప్రవేశింతురు )

మక — ( దుఃఖముతో నిట్టూర్చి తనలో ) ఔరా! దుర్విధివిలాసము! ఆసతీతిలక మామాలతి యెందును కనరాకున్న దిగదా!

చ. తెగువయు నేర్పు లేఁకువయుఁ దెల్వియుఁ గల్గిన నేమి? యింతకున్
మృగములమాడ్కి నిట్టటు చరించితి, మీావిపదంబుధిం దరిం
పఁగ గతి గానరాదు కనుపట్టును మాలతి యన్నయాశ పో
దగపడ దాసతీమణి, కటా! యిఁక మేము వెలుంగు చూతుమా?

మాధ — హా ప్రాణప్రియా మాలతీ! ఎం దున్నావు? మాకు దారియు తెన్నును తోఁచనిచోట నద్భుతముగా నంతరించినావా? నీ వంత నిర్దయురాలవా? కనఁబడవా? అనుగ్రహింపవా?

చ. ఎవనికి నీవు ప్రాణమయి తెవ్వఁడు నీకును బ్రాణ మయ్యెనో,
యెవనిని జూడ కీవు తపియింతువొ, యాచెలికాఁడ నేను మా
ధవుఁడను, నామొడం బొగడదండను వైచుచుఁ గన్నుదోయి కు
త్సవ మగు రత్నకంకణలసత్కరపద్మము చూపవా చెలీ?

మిత్రమా మకరందా! మాలతీ స్నేహమువంటిస్నేహము దుర్లభము సుమీా! దాని కదే సాటి.

గీ. నన్ను మనసారఁ బ్రేమించునాఁటనుండి
యొడలు మదనజ్వరాగ్నిలో నుడుకుచుండ,
తుదకుఁ బ్రాణంబు విడువంగ నుదిఁ దలంచె
నేమివర్ణింతు నాస్నేహ మింతకన్న?

వయస్యా! ఇం కేఁదుకు?

చ. వినవొకో? అమ్మవారిగుడిఁ బెండ్లికి ముందు, లవంగికం గనుం
గొని తనకోర్కె తీర దనుకొందలపాటున న ద్ధలంచి యే

మని విలపించెనో, హృదయమందలిభావము లేమి దెల్పెనో!
మనసు దహించుచుండె నవి, మాలతిచెల్మికి మాఱు లేదిలన్.

అహో! స్నేహమూర్తి ప్రాణేశ్వరీ!!

చ. హృదయము బీటదీసెను మఱెందుకు బద్దలుకాదొ? మేను పె
ల్లదరుచు మెద్దువాఱె విడనాడదు తెల్వి నదేమొ? దేహమున్
బొదిగొని కాల్చు దుఃఖశిఖ బూడిద చేయ దదేమొ? మర్మముల్
వదలక కోయుచున్నవిధి ప్రాణము తీయ దదేమి పాపమో?

మక — వయస్యా! పూర్వజన్మపాపమువలెనే మధ్యాహ్నసూర్యుఁడు కూడ నిర్దయుఁడై దహించుచున్నాఁడు. నీశరీరావస్థ చూడ నిట్లున్నది. కావున నీచెఱువుగట్టుమీఁది చెట్లనీడ నొకింత విశ్రమింతువు గాక. రమ్ము పోదము - ఇందు —

గీ. సరసిఁ దోలఁకాడు తరఁగల నొరసికొనుచు
నపుడు విరిసినతామరలందు తొరఁగు
తేనె నంటి సుగంధంబు లీనుచల్ల
గాలి ప్రాణంబులకు హాయిగాఁగ వీచు.

( పరిక్రమించి యుపవసింతురు )

మక — ( తనలో ) ఇతనిదృష్టి నిటు త్రిప్పెదను ( ప్రకా ) వయస్యా! ఈసరోవరరామణీయకము తిలకించితివా?—

మ. కలనాదం బొనరించుహంసముల ఱెక్కల్ సోఁకఁ దూఁగాడుతూఁ
డుల భాసిల్లెడు తెల్లతామరలచోటుల్ వేఁడికన్నీటిచు
క్కలచా లొల్కుచు వెండి పుట్టునడుమన్ గన్గొమ్ము కన్నార మం
జులసత్పంకజలక్ష్మి నీకుఁ గనిపించున్ నైజరమ్యాకృతిన్.

మాధ — ( సోద్వేగముగా లేచును )

మక — ఇదేమి? నామాట వినిపించుకొనక లేచి మఱియొక చోటి కేగఁ జూచుచున్నాఁ డెందుకో? అయ్యో! (లేచి) మిత్రమా! శాంతించి యిటు చూడు— ప్రబ్బచెట్లపువ్వులు రాలి పరిమళించు నాయేటిని తిలకింపుము. దానియొద్దను నున్నయడవి మొల్ల లానది నెట్లు పూజించుచున్నవో చూడు. ఆగిరిమల్లికలపువ్వులతో నవ్వుచున్నట్లున్న ముందుభాగములు చూచితివా! ఈకొండచఱియల నాశ్రయించిన మేఘములను గంటివా? మయూరములు నృత్య మొనరింపఁ గట్టిన మేల్కట్ల వలె నెట్లు విలసిల్లుచున్నవో! ఆకొండమీఁది కడిమిచెట్లు చూడు మిత్రమా! మొగ్గలు పువ్వులు వెలయఁ గన్నుల పండువుగా నెట్లున్నవో! చూడు మాలోయలోని కేతకీద్రుమావళి వికసత్కుసుమసురభిగంధ మెట్లు ప్రసరింపఁ జేయుచున్నదో! మఱియు నిది కనుఁగొనుము, ఆదిగంగనలయురస్తటంబులు నీల మేఘమాలావిరాజితంబులై యెట్లు నిగనిగలాడుచున్నవో!! ఆహా! ప్రకృతిసౌందర్యము!!

మాధ — మిత్రమా! చూచుచున్నాను. ఈప్రదేశ మత్యంతరమణీయమే. కాని, యీదశలో నేను చూడఁజాల కున్నానుగదా! నా కిపుడీయుపదేశ మేమిటికి? (కన్నీటితో) హా! ఏమిది? — ఇఁక నేమున్నది? —

గీ. వానగాలికి నోడ లెల్ల వణఁకునట్లు
గర్జనంబున కుల్లంబు కలఁగునట్లు
కకుభసాలాదికుసుమసుగంధ మలర
వచ్చి నాఁమీఁదఁ బడె వర్ష వాసరములు.

హా! ప్రేయసీ మాలతీ! ఎం దున్నావో!

చ. కన నగునే యిఁకన్ జలదకాంతిఁ దటిద్గతి నింద్రచాపమున్ ?
వినఁదరమౌనె గర్జలును వీను లదర్చెడి కేకికేకలున్ ?
తొనఁకదె వానగాలి కెద ? తుంపెసలాడదే మేను తుంపరన్ ?
మన నిఁక మేఘమాలఁ గని, మాలతిఁ బాసినజన్మ మేటికిన్
( నిట్టూర్చి శోకమునటించును )

మక — ( చూచి ) అయ్యో ! మిత్రుని కింతదురవస్థ వచ్చినది ?
( ఏడ్చుచు ) నే నీవినోదము కల్పించి తప్పు చేసితిని ( వణఁకుచు )
అయ్యో ! మామాధవుఁ డింక లేనట్లే, ఇదెక్కడిమూర్ఛయో ?
ఓసాధ్వీమణీ మాలతీ !

గీ. మాధవునిమీఁదికోర్కి మిమ్మరముగాఁగఁ
తల్లిదండ్రులయనుమతిఁ దలఁప కీవు
సాహసించితి విప్పు డీచర్య యేమి ?
కరుణవిడనాడుదే మనోహరునిమీఁద ?

( మాధవుని చూచి ) ఇంకా తెలివి రాలేదు. అయ్యో ? మోస పోయితిని. హా మాధవప్రేయసీ !

శా. హాదేవీ ! జగ మెల్ల శూన్య మిదె కీళ్ళల్లాడుఁ బట్టూడి, యు
న్మాదం బెత్తి మహాంధకారమున మున్గం జొచ్చె జీవాత్మయున్
భేదిల్లున్ హృదయంబు మూర్ఛ యలమెన్ దీండ్రించె దుఃఖాగ్ని హా
హా ! దీనుండను మందభాగ్యుఁడను, రావా కావవా మాధవున్ ?

హా కష్టము కష్టము !! బంధుహృదయకౌముదీమహోత్సవము మాలతీ నయనబాలచంద్రుఁడు జీవలోకతిలకంబు మకరందహృదయా నందవర్ధనుండు విలయ మొంద నున్నాఁ డక్కటా ! వయస్యా ! కమనీయ మూర్తి వగునిన్ను హరింపఁ జూచుదుష్కాలము నాప్రాణము పెల్లగించు చున్నట్లున్నది. హా మిత్రమా ! ( మేనుతాఁకుచు )

గీ. చూడవా నన్నుఁ జెలునవ్వుతోడికనుల ?
మాటలాడవ ? మాధవా ! మఱచినావ ?
నేను మకరందుఁడను నీదు నేస్తకాఁడ
వేయికన్నుల మాలతిన్ వెదకువాఁడ.

మాధ — ( తెలివి గాంచును )

మక — ( నిట్టూర్పుతో ) అమ్మా ! ఆనవజలధరుఁడు శీతలతోయశీకరాసారమున నాప్రాణమిత్రుని బ్రతికించినాఁడు

మాధ — ( నిశ్వసించును )

మక — నిట్టూర్పు విడిచెను. చాలు. పరమానందము.

మాధ — ఈయడవిలో నాప్రియురాలికి నాసుఖవార్త తెలుపుట కెవరిని పంపుదును ? ముందువైపు పరికించి —

గీ. ఓ ! మహాభాగ్య మీయేటి కుత్తరమున
నీలిమఁ దమాలతరువుల నీలమణుల
నోర్పునభినవతోయవాహుండొకండు
కొండకొమ్మెక్కి కూర్చుండియుండె నఁడుగో !

( తొందరతో లేచి యతని కెదురుగ నిలచి దోసిలియొగ్గి )

చ. జలధర ! కౌఁగిలించునొకో చంచల నీప్రియకాంత నిన్ను ? ని
చ్చట నినుఁ గొల్చుచున్నవొకో చాతకముల్ సుముఖంబులై ? మనం
బలరఁగ సేవచేయునొకో యాపవనుం డనువర్తియై ? మహో
జ్జ్వల మగునింద్రచాపమును వైభవచిహ్నగఁ జేతఁ బట్టుదే ?

(శ్రవణ మభినయించి) ఆఁ ! కందరములు ప్రతిధ్వనించున ట్లానందించిన నెమళ్లొనర్చు కేకారవమువలె నింపై గంభీర మైన వాని మ్మనెడి నాదంబున నామాటల కనుమోదముచూపుచున్నాఁడు. ఇపుడు కోరిక తెలిపి ప్రార్థించెదను. ఓపూజ్యుఁడ వైనజీమూతా !

ఉ. తరుణి కృశాంగి మాలతిని దైవవశంబునఁ గాంతు వేని ముం
దర తగ నూఅడించి యటఁ దత్ప్రతి మాధవు నొందుదుర్దశా
పరిణతిఁ దెల్పు మాశకు రవంతయు భంగము రానియట్లు, న
న్నరయుదు నన్నయాశ కద యాసతిప్రాణము నిల్పు నింతకున్ !

(సంతోషముతో) ఆఁ! కదలెను. కాని! ప్రియురాలిని వెదక నే నింకొక-చోటి కేగెదను (పరిక్రమించును)

మక — (విచారముతో) అకటా! ఇతనికి మదనోన్మాదము హెచ్చినది. అయ్యో! ఓగురువులారా! ఓభగవతీ! మాధవునిదుర వస్థ చూడండి రక్షించండి —

మాధ — (ముందు చూచి) అయ్యో! ఇం కేమున్నది? కొంప మునిఁగినది.

గీ. కరులు లోధ్రంబును లతలు హారిణములును
గమన మూర్ధవ నమ్ర తేక్షణములందు
కనఁబడుచుఁగ్రొత్తసొంపు లెక్కడివి? యకట!
నాసతిని బొట్టఁ బెట్టుకొన్నవి నిజంబు.

హా ప్రాణేశ్వరీ మాలతీ!

మక — (కన్నీటితో)

గీ. చిన్నతనమునుండి నాచెలిమికాఁడు
నాబహిఃప్రాణ మీసుగుణాలరాశి
మాలతీవిరహాగ్ని చే మ్రండుచుండ,
పాడుహృదయమ! రెండుగాఁ బగుల వేమి?

మాధ — (ఊహించి) ఈసృష్టిలోని వస్తువులలో నొకదానిని పోలిన దింకొకటి కనవచ్చుట నైజముకదా? అంతే, మాలతి జీవించి

యుండును. (బిగ్గఱగా) ఓగిరికాననవాసు లగుజంతువులారా! మాధవుఁడు నమస్కరించి విన్నవించుచున్నాఁడు. ఒక్కమాట— దయచేసి వినండి —

చ. యువతి మనోహరాకృతి నవోఢ సుశీల యొకర్తె యిందు మీ
కెవరికి నైనఁ గంటఁ బడెనేని వచింపుఁడు, చూడ రేని యా
ప్రవిమలగాత్రిఁ గూర్చి వనవాసులలోఁ బ్రసరిల్లువార్త మీ
చెవిఁ బడెనే నదేని వినఁజేయుఁడు నామది శాంతి నొందఁగన్.

(అటు తేఱిపాఱఁ జూచి) అయ్యో! ఇదంతా, అరణ్యరోదనమే.

సీ. ఆమయూరముగర్వ మేమందు? నామాట
వినకయే కేకలు వెట్టఁజొచ్చె
ఆచకోరముమదం బౌర! నాయాచన
నిరసించి తనకాంతసరస కేగె,
ఆకొండముచ్చు ప్రేయసికపోలములఁ బు
ప్పొడి పూయువేడ్క నాగోడవ వినదు,
ఆకురంగము కురంగీకంఠమును గోఁకు
చవుర! నామొఱ పెడచెవిని బెట్టె,
గీ. ఆకరీంద్రుఁడు సహచరి ననునయింపఁ
జూచుమైకాన నావైపు చూడ కుండె,
ఇంక నెవ్వారి నడుగుదు? నెందు చనుదు?
అక్కటా! దిక్కులేదు నే నొక్కరుండ.

(ప్రక్కకు చూచి సంభ్రమముతో) ఆఁ! ఒకమదగజేంద్రుఁడు తనకరేణువుం గూడి యీసరోవరంబునఁ గ్రీడించి యొడ్డెక్కుచున్నాఁడు. ఇతని నడుగవచ్చును — ఓమహాభాగా నాగేంద్రా! శ్లాఘ్యమాన

యశోవసుఁడవు ప్రియురాలిని సంతోషపెట్టు చాతుర్యము నిజముగా నీసొమ్ము. కాని, చిన్నతప్పొకటి చేసితివి సుమీ !

ఉ. ప్రేయసి తూళ్లు తిన్నతఱిఁ బ్రీతిగ నిచ్చితి దానినోటికిన్
దోయజగంధ మొల్కు నిజతుండములోనిజలంబు, వీఁపునన్
హాయిగ నీళ్లు చల్లితివి హస్తముతోఁ, దగుఁ గాని నెత్తిపైఁ
బాయనికూరిమిన్ గొడుగుపట్ట వదే మొకతామరాకునన్ ?

(దానివైపు మరలఁజూచి) అరే ! అదేమి ? మాటాడదు. నావంక చూడదు — అయ్యో ! నే నెంతమూర్ఖుఁడను ? నామిత్రుఁడు మకరందుని పల్కరించిన ట్లీవనచరమును పల్కరించుచున్నాను. హా ప్రియవయస్యా మిత్రమా !

ఉ. ఏ నిఁక నొంటిగా బ్రతుక, నేను సహింపను రమ్యవస్తుజా
తానుభవంబు, నిన్ను జలజాక్షిని మాలతిఁ జూడకున్న రో
జేని ముహూర్తమేని నశియించెదు, వేడుక లెండమావు లే
మేనియుఁ గోర్కి లేదు జగ మెల్లను శూన్యము మిత్రరత్నమా !

మక — ఉన్మాదమోహము పైకొని యున్నను, సహజమైనస్నేహవాసన యెట్లో పైకి వచ్చినది. ఆఁ ! కానీ ! (ఎదుటికివెళ్లి) మిత్రమా మాధవా ! నేను నీదగ్గఱనే యున్నాను, భాగ్యహీనుఁడను.

మాధ — హా ప్రియవయస్యా ! నన్ను కౌఁగిలించుకొనుము, నాప్రియురా లింకఁ గనఁబడదు. ఆయాశ వదలుకొన్నాను.

మక — (అట్లు చేసి చూచి యేడ్చుచు) అయ్యో ! కౌఁగిలించినంతనే సంతోషము పట్టఁజాలక నిశ్చేతనుఁ డైనట్లుండె. (ముఖము చూచి) హా మాధవా ! కష్టము కష్టము. ఇంక నామిత్రుఁడు

లేఁడు. నే నెందు కీజీవముతో? ( మెల్లగా క్రింద పరుండఁబెట్టి ) హా ప్రాణమిత్రమా! మాలతీప్రేమ కారణముగా నీ కెప్పు డేమి కీడుమూడునో యని జంకుచునే యున్నాను. ఆభయము నిజమై యిపు డొక్కమాఱు పై కుబికి యణఁగిపోయినది — అక్కటా! అయితే నేమి? కడచినరోజులే మంచివి మిత్రమా! ( దుఃఖముతో ) ప్రాణాలతో కంటఁబడుచుండేవాఁడవు. ఇపు డది కల వైన దయ్యో!!

గీ. మేను బరువయ్యెఁ బ్రాణాలు మేకు లయ్యె
నవయవంబులు నిష్ఫలం బయ్యె నాకు,
కటికిచీఁకటి యయ్యె లోకం బి దెల్ల,
తల్లక్రిం దయ్యె నక్కటా! తలఁపు లెల్ల.

ఇంక నేను జీవించుట మాధవుని యస్తమయమునకు సాక్షిగా నుండుటకే యగును. కావున నీశిఖరమునుండియే క్రిందఁ బ్రవహించు పాటలావతిలోఁ బడి మాధవునికి ముం దయ్యెదను ( మిత్రదేహము చేతులారఁ బట్టి )

చ. కలువల నీలమేఘములఁ గా దనునేమెయిచాయ మాలతీ
లలితవిలోకనంబు లెసలారఁగ నింతకు మున్ను గ్రోలె? న
చ్చెలు వగునీదుమేనఁ జెయి చేర్చినఁ గౌఁగిటఁ బట్టిసన్ మనం
బలరద, యింతలోనె యిటులైతివె? మాధవ మోసగించితే?

( తేఱిచూచి ) ఔనౌను. మిత్రమా! ఒక్కొకచో, అభ్యుదయముకూడా అనర్థదాయకమే యనుట నిజమేసుమీ!

చ. అలరుఁ గలాభిరామత సుధాంశుఁడు రాహువునోటిపా లగున్
జలదుఁడు మింట ఠీవిగఁ గనంబడు మారుతుచేతఁ బాడగున్

ఫలముల నిండి యుండువనపాదప మాపఱతి యా దవాగ్నికిన్
వెలయుచునుంటి వీవు కడు విశ్రుతిఁ జిక్కితి విట్లు మిత్రికిన్.

సరే, ఇంకెందుకు? నన్నుఁ గౌఁగిలింపు మని యిపుడే కోరి నాఁడు (అనుచుఁ గౌఁగిలించి) హా విమలకలానిధీ! హానిరంతమాలతీభావనా! హాకామందకీమానసపుత్రా! ఇదే నాకడపటి కౌఁగిలింత. నేనింక జీవింతు ననుకోకు. బంధువులు విడుచు తర్పణోదకము నీ వొక్కఁడవే త్రాగుదువా? ఇదిగో ని న్ననుగమించుచున్నాను. (ఏడ్చుచు మిత్రుని విడిచి పరిక్రమించి) ఈక్రిందిదే పాటలావతి. భగవతీ తరంగిణీ! నమస్కారము. నాప్రియమిత్రుఁ డెం దేగునో నే నచ్చటికే పోవునట్లును అతఁ డెందు జన్మించునో నేనందే జన్మించునట్లును వరము లిమ్ము. (అనుచు, పడఁబోవును)

సౌదామని — (ప్రవేశించి) వత్సా! సాహసింపకు. వద్దు వద్దు. (అనుచు నడ్డగించును)

మక — (చూచి) తల్లీ! నీ వెవర వమ్మా? న న్నడ్డగించితి వేల?

సౌదా — నాయనా! నీవు మకరందుఁడవా?

మక — ఔను, ఆభాగ్యహీనుఁడనే.

సౌదా — నే నొకయోగినిని. మాలతి జీవించియున్న దనుట కానవాలుగా నొకవస్తువు తెచ్చితిని. ఇదిగో! (వకుళమాల చూపును

మక — (నిట్టూర్చి) మాలతి బ్రతికియున్న దా హా!

సౌదా — నీ విట్లు సాహసించితి వేల? మాధవుఁడు జీవించియున్నాఁడా నాప్రాణము గడగడలాడుచున్నది. చెప్పు నాయనా!

మక — అమ్మా! మూర్ఛపడినమాధవుని చూడలేక వైరాగ్యముతో లేచి వచ్చితిని.

సౌదా — అయితే, రా! త్వరగా వెళ్లి యతనిని బ్రతికింతము ( ఇరువురు పరిక్రమింతురు )

మక — ( చూచి ) దైవవశమున మిత్రునికి తెలివి వచ్చినది.

సౌదా — మాలతి చెప్పినట్లు వీ రద్దఱు నొక్కపోలికనున్నారు.

మాధ — ( నిశ్శ్వసించి ) అబ్బా! న న్నెవరో మేలుకొలిపినారు — ఈనవమేఘప్రభంజనుఁడు చేసినదే యీపని. ఓయీ వాయుదేవా!

గీ. చాతకంబుల నెమళులఁ గేతకములఁ
దనుపఁగా రాదె? జలదాళిఁ దఱుమ రాదె?
దైవకృప మూర్ఛలో మనస్తాప మణఁగఁ
దెల్విరోగంబు నా కేల తెచ్చినావు?

మక — సకలలోకజీవనాధారుఁ డగు మారుతుఁడు మహోపకారమే చేసెను. ఆహా! ఈవర్షవాయువు విరహిజనము నాకర్షించుచున్నది గదా!

మాధ — అయినా, నిన్నే యొకటి కోరుచున్నాను. క్షమించు సదాగతీ! గంధవాహా! నీవు సర్వవ్యాపివి నాప్రియురాలిని మాలతి నెఱుఁగుదువుగదా!

శా. ప్రాణాధారము నీవు సృష్టికి జగత్ప్రాణా! మదర్ధాంగికిన్
ప్రాణాపాయము రాక మున్నటకు నా ప్రాణంబు గొంపోయి నా
యేణీలోచన కిమ్ము వేగముగ, నే నిచ్చోటనే యుందు, నా
ప్రాణంబుల్ నిలువంగఁ దెచ్చియిడుమా ప్రాణేశ్వరీవస్తువున్.

(దోసిలియొగ్గి) నాకు దిక్కు లేదు. నీవేగతి —

సౌదా — ఈదండ యిచ్చుట కిది తగినసమయము. (ఆ దోసిటిలో వకుళమాల పడవేయును)

మాధ — (సంతోషాశ్చర్యములతో సాక్షి(ప్రాయముగా) ఇది నేను కామదేవాయతనము చెంతఁ గూర్చుండి గ్రుచ్చినదండ కాదా? (పరిశీలించి) సందేహమేమి? అదే యిది —

చ. కమలదళాక్షి నారమణిఁ గన్గొనుచో నుదయించుకోర్కెఁ జి
త్తమున నణంచు చొక్కి-యెడఁ దప్పుగ గ్రుచ్చినయీసరంబు భా
గము గని యాలవంగిక మొగంబును గన్నులు సంతోలయ్యె నా
సమయమునందు సత్యముగ, సత్యముగా నిది నాఁటిదండయే.

(హర్షోన్మాదపరవశుఁడై లేచి చండీ మాలతీ! కనఁబడుచు న్నావు. (కోపముతో) కాని, నాకష్టము గనకున్నావు కదా? హా మాలతీ!

చ. తనువు దొలంగఁ బ్రాణములు తత్తఱమందుచు నుండె, గుండె బ ద్ద్వన నవియంగఁ జొచ్చె, విడిపోవఁగఁ జూచెను సంధు లెల్ల, చ య్యనఁ జనుదెమ్ము నమ్ము పరిహాసము గా దిది, నాకనుంగవం దనుపఁగఁ జూతువో? కరుణ దప్పి చరింతువా? నిశ్చయించుకో!

(అంతటఁ జూచి దుఃఖముతో) అయ్యో! ఇక్కడమాలతి యెట్లు? — (పొగడదండ చూచి) ఓసీ వకులమాల్యమా! మాలతీ ప్రియమిత్రమా! నీవానరించినమే లెన్నఁటికిని మఱవను — అనారతంబు నన్నెదఁ దలంచుచు మదనోద్వేగపరవశయై విరహానలంబునఁ బరితప్త యగునాప్రియసఖికంఠంబును నాకు బదులుగాఁ గౌఁగిలించి యాచెలి ప్రాణంబును నిలిపినదానవు నీవు గావా? (కన్నీరు విడిచి) ఓ మాల్య రాజమా!

గీ. పూతలంపులు తెల్పినదూత వగుచు
మామనంబులు గల్పినమంత్రి వగుచు
నస్మదానందసంతాపసాక్షి వగుచు
రాకపోకలు సల్పినసీకు నతులు.

( అనుచు దండ మెడలో వేసికొని మూర్ఛిల్లును )

మక — ( దగ్గఱ చేరి ) సఖా ! ఊఱడిల్లుము.

మాధ — (ఊఱడిల్లి ) మకరందా ! గాఢానురక్తితోడినా ప్రాణసఖిచే ప్రాలువలె నున్న యీపూలదండ యాకస్మికముగా వచ్చి నా చేతఁ బడినది. నీవు చూడ లేదా ? దీనిని గూర్చి యేమందువు ?

మక — మిత్రమా ! మాలతి జీవించి యున్న దనుటకు గుర్తుగా నీమాల్యము నీకిచ్చిన దీమహాత్మురాలు. ( అనిచూపును )

మాధ — (విషాదముతో, సంజలి ఘటించి ) అమ్మా ! నమస్కారము నాప్రాణసఖి ప్రాణముతో నున్నదా ?

సౌదా — వత్సా ! భయపడకు. ఆకుమారి సుఖముగా నున్నది.

మా. మ — అమ్మా !! బ్రతికించినావు తల్లీ ! అయితే, జరిగినవృత్తాంత మేమో సెలవిమ్మ.

సౌదా — మొన్న నెపుడో కరాలాదేవిగుడిలో, అఘోరఘంటుఁడనే కాపాలికుఁడు వధింపఁబడినాఁడట — ?

మాధ — ( తొందరగా ) అమ్మా ! తెలిసినది. శ్రమపడకు —

మక — మిత్రమా ! ఏమి టది ?

మాధ — ఏ మున్నది ? ఆకపాలకుండల పగ తీర్చుకొన్నది —

మక — అమ్మా ! ఈమాట నిజమేనా ?

సౌదా — ఆఁ ! నిజమే . . .

మక — ఔరా! ఎంతకష్టపాటు? కుముదాకరముతో శరశ్చంద్రికకలియుట యెంతో ముచ్చటగా నుండఁగా, అకాలజలదావళి యడ్డమువచ్చి విడఁదీయుట దుర్యోగము గాక మఱేమి!

మాధ — హా ప్రేయసీ! చంద్రకళలను ఘూముకేతురేఖవలె నిన్నాకపాలకుండల పట్టినపు డెంతబీభత్సముపా లయినావో! హా భగవతీ కపాలకుండలా!

గీ. దివ్యసౌందర్యరాశి యా దేహమునకు
హాని కలిగింపఁబోకు ఘృణాస్థంబు నీకు,
సురభికుసుమంబు నెవ్వరైన శిరసునందు
దాల్తురే కాని రోకళ్ళ దంపఁబోరు.

సౌదా — వత్సా! ఆవిచార మింక విడిచిపెట్టు.

గీ. దైవమంపినయట్టు లాదారి నేను
సరిగ సమయాని కేగుట సంభవించెఁ
గానిచో నమ్మహాఘోరకర్మురాలు
జంకు లేకుండ మాలతిఁ జంపియుండు.

మా. మ — (నమస్కరించి) మహాప్రసాదము. కృతజ్ఞులము. ఆపద్బాంధవు రాల వగు మీ రెవరో తెలియఁగోరెదము.

సౌదా — తెలియును లెండి. (లేచి) నేను గురుసేవ చేసి చిరకాలము తపస్సొనరించి యార్జించిన యాకర్షిణీవిద్యను మీ శ్రేయస్సునకై వినియోగించెద నిదిగో!

(అనుచు మాధవునితో నిష్క్రమించును)

మక — అబ్బా! ఇదేమో! చూడ నలవి గాకున్నది.

గీ. కటికిచీఁకట్లు మెఱపులు కలిసినట్లు
లడలు పుట్టించి యేదియో యంతరించె.
(మరల నటు చూచి భయముతో)

గీ. ఏఁడి నామిత్రుఁ డకట? ... ...
(చక్కఁగా నాలోచించి)

గీ. ... ... ... వేఱేమి లేదు
తలఁప యోగీశ్వరీమహత్త్వంబు దక్క.

(తర్కించుకొని) ఇది మఱియొకయనర్థమేమో యని నాహృదయ మొకవిధముగా ముగ్ధ మగుచున్నది మఱియొకవిధముగా యోగినిదయచే శుభము సంభవించు నని యానందించుచున్నది. కానీ! ఈ కాననము వెలుపల మిత్రవర్గముతోఁ గలసి మాకై యెదురుచూచునట్టి భగవతి యగుకామందకిచెంత కేగి యీవృత్తాంతము తెల్పెదను.

(అని యందఱు నిష్క్రమింతురు)

ఇది సౌదామనీ దర్శనమను నవమాఙ్కము.

---

# మాలతీ మాధవము

## దశమాఙ్కము

(అంతట లవంగికా మదయంతికలతో కామందకి ప్రవేశించును)

కామం — (కన్నీరొలుక) హా! మాలతీ! ఎందున్నావు తల్లీ? వచ్చి నాయొడిలో కూర్చుండవా?

గీ. వినఁగఁ గనఁగఁ దలంపఁగ విందు లగుచు
నామది నలర్చు నీపిన్ననాఁటిమాట
లాటలును బాటలును దలం పార నిపుడు
నామది దహించుచుండె న న్గావరావె?

కుమారీ! కనఁబడుచున్నావు గాని కరుణింప కున్నావు.

చ. కలకలనవ్వఁ జొక్కపరి, కావున నేడ్చుచు నొక్కసారి, యిం
పులు దులకించు కొన్ని పలు మొగ్గలకాంతులు పర్వ ముద్దుగన్
దెలియనిపల్కులన్ బలుక నేర్చిన నీపసిపిన్ననాఁటికో
మలవదనారవిందమును మాలతి! నే మఱవంగ నేర్తునే?

లవం — (కన్నీటితో) ఓ ప్రియసఖీ! సుప్రసన్నచంద్రముఖీ! ఎందున్నావో! ఒంటిక త్తైవు. దైవదుర్విలాసమున నీ కేమికష్టము గ్గలెనోగదా? హా మహాభాగా మాధవా! నీ కుత్సాహ ముదయించి మఱుఁగయినదా? ఎట్లున్నావో!

కామం — (దుఃఖముతో) హా బిడ్డలారా!

గీ. కోర్కి మీఱంగ వలవంతఁ గుంది కుంది
కలసికొన్నట్టిమిమ్ము నిష్కరుణ మగుచు

ఘోరదైవంబు విడఁదీసె నోరుగాలి
పాపినట్టులు లవలీలవంగములను

హా! ఏమిపాట్లు పడుచున్నారోగదా!!

లవ — (సోద్వేగముగా) ఛీ! పాపహృదయమా! నీ వింకా కదలు చున్నావా?

(గుండె బాదుకొని పడిపోవును)

మద — లవంగికా! లే. లే. ఒక్కనిమిష మూఱడిల్లి యుండుము.

లవం — (దుఃఖించుచు) వజ్రలేపమున బిగిసినట్లు నా ప్రాణము నన్ను వదలకున్నది. ఏమి గతి?

కామం — మాలతీ! నీ ప్రాణస్నేహితురాలు లవంగిక నీకై ప్రాణము విడువ నున్నది. కరుణించి కనవచ్చి యాదరింపవా!

గీ. స్నిగ్ధ మైనను దీపపుశిఖకు వత్తి
దొలఁగి నలుపారుముఖముతోఁ దోఁచునట్లు,
సంతతస్నిగ్ధ మైననీసఖి లవంగి
యీవు గనరామి శోభావిహీన మయ్యె.

(సకరుణముగా) కల్యాణీ! నాయొడిలో పెరిగినావు నన్ను మఱచినావు. ఇంత దయమాలినదాన వైతివా మాలతీ?

ఉ. పెంచితిఁ బెద్దఁజేసితి వివేకము గల్గెడివిద్య లెల్ల నే
ర్పించితి సర్వసద్గుణగరిష్ఠుఁ డభీష్టుఁడు నైనభర్త క
ర్పించితి నోకుమారి! ననుఁ బెంపుడుతల్లిని జూడ కిట్లుపే
క్షించుట ధర్మమా? తగవు చెప్పెడిదానవు తప్పు చేయుదే?

అకటా! శారదేందుముఖీ! ఇఁక నేను నిరాశురాలనే. నాబిడ్డా. మాలతీ!

గీ. కారణము లేనినవ్వు బుగ్గల నటింప
నంగరక్షార్థతిలకాదు లందగింప
నీయొడి నలంకరించెనునీకుమారు
ముద్దుగొనుభాగ్య మీజన్మమునకులేదు.

లవం — భగవతీ! అనుగ్రహింపుము. ఇంక నేను బ్రతుకలేను. నే నీ కొండమీఁదినుండి పడి ప్రాణాలు విడిచెదను. జన్మాంతరమం దయినా, నాప్రియసఖీదర్శనభాగ్యము నాకు లభించునట్లు దీవించుము.

కామం — వెఱ్ఱిపిల్లా! నేను మాత్రము జీవించి యుండఁగలనా? మాలతీ దుఃఖము మన కిద్దఱికిని సమానమే.

గీ. మేను విడనాడి మరల జన్మింతు మనుము
కాని, మాలతిఁ గాంతుమో కాంచలేమొ?
అయిన నొక్కటి నిజము దేహంబు విడిచి
నంత విడనాడు మనల దుఃఖానలంబు.

లవం — తల్లీ! అదే చాలును (అని లేచును)

కామం — (జాలిగా చూచి) వత్సా మదయంతికా!

మద — ఏమి సెలవు? నన్ను ముందు నడువు మందురా? నేను సిద్ధమే (అని లేచును)

లవం — సఖీ! క్షమించు, నీ వీపని చేయరాదు, ఉండు.
నన్ను మాత్రము మఱచిపోకు.

మద — (కోపగించినట్లు) పోవే! నన్ను వద్దనుటకు నీవెవతెవు? నేను నీచెప్పుచేఁతలలో నున్నానా?

కామం — అయ్యో! పాపము! ఈకుమారికూడా ప్రపాతమునకు సిద్ధపడుచున్నది.

మద — (తనలో) నాథా మకరందా! నమస్కారము.

లవం — భగవతీ! ఇది, మధుమతీనది చుట్టుకొన్న కొండనెత్తము.

కామం - పోనీ! మనపని కిడ్డముగా దీనిగొడవ యెందుకు?

(అందఱు కూలుటకు సిద్ధపడుదురు)

(తెరలో) ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము.

గీ. కటికిచీఁకట్లు మెఱపులు కలసినట్టు
లడలు పుట్టించి యెదియో యంతరించె.

కామం — (అటు చూచి యద్భుతానందములతో నొక్కయడుగు వైచి)

గీ. ఎట్లు? మకరంద! యేమిది? ...

మక — (ప్రవేశించి)

గీ. ... ... ... ఏమి దేమి?
మనమహాయోగినీయోగమహితమహిమ.

(తెరలో) అబ్బా! ఏ మీజనసమ్మర్దము? — అయ్యో! పెద్ద మంత్రి కెంతకష్టము? — ఇఁక మాకు దిక్కెవ్వరు?

గీ. కన్నయొకబిడ్డ మాయమై చన్న దన్న
ఘోరవార్త విరక్తుఁడై భూరివసువు
వహ్ని కాహుతి గాఁ గోరి స్వర్ణబిందు
దేవతీర్థంబుచెంతకుఁ బోవుచుండె.

మద, లవం — (విని) అయ్యో! మాలతీమాధవులు జీవించియున్నా రనుకొనుచున్నంతలో మఱి యీ ఘోరవార్త యేమన్నా?

కామం — ఆహా విధివిలాసము! విషాద మొకవంక — వింత యొక వంక —

చ. సురియలు చంద్రనవమయూఖములు నొక్కట సోఁకెనో! విషాం
కురములు సుధాకిరణంబులను గూడి పయింబడెనో,! యసంగ సి
యురుతరదుఃఖమూలములు నుత్సవహేతువు లైనచోట ని
త్తఱి విసవచ్చుచుండె నిది దైవవిలాసము గాక చెప్పుమా?

మక — గీ. విషము సంజీవి కలసినవిధము దోఁప,
తిమిరమును తేజమును గూడు తెఱఁగు దోఁప,
శశికిరణము మెఱుపు చేరినచాడ్పు దోఁప,
తిరుగుచున్నది హృదిభాగధేయ మిప్పుడు.

(తెరలో) నాన్నా! వద్దువద్దు. అగ్నిలోనుఱుకవద్దు నిన్నుఁ జూడ నేను తొందరపడుచున్నాను. కూఁతురిని చూడవా తండ్రీ! నా నిమిత్తము లోకకళ్యాణదాయక మైననీశరీరమును పరిత్యజించుచున్నావా? నేను సిగ్గు విడిచి దయ విడిచి మిమ్ము విడిచినాను. క్షమించు నాయనా! అగ్నిలో నుఱుకవద్దు.

కామం — హా కుమారీ! మాలతీ! పునస్సన్నముగ నిన్నుఁ జూచుకొనుచుండ నీకు మఱియొక యనర్థము సిద్ధమైనదా? బిడ్డా! దుఃఖింపకు.

మద, లవం — హా సఖి! మాలతీ! భయపడకు —

(అంత తెలివి తప్పియున్న మాలతిని పట్టుకొని మాధవుఁడు ప్రవేశించును)

మాధ — అయ్యో కష్టము కష్టము!

గీ. కష్టములు దాఁటి గట్టెక్కఁ గంటఁ బడిన
కాంత వెండియు సంశయగ్రస్త యయ్యె
పక్వమై సిద్ధ మగుకర్మఫలము నెవ్వఁ
డనుభవింపక తప్పించుకొనఁ గలండు?

మక — వయస్యా! ఆయోగిని యెక్కడ?

మాధ — శ్రీపర్వతమునుండి యామెతోనే మే మెగిరి యిక్కడికి వచ్చినాము. ఆయాటవికునియార్తవాక్యము విని యామె యేమైనదో నాకు మరలఁ గనఁబడలేదు.

కామం, మక — ఓయోగీశ్వరీ! దయచేసి మమ్ము రక్షించుము. దాఁగి యున్నావా? రమ్ము.

మద, లవం — సఖీ మాలతీ! సఖీ మాలతీ!! (వణఁకుచు) భగవతీ! ఊపి రాడుట లేదు. గుండె కొట్టుకొనుట లేదు. తల్లీ! రక్షించుము. హా మహామాత్యా! హాప్రియసఖీ! మీ రొకరి నిమిత్త మొకరు ప్రాణములు విడుచుచున్నారా?

కామం — హా వత్సా మాలతీ!

మాధ — హా ప్రేయసీ!

మక — హా సాధ్వీమణీ!

(అందఱు మూర్ఛిల్లి మరలఁ దెలివి గాంతురు)

కామం — ఏమిది? పట్టి చీల్చినట్లుగా మేఘమునుండి పయోధారలు పడుచున్నవి. అహో! మాలతి యింక బ్రతుకును.

మాధ — (నిట్టూర్చి) అమ్మా! మాలతికి తెలివి వచ్చిన ట్లున్నది.

గీ. ఊపి రాడంగ ఱొమ్ము పై కుబుకుచుండె
కన్నుఁగవ తొంటిరీతిని గానవచ్చె
మూర్ఛ తొలఁగుచునుండె నంభోరుహాంబు
విరియుచున్నట్లు వదనంబు వెలయఁజొచ్చె.

(తెరలో)

పద్మావతీప్రభువు నందనునితో వచ్చి వద్దువద్దని కాళ్లు పట్టుకొని బ్రతిమాలినా వినక భూరివసు వగ్నిప్రవేశమునకుసిద్ధపడెను.

కాని, మాలతి బ్రతికియున్న దని నేను కేక వేయఁగానే గురు వాక్యము చెవినిబడినట్లు వెనుకకు తగ్గెను.

మాధ, మక — భగవతీ! నీతపస్సు ఫలించినది. ఆయోగిని తనగగన యానవేగంబునను తనప్రభావంబునను తండ్రికూఁతుళ్లను రక్షించినది. అదిగో మేఘములను చీల్చుకొని యిటువచ్చుచున్నది.

కామం — మనభాగ్యము పండినది.

మాల — అమ్మా! ఇప్పటికి ప్రాణము వచ్చినది

కామం — (సంతోషముతో) రా తల్లీ మాలతీ!

మాల — హా! భగవతీ! (వచ్చి కాళ్లపైఁ బడును)

కామం — (లేవఁదీసి కౌగిలించి మూర్ధ మాఘ్రాణించి)

క. బ్రతుకుము పుత్త్రీ! నీపతి
బ్రతికింపుము నీదుసఖుల బ్రతికింపుము నా
మతి వీవు తల్లిదండ్రుల
గతి వీవు కుమారి! సుఖము గనుమిఁక యింకన్.

మాధ — మకరందా ఇప్పటికి నేను మరలజీవలోకమున నడుగు పెట్టితిని

మక — (సంతోషముతో) మిత్రమా! సత్యము —

మద — లవం — ప్రియసఖీ! మాలతీ! నీదర్శన మెప్పు డగునా యని యెదురుచూచుచు మాకన్నులు కాయలు కాచియున్నవి. ఒక్కమాఱు కౌఁగిలింపు మమ్మా!

మాల — హా! ఎన్నాళ్లకు కంటఁబడినారు?

(అనుచు నిద్దఱిని కౌఁగిలించును)

కామం — కుమారులారా! అన లేమి టీగొడవ?

మా, మ — వేఱే యేమున్నది? ఆకపాలకుండల తెచ్చి పెట్టిన కష్టము — ఆపుణ్యాత్మురాలు సౌదామని మమ్ము గట్టెక్కించినది.

కామం — ఓహో! అఘోరఘంటుని చంపినందు కిది ప్రతిక్రియ —

మద, లవం — అహో! ఆశ్చర్యము, రెండుసార్లు దారుణదుఃఖము కలిగించినా, దైవ మనుకూలమై తుదకు సుఖము కలిగించినది. అదే చాలును తల్లీ!

సౌదా — (ప్రవేశించి) భగవతీ! నీపూర్వశిష్యురాలు నమస్కరించు చున్నది.

కామం — సౌదామనీ! క్షేమమా?

మా. మ — ఏమిటి? ఈమె భగవతి శిష్యురాలా? అందుకే మనయెడ పక్షపాతము చూపి కష్టమున కడ్డపడి మహోపకారము గావించినది —

కామం — నిర్వ్యాజకరుణామూర్తీ సౌదామనీ! రా. (అని కౌఁగిలించి) ఎంతకాల మైనదో నిన్నుఁ జూచి —

ఉ. నీమహిమంబు నీకృపయు నీయెడ భక్తిని గూర్చె నాకు, సౌ,
దామని! శిష్యవా? గురుపదంబున కర్హవుగాని, బంధుతా,
ప్రేమనిధాన మీసుగుణపేటిక మాలతిఁ బ్రోచినట్టి నీ,
నామము సంస్మరించుచుఁ బ్రణామ మొనర్తుము నీకు నెల్లెడన్.

ఆహా! యోగినీ! నీదర్శనంబున ధన్య నైతిని.

గీ. భవ్యమతి బోధిసత్త్వంబు పరమకరుణ
మహిత మతిమానుషంబు సన్మంత్రసిద్ధి,
ఎప్పుడో శిష్యురాల వైతేమి? యిపుడు
వంద్య వైనావు, నీ కిదే వందనంబు

మద, లవం — పూజ్యురాలికి నమస్కారము.

మాల — ఔ నౌను. ఈమహనీయురాలు కపాలకుండలను భయపెట్టి నన్ను విడిపించి యింటికి గొనిపోయి యూఱడించినది. నావకుళ మాల చేతం గాని యీయరణ్యములకు వచ్చి మీ మ్మొందఱను బ్రతికించినది. దీని కంతకును గారణ మీయోగీశ్వరికి భగవతిపైం గలగౌరవమే.

ఇతరులు — అహో మనభాగ్యము! ఈయోగిని మనకు రెండవ భగవతియే.

మా. మ — అత్యాశ్చర్య మీయోగినిమహత్త్వము.

క. సురలోకపుచింతామణి
వర మిచ్చును కోరినట్టివారికి, మఱి యీ
నరలోకపుచింతామణి
కరుణించెను కోరకుండఁగానే వరముల్.

సౌదా — (తనలో) వీరిసౌజన్యముతోడిస్తుతి వింటే నాకు సి గ్గగు చున్నది. (ప్రకా) భగవతీ! నందనుం డెంతో సంతోసముతో ననుమతింపఁగా పద్మావతీపాలకుండు భూరివసువు నెదుటనే యీలేఖ లిఖించి చిరాయు వగుమాధవుని కందఁజేయు మని నాచేతి కిచ్చెను (అని లేఖ్య మిచ్చును)

కామం — (అందుకొని చదువును) మీయందఱికిని స్వస్తి యగుంగాక. మహారా జిట్లాజ్ఞాపించుచున్నాఁడు.

ఉ. పిన్నవు గాని తెల్వికిని పెద్దవు సత్కులరూపశీలసం
పన్నుఁడ వల్లుఁ డైతి వని మామది సంతస మందె, నింక నీ

మన్నన లందఁగోరి గుణమాన్యుఁడు నీచెలికాని కిచ్చినా
మన్నలమిన్న యైనమదయంతిక సంతస మొందు మాధవా!

మాధవా!విన్నావా? సంతోషించినావా?

మాధ — భగవతీ, విన్నాను. నీదయవల్ల కృతార్థుఁడ నైతిని.

మాల — ఈహృదయశల్యముకూడా, ఊఁడదీసి నట్లైనది.

లవం — మామహానుభావుని మనోరథము లన్నియు నిప్పటికి సఫలము లైనవి.

మక — (ముందువైపు చూచి) అరుగో! అవలోకిత బుద్ధరక్షితలు, కలహాంసుఁడు — మనలను చూచి సంతోషముతో గంతులు వైచుచు వచ్చుచున్నారు!

ముగ్గురు — (ప్రవేశించి నృత్యము చేయుచు కామందకిని మాధవుని సమీపించి యిట్లు పాడుదురు)

జయ జయ భగవతి కార్యనిధానే!
జయకామందకి! నీతినిధానే!
జయ మకరందానందన మాధవ!
జయమాలతి! మదయన్తీసహితే!

(అందఱు నానందముతో కరతాళధ్వనులు)

లవం — బాగున్నది. వాళ్ల మనోరథము నెఱవేఱినది. మనవలెనే వాళ్లు నానందించుచున్నారు.

కామం — ఔను. ఆనందింపరా? అతివిచిత్ర మత్యద్భుత మతిరమణీయము నైన యిట్టిప్రకరణ మెవరి కానందము కలిగింపదు?

సౌదా — మనము పరస్పరము వియ్య మందుకొంద మనుకొన్న భూరి వసు దేవరాతులపిన్ననాటికోరిక యిట్లు నెఱవేఱినది. ఇదే యిందలి రామణీయకము.

మాల — (తనలో) ఏమిటీ! మాపెండ్లి మాపుట్టుకలకు పూర్వమే మాపెద్దలు నిశ్చయించినారా?

మా. మ — (సకౌతుకము) భగవతీ! కాని, జరిగినది వేఱు. ఈయోగీ శ్వరి సెల విచ్చినది వేఱు.

లవం — (జనాంతికము) ఔ నమ్మా! ఇందు చెప్పఁదగిన దేమి?

కామం — (జనాంతికము) ఆఁ! ఏముున్నది? మదయన్తికామందకులరందుల సంబంధమును, నందనునిపట్టుదలయు జరిగినది వే అనిపింప హేతువు లయినవి. అంతే. (ప్రకా) కుమారులారా! మీకా సందేహ మక్కఱలేదు. మీ మందఱము చదువుకొనేరోజులలో నీసౌదామనియు నేనును దగ్గర నున్నపుడే భూరివసుదేవరాతులు తాము వియ్య మందు కొనవలె నని ప్రతిన పూనియున్నారు. ఇంకనో నందనుఁడు కారణముగా రాజుగారికి వచ్చినకోప మె ట్లుపశమించెనో మీకే తెలియును.

మాల — అబ్బా! మాతండ్రి కెంత గుట్టు?

మా, మ — ఆహా! వంచకమును విశ్వాసజనకము నగుచు గొప్పవారి నీతిచాతుర్య మెంతేని శుభప్రదమై కార్యసాధక మగును గదా!

కామం — వత్సా మాధవా!

చ. హృదయము లేక మైనమిము నిద్దఱ నేకముచేయు పూనికన్,
వదలక యష్టకష్టములపాల్పడి కార్యము నిర్వహించినా,

మొదవెను నీదుమిత్రునికి నుత్సవ, మానృపనందనుల్, మిమున్
సదయతఁ గాంచుచుండి, రిఁక నాయెొనరించెడి దేమి తెల్పుమా?

మాధ — (హర్షముతో) ఇంతకంటె నాకు కావలసిన దేమి భగవతీ! అయినా,

ఇది భరతవాక్యము

గీ. అఖిలజగతికిఁ గల్యాణ మగును గాక
పరహితపరాయణత్వంబు ప్రబలుఁ గాక
ఎల్లదోషంబులున్ శమియించుఁగాక
ప్రజ సుఖించెడుఁగాక యీశ్వరునికరుణ.

కామం — తథాస్తు.

(అని యందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది దశమాఙ్కము

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్
రాజమహేంద్రవరము